

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

ΠΜΣ Εφαρμοσμένη Οικονομική

**«Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης των
μεριδίων στις ευρωπαϊκές εξαγωγές
συμβατικών οπλικών συστημάτων»**

Βασίλειος Δ. Τουζόπουλος

Επιβλέπων: Καθηγητής Χρ. Κόλλιας

Βόλος 2023

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Βόλος, Ιανουάριος 2023

Ονοματεπώνυμο

Ημερομηνία

Υπογραφή

Βασίλειος Δ. Τουζόπουλος 26/01/2023

Ευχαριστίες

Η παρούσα Διπλωματική εργασία με τίτλο «Ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης των μεριδίων στις ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων» εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Εφαρμοσμένη Οικονομική » του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Η φοίτηση μου στο εν λόγω Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών συνέπεσε χρονικά με την ανάληψη των καθηκόντων του Αρχιμηχανικού της 347Μ στην Αεροπορική Βάση Νέας Αγχιάλου. Το γεγονός αυτό έκανε ακόμα πιο δύσκολη την επιτυχή περάτωση των σπουδών, καθότι ο διαθέσιμος ελεύθερος χρόνος ήταν ελάχιστος.

Θέλω λοιπόν να ξεκινήσω με ένα μεγάλο ευχαριστώ και ένα συγγνώμη. Το ευχαριστώ είναι για τη σύζυγό μου Μαριλένα, η οποία για περίπου 18 μήνες ανέλαβε να αντιμετωπίσει μία πολύ δύσκολη καθημερινότητα ως μητέρα τριών μικρών παιδιών παράλληλα με την εργασία της. Το συγγνώμη είναι για τα παιδιά μου τα οποία στερήθηκαν αρκετά την παρουσία μου, για αυτούς τους 18 μήνες. Πιστεύω όμως ότι η εικόνα ενός «φοιτητή» στα 40 του έτη, να προσπαθεί για την απόκτηση δεύτερου Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών, να τους αποτυπωθεί και να τους διδάξει την αξία της επιμονής και της προσπάθειας κατά την πορεία της ζωής τους.

Τέλος αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον πατέρα μου Δημήτριο Τουζόπουλο, Διδάκτορα στον Τομέα Ρευστών του

Τμήματος Μηχανολόγων Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και Λέκτορα της Σχολής Μηχανολόγων Μηχανικών του ΕΜΠ, καθώς και τη μητέρα μου Παρασκευή Αραμπατζόγλου - Τουζοπούλου, Χημικό του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και συγγραφέα, οι οποίοι με την διαπαιδαγώγηση τους αλλά κυρίως δια του παραδείγματος με οδήγησαν στο δρόμο των επιστημών και της προόδου.

Στα παιδιά μου

Δημήτρη, Κωνσταντίνα, Μάριο.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	11
Abstract	13
Εισαγωγή.....	14
1. Ιστορικά Στοιχεία	16
1.1 Η εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανία της Ευρώπης στη σύγχρονη εποχή	17
1.2 Η εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανία της Ευρώπης από τη δεκαετία του 1990	21
2. Παραγωγή – Εμπόριο όπλων	29
2.1 Παραγωγή Όπλων.....	29
2.1.1 Διαφάνεια της βιομηχανίας όπλων	32
2.1.2 Δείκτης PDC	35
2.2 Εμπόριο όπλων	38
2.2.1 Κύριες πηγές δεδομένων.....	38
2.2.2 Διακρατικοποίηση της παραγωγής και του εμπορίου όπλων	39
2.3 Μελέτη της βιομηχανίας όπλων	44
2.3.1 Στάδια παραγωγής όπλων	46
2.3.2 Μη οικονομικά κίνητρα για παραγωγή όπλων	49
2.3.3 Οικονομικά κίνητρα για παραγωγή όπλων	52

2.4 Προηγούμενη έρευνα για τις στρατιωτικές δαπάνες	52
2.4.1 Θεωρητική βιβλιογραφία	53
2.4.2 Εμπειρική Βιβλιογραφία	56
3. Εμπόριο Όπλων και Ανταγωνισμός	58
3.1 Ζήτηση για εισαγωγές όπλων	58
3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την αμυντική Βιομηχανία.....	60
3.2.1 Ασύμμετρη Πληροφόρηση	63
3.3 Ρύθμιση του εμπορίου όπλων.....	64
3.3.1 Χαρακτηριστικά Βιομηχανικών Εξαγωγών.....	68
3.3.2 Οι στόχοι των προμηθευτών και τα οφέλη του συντονισμού.....	69
3.3.3 Ζήτηση για εισαγωγές και ανταπόκριση στη ρύθμιση ..	74
3.4 Προηγούμενες μελέτες για την ρύθμιση του εμπορίου και για την βιομηχανία των όπλων	76
3.4.1 Βιβλιογραφία για την ασυμμετρία πληροφοριών	77
3.4.2 Βιβλιογραφία για την συγκέντρωση στην αμυντική βιομηχανία	79
3.4.3 Βιβλιογραφία για την δομή της βιομηχανίας όπλων	80
3.4.4 Συμπεράσματα	81
4. Μεθοδολογική προσέγγιση και ερευνητικά αποτελέσματα	82
4.1 Περιγραφή Μεθοδολογικής προσέγγισης.....	82
4.1.1 Πηγή δεδομένων	82

4.1.2 Περιοχή Ενδιαφέροντος.....	83
4.1.3 Χρονική Περίοδος.....	84
4.2 Έρευνα και αποτελέσματα.....	85
4.2.1 Χώρες ΕΕ και Παγκόσμιο Επίπεδο	85
4.2.2 Χώρες ΕΕ.....	94
4.2.3 Σύγκριση χωρών ΕΕ	111
4.3 Συμπεράσματα μεθοδολογικής προσέγγισης και ερευνητικών αποτελεσμάτων.....	125
5. Συμπεράσματα.....	130
Βιβλιογραφία.....	137

Εικόνες

Εικόνα 1 Ενεργές Ευρωπαϊκές Αμυντικές Εταιρείες το 2015	19
---	----

Πίνακες

Πίνακας 1 Δέκα κορυφαίες αμυντικές εταιρείες της ΕΕ (1996).	23
Πίνακας 2 Δέκα κορυφαίες αμυντικές εταιρείες της ΕΕ(2000).....	26
Πίνακας 3 Ο αριθμός των κρατών ως εξαγωγείς μεγάλων συμβατικών όπλων, ανά δεκαετία.....	33
Πίνακας 4 Δείκτης δυνητικής αμυντικής ικανότητας (PDC) για επιλεγμένα κράτη υψηλού εισοδήματος και μη υψηλού εισοδήματος (1986–1995).....	36
Πίνακας 5 Επίπεδα παραγωγής όπλων.....	46

Πίνακας 6 Πρώτες 50 χώρες σε εξαγωγές Συμβατικών Οπλικών Συστημάτων	86
Πίνακας 7 Ποσοστά εξαγωγών χωρών ΕΕ	88
Πίνακας 8 Εξαγωγές ΕΕ - ΗΠΑ - Ρωσίας.....	90
Πίνακας 9 Εξαγωγές Γαλλίας.....	96
Πίνακας 10 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γαλλίας.....	97
Πίνακας 11 Εξαγωγές Γερμανίας.....	99
Πίνακας 12 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γερμανίας.....	101
Πίνακας 13 Εξαγωγές ΗΒ	103
Πίνακας 14 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων ΗΒ	104
Πίνακας 15 Εξαγωγές Ιταλίας.....	106
Πίνακας 16 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ιταλίας.....	107
Πίνακας 17 Εξαγωγές Ολλανδίας	109
Πίνακας 18 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ολλανδίας	110

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1 Πρώτες 10 χώρες σε εξαγωγές Συμβατικών Οπλικών Συστημάτων	87
Διάγραμμα 2 Εξέλιξη εξαγωγών ΕΕ και ΗΠΑ	88
Διάγραμμα 3 Εξαγωγές ΕΕ - ΗΠΑ – Ρωσίας	91
Διάγραμμα 4 Εξαγωγές ΕΕ – ΗΠΑ – Ρωσίας σε TIVs.....	91
Διάγραμμα 5 Συνολικές Εξαγωγές ΕΕ και Παγκόσμιες Εξαγωγές	93
Διάγραμμα 6 Ποσοστό εξαγωγών ΕΕ προς παγκόσμιες εξαγωγές	94
Διάγραμμα 7 Εξέλιξη Εξαγωγών Γαλλίας	95
Διάγραμμα 8 Εξαγωγές Γαλλίας	97
Διάγραμμα 9 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γαλλίας	98

Διάγραμμα 10 Εξέλιξη Εξαγωγών Γερμανίας	99
Διάγραμμα 11 Εξαγωγές Γερμανίας	100
Διάγραμμα 12 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γερμανίας.....	101
Διάγραμμα 13 Εξέλιξη Εξαγωγών ΗΒ.....	102
Διάγραμμα 14 Εξαγωγές ΗΒ.....	104
Διάγραμμα 15 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων ΗΒ.....	105
Διάγραμμα 16 Εξέλιξη Εξαγωγών Ιταλίας	106
Διάγραμμα 17 Εξαγωγές Ιταλίας	107
Διάγραμμα 18 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ιταλίας.....	108
Διάγραμμα 19 Εξέλιξη Εξαγωγών Ολλανδίας.....	109
Διάγραμμα 20 Εξαγωγές Ολλανδίας.....	110
Διάγραμμα 21 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ολλανδίας.....	111
Διάγραμμα 22 Σύγκριση εξαγωγών χωρών ΕΕ.....	112
Διάγραμμα 23 Σύγκριση εξαγωγών χωρών ΕΕ σε ΤΙVs.....	113
Διάγραμμα 24 Εξαγωγές Γαλλίας- Γερμανίας και ΗΒ- Ιταλίας- Ολλανδίας.....	113
Διάγραμμα 25 Εξαγωγές Γαλλίας- Γερμανίας και ΗΒ- Ιταλίας- Ολλανδίας σε ΤΙVs.....	114
Διάγραμμα 26 Ποσοστά των 5 πρώτων χωρών της ΕΕ	115
Διάγραμμα 27 Εξαγωγές Αεροσκαφών Ευρωπαϊκών Χωρών.....	116
Διάγραμμα 28 Εξαγωγές Αντιαεροπορικών Συστημάτων Ευρωπαϊκών Χωρών	117
Διάγραμμα 29 Εξαγωγές Στρατιωτικών Οχημάτων Ευρωπαϊκών Χωρών	118
Διάγραμμα 30 Εξαγωγές Συστημάτων Πυροβολικού Ευρωπαϊκών Χωρών	119

Διάγραμμα 31 Εξαγωγές Κινητήρων Ευρωπαϊκών Χωρών	120
Διάγραμμα 32 Εξαγωγές Πυραύλων Ευρωπαϊκών Χωρών	121
Διάγραμμα 33 Εξαγωγές Ναυτικών Όπλων Ευρωπαϊκών Χωρών	122
Διάγραμμα 34 Εξαγωγές Δορυφόρων Ευρωπαϊκών Χωρών	123
Διάγραμμα 35 Εξαγωγές Αισθητήρων Ευρωπαϊκών Χωρών	124
Διάγραμμα 36 Εξαγωγές Πλοίων Ευρωπαϊκών Χωρών	125

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αναλύσει την διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων στις Ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων. Παράλληλα γίνεται προσπάθεια να αποτυπωθεί η διαχρονική εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανίας, συνδυαστικά με το διακρατικό εμπόριο οπλικών συστημάτων καθώς και τις παραμέτρους που δύναται να ρυθμίσουν αυτή την τόσο ιδιαίτερη αγορά. Η αμυντική βιομηχανία εξελίσσεται διαχρονικά και χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερη καθότι από αυτή εξαρτάται η εδαφική ακεραιότητα των κρατών. Η ασφάλεια είναι ακριβή και οι αμυντικές δαπάνες είναι απαραίτητες ακόμη και για ηγεμονικές δυνάμεις. Στις αγορές εμπορίου όπλων, η στρατηγική αλληλεπίδραση δεν συμβαίνει μόνο μεταξύ εγχώριων εταιρειών και κυβέρνησης, αλλά και μεταξύ ξένων εταιρειών και κυβερνήσεων. Οι χώρες παραγωγής για τη ρύθμιση του εμπορίου όπλων χρησιμοποιούν μέσα όπως επιδοτήσεις της παραγωγής, της E&A καθώς και των εξαγωγών. Για την παρούσα εργασία αντλήθηκαν δεδομένα από το «Stockholm International Peace Research Institute»¹ (SIPRI). Τα στοιχεία αυτά αφορούσαν τις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 για χρονική περίοδο 30 ετών, από το 1992 μέχρι το 2021. Πραγματοποιείται συγκριτική μελέτη των μεριδίων εξαγωγών οπλικών συστημάτων των κρατών της ΕΕ, έναντι των δύο μεγαλύτερων εξαγωγέων, δηλαδή της Ρωσίας και

¹ Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης

των ΗΠΑ καθώς και συγκριτική μελέτη των πέντε πρώτων κρατών της ΕΕ σε μερίδια εξαγωγών οπλικών συστημάτων.

Λέξεις Κλειδιά: Αμυντική Βιομηχανία, Αμυντικές Δαπάνες, Εμπόριο όπλων, Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων.

Abstract

The purpose of this thesis is to analyze the evolution of the shares in the European exports of conventional weapons systems over time. At the same time, an attempt is made to capture the evolution of the defense industry over time, combined with the international trade in weapons systems, as well as the parameters that can regulate this very special market. The defense industry evolves over time and is characterized as special because the territorial integrity of states depends on it. Security is expensive and defense spending is necessary even for hegemonic powers. In arms trade markets, strategic interaction occurs not only between domestic companies and governments, but also between foreign companies and governments. Producing countries use instruments such as production, R&D and export subsidies to regulate the arms trade. For this paper, data was drawn from the Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI. These figures concerned the exports of conventional weapons systems from the European Union of 28 countries for a period of 30 years, from 1992 to 2021. A comparative study is carried out of the shares of weapons systems exports of the EU states, against the two largest exporters, namely Russia and USA as well as a comparative study of the first five EU states in shares of weapon systems exports.

Keywords: Defense Industry, Defense Expenditure, Arms Trade, Exports of Weapon Systems.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σκοπό να αναλύσει την διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων στις Ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων. Παράλληλα προσπαθεί να αποτυπώσει την διαχρονική εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανίας, συνδυαστικά με το διακρατικό εμπόριο οπλικών συστημάτων καθώς και τις παραμέτρους που δύναται να ρυθμίσουν αυτή την τόσο ιδιαίτερη αγορά. Για αυτόν τον σκοπό αντλούνται δεδομένα από το «Stockholm International Peace Research Institute», SIPRI. Τα στοιχεία αυτά αφορούν τις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 για χρονική περίοδο 30 ετών, από το 1992 μέχρι το 2021. Η Διπλωματική Εργασία χωρίζεται σε πέντε Κεφάλαια.

Στο Πρώτο Κεφάλαιο γίνεται παράθεση Ιστορικών στοιχείων σχετικά με την Ευρωπαϊκή Αμυντική Βιομηχανία. Γίνεται αναφορά στα πρώτα βήματα της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας και περιγράφονται οι διαδικασίες και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες μέσα από μια σειρά συγχωνεύσεων και αγοραπωλησιών έφτασε στην σημερινή κατάσταση.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο, μελετάται η παραγωγή και το εμπόριο όπλων. Γίνεται αναφορά στη «διαφάνεια» της βιομηχανίας των όπλων και στον Δείκτη «Potential Defense Capacity»² PDC. Παρατίθενται οι κύριες πηγές δεδομένων καθώς και τα κίνητρα

² Δυναμικής Αμυντικής Ικανότητας

των κρατών για εγχώρια παραγωγή οπλικών συστημάτων. Τέλος αναλύονται προηγούμενες έρευνες για τις στρατιωτικές δαπάνες.

Το τρίτο Κεφάλαιο επικεντρώνεται στο εμπόριο οπλικών συστημάτων. Παρατίθενται στοιχεία σχετικά με την ζήτηση για αμυντικό εξοπλισμό και τον ανταγωνισμό των εταιρειών και των κρατών. Αναφέρονται οι τρόποι με τους οποίους δύναται να ρυθμιστεί αυτή η ιδιαίτερη αγορά καθώς και τα οφέλη του συντονισμού των κρατών. Τέλος γίνεται αναφορά σε προηγούμενες μελέτες γύρω από τη ρύθμιση του εμπορίου οπλικών συστημάτων καθώς και το πώς επηρεάζεται η βιομηχανία των όπλων.

Στο τέταρτο Κεφάλαιο γίνεται η έρευνα σχετικά με την διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων στις Ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων. Περιγράφεται η πηγή δεδομένων που χρησιμοποιείται, και ορίζονται η περιοχή ενδιαφέροντος καθώς και η χρονική περίοδος που θα μελετηθεί. Στην συνέχεια γίνεται σύγκριση των εξαγωγών των 50 πρώτων κρατών καθώς και των εξαγωγών των ΗΠΑ, Ρωσίας και ΕΕ και ολοκληρώνεται με σύγκριση της διαχρονικής εξέλιξης των εξαγωγών των 5 πρώτων κρατών της ΕΕ. Μελετάται συγκριτικά το σύνολο των εξαγωγών τους, οι χώρες οι οποίες ήταν αποδέκτες των οπλικών τους συστημάτων καθώς και τα είδη των οπλικών συστημάτων που εξήγαγαν.

Στο πέμπτο Κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

1. Ιστορικά Στοιχεία

Από την αρχαιότητα, η μαχητική ικανότητα και η αποτελεσματικότητα των ενόπλων δυνάμεων ενός κράτους ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δυνατότητα αυτού του κράτους να παράγει και να κατέχει εξελιγμένα οπλικά συστήματα. Η αμυντική βιομηχανία, εκτός από τη συμβολή στην εθνική άμυνα και ασφάλεια, ήταν και παραμένει στρατηγικός τομέας της οικονομίας. Ως εκ τούτου, συμβάλλει στην οικονομική δραστηριότητα των εταιρειών που περιλαμβάνουν διεθνείς συμφωνίες και στις εξαγωγές που πραγματοποιούν. Ο Ελβετός στρατάρχης και στρατηγός Henry de Zomini (1779 - 1869), στο βιβλίο στρατιωτικής τέχνης του, μεταξύ άλλων επεσήμανε ότι η υπεροχή του στρατιωτικού εξοπλισμού μπορεί να αυξήσει τις πιθανότητες επιτυχίας στον πόλεμο. Ο Μέγας Ναπολέων (1769 - 1821) στην αλληλογραφία του τόνισε ότι η παραγωγή όπλων πρέπει να είναι η πρώτη φροντίδα ενός Κράτους εν καιρώ ειρήνης ενώ στα απομνημονεύματά του πρόσθεσε ότι τα λάθη που οδηγούν στην ήττα γίνονται πολύ νωρίτερα, κατά την επιλογή των μέσων παρά κατά την εφαρμογή στρατιωτικής ισχύος (Vasiltsiotellis, 2020).

Τα συμπεράσματα αυτών των εξαίρετων και επιφανών στρατηγών και στρατιωτικών ηγετών, που είχαν βγει μέσα από μελέτες προηγούμενων πολεμικών συγκρούσεων και τις προσωπικές τους εμπειρίες από τα πεδία των μαχών, δεν έκαναν παρά να επιβεβαιώσουν τον πρωταρχικό ρόλο των όπλων, των οπλικών συστημάτων και του πολεμικού εξοπλισμού για την επιτυχία τους

και επικράτηση στα πολεμικά πεδία (Vasiltsiotellis, 2020).

Ένας ρόλος, που αποδείχθηκε σε όλους τους πολέμους του 20ού αιώνα, είτε μικρούς είτε μεγάλους, με την εισαγωγή στα οπλοστάσια των στρατών νέων οπλικών συστημάτων, όπως αεροσκαφών, αρμάτων μάχης, ελικοπτέρων, πυραύλων, ασύρματων μέσων επικοινωνίας και άλλων. Αποδεικνύεται συνεχώς στη σύγχρονη εποχή από τις τεράστιες δυνατότητες που παρέχει ο στρατιωτικός εξοπλισμός με όλο και περισσότερα σύγχρονα όπλα και όργανα. Δυνατότητες που πολλαπλασιάζουν τη δύναμη των στρατευμάτων και όχι μόνο επηρεάζουν τις στρατηγικές και τις επιχειρήσεις του πολέμου στα πεδία μάχης, αλλά διαμορφώνουν στρατηγικές και τακτικές (Vasiltsiotellis, 2020).

Αυτός είναι ο ρόλος των εξοπλισμών στον πόλεμο και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αποτελούν βασικό και κύριο συστατικό της πολεμικής ισχύος και σοβαρό παράγοντα εκμετάλλευσης αυτής της δύναμης για νίκη. Είναι προφανές, από τα παραπάνω, ότι η ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας και των εξοπλισμών έχουν μεγάλη σημασία για τη βελτίωση, τόσο της οικονομικής όσο και της αμυντικής αξιοπιστίας ενός Κράτους (Vasiltsiotellis, 2020).

1.1 Η εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανία της Ευρώπης στη σύγχρονη εποχή

Με κύκλο εργασιών άνω των 100 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2015, η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία δεν κατατάσσεται μεταξύ των

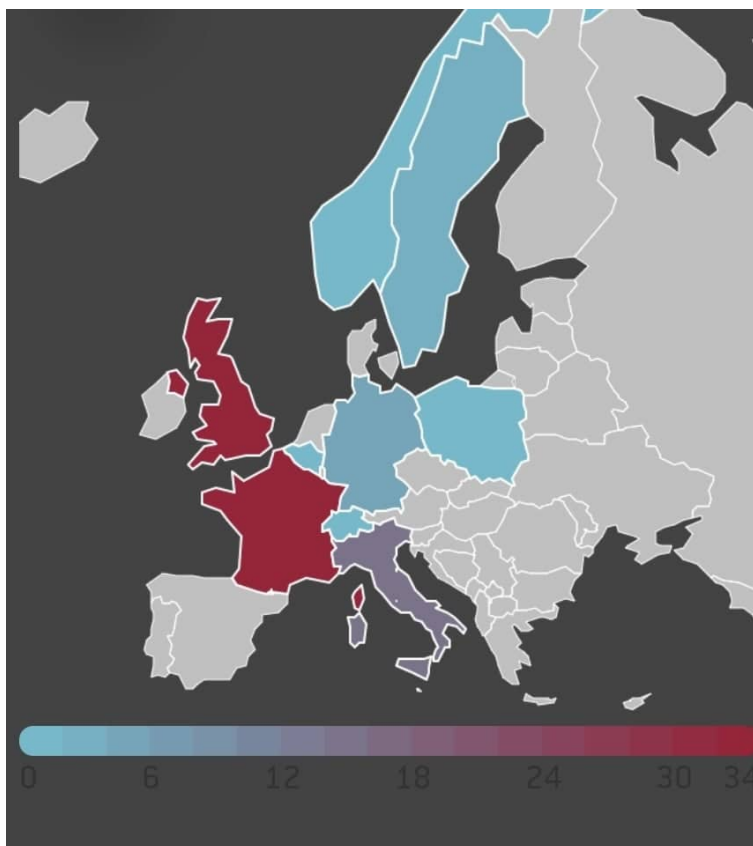
μεγαλύτερων μεταποιητικών τομέων στην ΕΕ. Ωστόσο, ο κλάδος απασχολεί περίπου 500.000 άτομα άμεσα και έμμεσα δημιουργεί 1.200.000 θέσεις εργασίας (το 2014). Αυτό δίνει στον κλάδο μια πρόσθετη σημασία πέρα από την εγγενή πτυχή της ασφάλειας.

Η δομή της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας, παρόμοια με άλλες μεταποιητικές βιομηχανίες, είναι πολύ διασκορπισμένη με λίγους μεγάλους παίκτες και περίπου 1350 μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Ενώ οι εταιρείες είναι διάσπαρτες σχεδόν σε ολόκληρη την ΕΕ, λίγες χώρες (Αυστρία, Τσεχική Δημοκρατία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Πολωνία, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο) φιλοξενούν το μεγαλύτερο μέρος των ΜΜΕ καθώς και κορυφαίων εταιρειών.

Αυτή η «κορυφαία ομάδα» αποτελείται από 31 εταιρείες που καλύπτονται από τη βάση δεδομένων SIPRI.

Ακόμη και εντός του «κορυφαίου ομίλου» των ευρωπαϊκών αμυντικών εταιρειών, οι ετήσιοι κύκλοι εργασιών κυμαίνονται μεταξύ 0,5 δισ. ευρώ και 23 δισ. ευρώ (μέσος όρος 3 δισ. ευρώ). Η απασχόληση κυμαίνεται μεταξύ 1900 και 154 000 εργαζομένων (μέσος όρος 30 000 εργαζόμενοι).

Εικόνα 1 Ενεργές Ευρωπαϊκές Αμυντικές Εταιρείες το 2015

Πηγή: SIPRI Arms Industry Database (2015)

Όπως φαίνεται στον παραπάνω χάρτη, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ιταλία κυριαρχούν στην ευρωπαϊκή αγορά όσον αφορά τον αριθμό των ενεργών εταιρειών και τις πωλήσεις όπλων τους. Στο ΗΒ, η BAE Systems (23 δισεκατομμύρια ευρώ πωλήσεις όπλων και 82.500 εργαζόμενοι) είναι η μεγαλύτερη αμυντική εταιρεία. Στη Γαλλία είναι η Thales (7 δισεκατομμύρια ευρώ και 62.000 εργαζόμενοι) και η Safran (4,5 δισεκατομμύρια και 70.000 εργαζόμενοι). Στην Ιταλία η Finmeccanica (8 δισεκατομμύρια

ευρώ και 47.000 εργαζόμενοι) είναι η μεγαλύτερη. Επιπλέον, η Airbus, μια διευρωπαϊκή εταιρεία, κατέχει τη δεύτερη θέση (13 δισεκατομμύρια ευρώ και 136.000 εργαζόμενοι) στην Ευρώπη μετά την BAE Systems. Σημειώστε ότι ορισμένες από αυτές τις εταιρείες δεν είναι αποκλειστικά παραγωγοί όπλων, γεγονός που εξηγεί τις ποικίλες αναλογίες των πωλήσεων προς τους εργαζόμενους.

Η εξέταση μικρότερων εταιρειών είναι δύσκολη λόγω έλλειψης πληροφοριών για τη Eurostat. Ωστόσο, τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι οι μικρές εταιρείες δραστηριοποιούνται κυρίως στην παραγωγή όπλων και πυρομαχικών, ενώ οι μεγάλες εταιρείες εστιάζουν περισσότερο στην παραγωγή οχημάτων και αεροσκαφών.

Συνοψίζοντας, ο ευρωπαϊκός αμυντικός τομέας αποτελείται από μερικούς κορυφαίους παίκτες όπως η BAE Systems, η Airbus, η Finmeccanica και η Thales, μαζί με εκατοντάδες ΜΜΕ. Μια πιο εναρμονισμένη και εξορθολογισμένη ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική θα μπορούσε να αποφέρει κέρδη αποτελεσματικότητας λόγω της περαιτέρω εξειδίκευσης χωρών, περιοχών ή εταιρειών σε ορισμένες τεχνολογίες.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ δείχνουν επίσης ότι η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία δεν είναι ομοιόμορφα κατανομημένη σε ολόκληρη την ΕΕ. Αυτό υποδηλώνει ότι οι αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες από τα κράτη μέλη της ΕΕ ενδέχεται να μην ρέουν εξίσου σε όλα τα κράτη μέλη. Για

παράδειγμα, η Γερμανία μπορεί να είναι μία από τις χώρες που θα αυξήσουν περισσότερο τις αμυντικές δαπάνες. Ωστόσο, η εγχώρια αμυντική βιομηχανία της Γερμανίας είναι σχετικά μικρή και επομένως μπορεί να μην είναι ο προορισμός της αυξημένης χρηματοδότησης. Εάν οι αυξημένες δαπάνες σε μια χώρα ρέουν σε επιχειρήσεις άλλων χωρών, ενδέχεται να δημιουργηθούν νέες εμπορικές ροές. (Roth, 2017)

1.2 Η εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανία της Ευρώπης από τη δεκαετία του 1990

Η αμυντική βιομηχανία αποτελεί κλάδο της μεταποίησης. Η παραγωγή όπλων, πυρομαχικών, οχημάτων μάχης, πολεμικών αεροσκαφών και πλοίων, κατατάσσονται στην Στατιστική Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων ως δραστηριότητες μεταποίησης. Αυτό σημαίνει ότι για την παραγωγή τους γίνεται χρήση εισροών από άλλες δραστηριότητες του μεταποιητικού τομέα (Κόλλιας, 2017).

Η αμυντική βιομηχανία της Ευρώπης εισήλθε στη δεκαετία του 1990 ως μια συλλογή από μεμονωμένες εθνικές προσπάθειες. Ενώ η αμυντική βιομηχανία των ΗΠΑ εδραιωνόταν ταχέως κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας, οι περισσότερες ευρωπαϊκές εταιρείες συνέχισαν να διακατέχονται από εσωστρέφεια. Η ευρωπαϊκή εξυγίανση εκείνη την εποχή πήρε τη μορφή μεγάλων εθνικών αμυντικών βιομηχανιών που εξαγόραζαν μικρές εγχώριες

επιχειρήσεις³ ή μεγάλων εταιρειών που εξαγόραζαν μικρές αμυντικές βιομηχανίες σε χώρες της ΕΕ⁴. Αυτές οι διεθνικές συνεργασίες που υπήρχαν είχαν γενικά τη μορφή κοινών επιχειρήσεων, για προϊόντα όπως πύραυλοι ή πολυεθνικών κοινοπραξιών όπως για παράδειγμα το Eurofighter. Οι δύο αυτές μορφές επέτρεψαν στις αμυντικές εταιρείες να διατηρήσουν την εθνική τους ανεξαρτησία. Η διασυννοριακή «παρόρμηση για συγχώνευση» παρεμποδίστηκε από την απροθυμία, σε ορισμένες περιπτώσεις άρνηση, να αποδεχτεί την εξαγορά μιας εγχώριας εταιρείας από ξένη εταιρεία. Αυτή η ανησυχία ήταν πιο εμφανής στην πολιτική σφαίρα, καθώς οι εθνικές κυβερνήσεις ανησυχούσαν για την απώλεια κυριαρχίας, ιδιαίτερα την ανασφάλεια ότι οι εξοπλισμοί μπορεί να μην είναι άμεσα διαθέσιμοι και τις πολιτικές συνέπειες των απωλειών θέσεων εργασίας λόγω αναδιάρθρωσης που μπορεί να συνοδεύουν μια τέτοια εξαγορά. Ωστόσο, τα στελέχη ήταν σχεδόν εξίσου ανθεκτικά στον εξορθολογισμό σε ολόκληρη τη βιομηχανία. Πολλοί φοβήθηκαν την αβεβαιότητα που θα επακολουθούσαν συγχωνεύσεις και εξαγορές όσον αφορά τη δική τους θέση σε νέες οντότητες, αλλά και σε σχέση με τους στενούς δεσμούς που είχαν καλλιεργήσει όλα αυτά τα χρόνια για τις δικές τους εταιρείες με το «οικείο» υπουργείο Άμυνας. Οι κυβερνήσεις και οι αμυντικές εταιρείες κατείχαν αποκλειστικές και μονοπωλιακές θέσεις, σε κάθε χώρα. Ο βαθμός στον οποίο αυτοί οι

³ Στρατηγική που ακολουθεί η Γερμανική Daimler-Benz

⁴ Για παράδειγμα η γαλλική Thomson-CSF που αγόρασε την επιχείρηση ηλεκτρονικών άμυνας της ολλανδικής εταιρείας Philips ή η γαλλική Giat που αγόρασε την Fabrique Nationale του Βελγίου

δεσμοί θα αποδυναμώνονταν από την πανευρωπαϊκή βιομηχανική αναδιάρθρωση ήταν ασαφής. Το status quo ήταν η ασφαλέστερη επιλογή τόσο για την κυβέρνηση όσο και για τις επιχειρήσεις. (Guay & Callum, 2002)

Πίνακας 1 Δέκα κορυφαίες αμυντικές εταιρείες της ΕΕ (1996).

Ευρωπαϊκή κατάταξη	Παγκόσμια κατάταξη	Εταιρεία	Χώρα	Παγκόσμια κατάταξη 1995	Αμυντικά Έσοδα 1996*	Συνολικά έσοδα 1996*	Ποσοστό % εσόδων προερχόμενα από την άμυνα
1	3	British Aerospace plc	ΗΒ	3	9.055	12.630	72
2	6	General Electric Co. plc	ΗΒ	9	6.057	18.939	32
3	8	Thomson Group	Γαλλία	8	4.433	6.931	64
4	10	Lagardere Group	Γαλλία	12	3.830	11.060	35
5	13	Daimler- Benz Aerospace AG	Γερμανία	13	3.225	8.404	38
6	14	Direction des Constructions Navales	Γαλλία	14	3.045	3.045	100
7	17	Alcatel-Alsthom SA	Γαλλία	63	2.287	30.977	7
8	19	Aerospatiale	Γαλλία	16	2.237	9.727	23
9	20	Rolls- Royce plc	ΗΒ	27	2.059	6.864	30
10	24	GKN	ΗΒ	33	1.633	5.670	29

* σε εκατομύρια

USD

Πηγή : (Guay & Callum, 2002)

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990, αυτή η κατάσταση είχε γίνει μη αποδεκτή καθώς οι ευρωπαϊκές αμυντικές εταιρείες βρέθηκαν υπό πολιτική και οικονομική πίεση για εξυγίανση. Η πρώτη σημαντική ενοποίηση σημειώθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο τον Ιανουάριο του 1999, όταν η GEC συμφώνησε να πουλήσει τον αμυντικό της βραχίονα, Marconi Electronic Systems, στη British

Aerospace. Η νέα οντότητα μετονομάστηκε σε BAE Systems. Μέχρι εβδομάδες πριν από την εξαγορά, η British Aerospace συμμετείχε ενεργά σε συνομιλίες με την Dasa, την αεροδιαστημική μονάδα της Γερμανικής Daimler Chrysler, με σκοπό τη δημιουργία της πρώτης πραγματικά πανευρωπαϊκής αεροδιαστημικής εταιρείας. Η απόφαση της τελευταίας στιγμής των Βρετανών να επιλέξουν μια εσωτερική συγχώνευση εξόργισε όχι μόνο τους Γερμανούς αλλά και τους Γάλλους, οι οποίοι αναμενόταν να ενταχθούν στη νέα πανευρωπαϊκή οντότητα. Πολλοί ειδικοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η βρετανική απόφαση είχε καθυστερήσει τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αεροδιαστημικής και αμυντικής εταιρείας επ' αόριστον. (Guay & Callum, 2002)

Ωστόσο, μόλις εννέα μήνες αργότερα, γεννήθηκε το ευρωπαϊκό μεγαθήριο που πολλοί θεωρούσαν αδύνατο χωρίς τη βρετανική συμμετοχή - μια εξέλιξη που ωθήθηκε από τη δημιουργία της BAE Systems. Το πρώτο βήμα, όπως και στο Ηνωμένο Βασίλειο, ήταν η εθνική ενοποίηση. Ως μέρος της ιδιωτικοποίησής της τον Ιούνιο του 1999, η γαλλική Aérospatiale συγχωνεύθηκε με τη Matra για να δημιουργήσει ένα μεγαθήριο στον τομέα της αεροδιαστημικής και της αμυντικής ηλεκτρονικής. Τέσσερις μήνες αργότερα, αυτή η συνδυασμένη οντότητα συγχωνεύθηκε με την Dasa για να σχηματίσει την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Αεροπορικής Άμυνας και Διαστήματος (EADS). Η CASA, η κορυφαία εταιρεία αεροδιαστημικής και αμυντικής βιομηχανίας της Ισπανίας, συγχωνεύθηκε επίσης με την EADS. (Guay & Callum, 2002)

Παρόμοια ενοποίηση σημειώθηκε και σε άλλους αμυντικούς τομείς. Τον Οκτώβριο του 1997 η γαλλική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα ιδιωτικοποιήσει την Thomson-CSF και θα εντάξει την Dassault Electronique, τις επιχειρήσεις διαστημικών και αμυντικών ηλεκτρονικών της Alcatel και τις δορυφορικές επιχειρήσεις της Aérospatiale στην εταιρεία. Η Thomson-CSF εξαγόρασε τη Racal Electronics του Ηνωμένου Βασιλείου τον Ιούνιο του 2000 και προκειμένου να αντικατοπτρίζει το νέο παγκόσμιο εύρος της, μετονομάστηκε σε Thales. (Guay & Callum, 2002)

Δύο εταιρείες αντιπροσωπεύουν πλέον τις επιχειρήσεις ελικοπτέρων στην Ευρώπη. Η μία είναι η Eurocopter η οποία αποτελεί τμήμα της EADS. Η δεύτερη δημιουργήθηκε το 2001 όταν η ιταλική Agusta συγχωνεύθηκε με τη Westland του Ηνωμένου Βασιλείου για να σχηματίσει την AgustaWestland. Η κοινοπραξία, η οποία ανήκει εξίσου στη Finmeccanica και την GKN, τους προγόνους των Agusta και Westland είναι η δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία ελικοπτέρων στον κόσμο, μετά την Boeing. Η MBDA, ο δεύτερος μεγαλύτερος κατασκευαστής πυραύλων στον κόσμο, πίσω από τη Raytheon, δημιουργήθηκε επίσης το 2001 με τη συγχώνευση των πυραύλων των EADS, BAE Systems και Finmeccanica. Ταυτόχρονα με τον εξορθολογισμό και την αναδιάρθρωση μεμονωμένων ευρωπαϊκών αμυντικών εταιρειών, η Airbus αναδιοργανωνόταν. Η Airbus ιδρύθηκε το 1970 για να αντιμετωπίσει την κυριαρχία των αμερικανικών αεροδιαστημικών εταιρειών, ιδιαίτερα της Boeing. Προηγουμένως λειτουργούσε ως

κοινοπραξία υπό την οποία οι τέσσερις εταίροι⁵ διατήρησαν την ιδιοκτησία των μηχανολογικών και παραγωγικών περιουσιακών στοιχείων τους. Κατά τη δεκαετία του 1990 οι εκκλήσεις για αναδιοργάνωση της Airbus αυξήθηκαν τόσο μεταξύ των εταίρων της κοινοπραξίας όσο και από ξένους που υποστήριζαν ότι η αλλαγή του νομικού εταιρικού καθεστώτος της Airbus θα αύξανε την ανταγωνιστικότητά της έναντι της Boeing. Η Airbus ανήκει πλέον στην EADS (80%) και στην BAE Systems (20%). Το 2001 η Airbus, τώρα τμήμα της EADS, αντιπροσώπευε περίπου τα δύο τρίτα του τζίρου της EADS. (Guay & Callum, 2002)

Πίνακας 2 Δέκα κορυφαίες αμυντικές εταιρείες της ΕΕ(2000)

Ευρωπαϊκή κατάταξη	Παγκόσμια κατάταξη	Εταιρεία	Χώρα	Παγκόσμια κατάταξη 1995	Αμυντικά Έσοδα 1996*	Συνολικά έσοδα 1996*	Ποσοστό % εσόδων προερχόμενα από την άμυνα
1	4	BAE Systems	ΗΒ	3	13.248	18.399	72
2	7	EADS	Γαλλία	6	4.560	22.799	20
3	8	Thales	Γαλλία	8	4.262	7.411	58
4	15	Rolls- Royce plc	ΗΒ	18	2.179	9.108	24
5	17	Smiths Industries	ΗΒ	35	1.698	4.415	39
6	20	GKN Group	ΗΒ	17	1.415	7.203	20
7	23	Direction des Constructions Navales	Γαλλία	19	1.238	1.728	72
8	26	Finmeccanica	Ιταλία	28	1.178	5.355	22
9	28	Saab Group	Σουηδία	22	1.119	1.671	67
10	32	Dassault Aviation S.A.	Γαλλία	33	991	3.415	29

* σε εκατομμύρια
USD

⁵ Aérospatiale, Dasa, British Aerospace και CASA

Πηγή: (Guay & Callum, 2002)

Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων, δύο αμυντικές εταιρείες (BAE Systems και EADS) κυριαρχούν πλέον στην Ευρώπη και η Thales είναι σχεδόν ίση με την EADS ως προς τη μέτρηση των αμυντικών εσόδων. Όπως είναι προφανές, οι διαδρομές αυτών των συγχωνεύσεων αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικές στρατηγικές ενοποίησης. Η BAE Systems θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «υπερεθνικός πρωταθλητής», έχοντας ενοποιήσει μεγάλο μέρος της εθνικής αμυντικής υποδομής του Ηνωμένου Βασιλείου σε μία εταιρεία, χωρίς σημαντικούς διασυννοριακούς δεσμούς. Η EADS, από την άλλη πλευρά, δημιουργήθηκε μέσω μιας «συγχώνευσης συγχωνεύσεων». Με την EADS, η τομεακή ενοποίηση δεν έληξε σε εθνικό επίπεδο. Αντίθετα, η εθνική ενοποίηση σχημάτισε πρόσφατα συγχωνευμένες οντότητες που θα ήταν σε ισχυρότερη θέση να διαπραγματευτούν διακρατικά εγχειρήματα. Έτσι, η στρατηγική που οδήγησε στη δημιουργία της EADS ήταν η επιδίωξη διακρατικών συγχωνεύσεων σε παρόμοιους τομείς της αμυντικής βιομηχανίας όπως αεροδιαστημική και πυραύλους, από τους «εθνικούς πρωταθλητές» μεμονωμένων χωρών. Η δημιουργία της EADS κρίθηκε επιτυχής με την έννοια της «συγχώνευσης συγχωνεύσεων» όταν άλλες αξιοσημείωτες προσπάθειες για διασυννοριακή ενοποίηση απέτυχαν. Αυτό οφείλεται στο ότι τελικά οι ανάγκες της νέας αμυντικής αγοράς ήταν αδύνατο να αγνοήσουν τα στελέχη της βιομηχανίας. Η δημιουργία της EADS δεν καθοδηγήθηκε από τους εθνικούς ηγέτες που επί χρόνια κήρυτταν τη σημασία της ενοποίησης – κηρύγματα που αναπόφευκτα

κατέληξαν στο μηδέν για το πολιτικό τίμημα της απώλειας θέσεων εργασίας. Αντίθετα, κατά τη διάρκεια των άκρως μυστικών συζητήσεων που οδήγησαν στη δημιουργία της EADS, τα εμπλεκόμενα στελέχη του κλάδου πήραν μια συνειδητή και υπολογισμένη απόφαση να διατηρήσουν τους αντίστοιχους εθνικούς ηγέτες ανενημέρωτους για τα σχέδια μέχρι να φτάσουν οι διαπραγματεύσεις σε προχωρημένο στάδιο. Με τέτοια διακριτική ευχέρεια, η πολιτική ανάμειξη σε κάτι που ήταν ουσιαστικά μια επιχειρηματική απόφαση περιορίστηκε στο ελάχιστο. (Guay & Callum, 2002)

Πράγματι, στην περίπτωση της BAE Systems, η οποία κατέχει επίσης ποσοστό 35% στη Saab, την κορυφαία αμυντική εταιρεία της Σουηδίας, αυτό που με την πρώτη ματιά μπορεί να μοιάζει με «εθνικό πρωταθλητή» μπορεί στην πραγματικότητα να είναι μια δοκιμαστική περίπτωση μιας νέας μορφής εταιρείας, δηλαδή μια γνήσια υπερατλαντική συνεργασία μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και μιας αμυντικής εταιρείας στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Ένας λόγος για τον οποίο η British Aerospace επέλεξε να συγχωνευθεί με την GEC παρά με τη Dasa ήταν για να εξαγοράσει την Tractor, τη μεγαλύτερη θυγατρική της GEC στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οποιαδήποτε επίσημη συγχώνευση μεταξύ της BAE Systems και μιας αμερικανικής εταιρείας είναι πιθανώς χρόνια μακριά, αλλά οι βρετανικές εταιρείες, ειδικά η παλιά British Aerospace, απολάμβαναν πάντα προνομιακή πρόσβαση σε εταιρείες και τεχνολογία των ΗΠΑ. Αυτή η πρόσβαση είναι κρίσιμη σήμερα, καθώς οι αξιωματούχοι των ΗΠΑ μετά την 11η

Σεπτεμβρίου είναι ακόμη πιο νευρικοί σχετικά με την πιθανότητα η εξελιγμένη τεχνολογία να πέσει στα χέρια του εχθρού μέσω Ευρωπαίων αμυντικών εργολάβων. Οι Βρετανοί θεωρούνται έμπιστοι αναφορικά με την χρήση νέας τεχνολογίας και τους επιτρέπεται να αγοράζουν στην αμερικανική αγορά, εν αντιθέσει με Γάλλους και οι Γερμανούς. (Guay & Callum, 2002)

2. Παραγωγή – Εμπόριο όπλων

2.1 Παραγωγή Όπλων

Τα κράτη παράγουν όπλα για φαινομενικά αμυντικούς σκοπούς, δηλαδή τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και τη διατήρηση των σφαιρών επιρροής. Κάτω από αυτό κρύβονται ουσιαστικά ή προληπτικά πολιτικά κίνητρα. (Brauer J. , 1998)

Παρόλα αυτά, ο έλεγχος των εξαγωγών όπλων και οι περιορισμοί προμήθειας υποχρεώνουν σε εγχώρια παραγωγή εξαρτημάτων όπλων ή ολόκληρων μονάδων, κράτη που χαρακτηρίζονται ως «εισαγωγείς όπλων», ακόμη και αν αυτή η εγχώρια παραγωγή είναι οικονομικά αναποτελεσματική. Οι περιορισμοί στον εφοδιασμό απλώς αυξάνουν το κόστος επίτευξης του στόχου

Κράτη όπως η Βραζιλία, η Κίνα, η Αίγυπτος, η Ινδία, το Ιράν, το Ιράκ, το Πακιστάν, η Νότια Αφρική και η Τουρκία έχουν υποβληθεί σε τέτοιους περιορισμούς εξαγωγικής προσφοράς που αυξάνουν το κόστος. Ένα ανταγωνιστικό μοντέλο αγοράς θα αντικατοπτρίζει έναν περιορισμό της προσφοράς ως αύξηση του οριακού κόστους, αυξάνοντας έτσι την τιμή αγοράς των κύριων

συμβατικών όπλων και ως εκ τούτου θα παρείχε κίνητρο για είσοδο στην αγορά είτε από το κράτος που επηρεάζεται από τους περιορισμούς είτε από άλλα κράτη για τα οποία η είσοδος στην αγορά μπορεί πλέον να γίνει κερδοφόρα.

Δεύτερος λόγος για την είσοδο στην εγχώρια παραγωγή όπλων είναι ο μετριασμός ή η άρση των αβεβαιοτήτων σχετικά με την αξιοπιστία των γραμμών ανεφοδιασμού, έτσι ώστε πιθανή διακοπή του εφοδιασμού να μην καθίσταται απειλητική. Εάν ο παραλήπτης απευθυνόταν αλλού, θα υπόκειτο στην ίδια απειλή από έναν νέο προμηθευτή. Ελλείψει αποτελεσματικής εγγύησης προμήθειας, το ενδιαφερόμενο κράτος μπορεί επομένως να επιλέξει να προβεί σε ελάχιστη παραγωγή όπλων. Είναι χαρακτηριστικό ότι όλα τα κράτη που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο είτε έχουν ή είχαν φιλοδοξίες ως περιφερειακές δυνάμεις (Βραζιλία, Κίνα, Αίγυπτος, Νότια Αφρική, Τουρκία) είτε ενεπλάκησαν ή εμπλέκονται σε περιφερειακές συγκρούσεις (Ινδία και Πακιστάν, Ιράν και Ιράκ), δηλαδή όλες είναι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι περιορισμοί εφοδιασμού έδωσαν ώθηση στις εγχώριες προσπάθειες παραγωγής όπλων. Αυτοί οι δύο πρώτοι λόγοι υποδηλώνουν ότι η παραγωγή όπλων και το εμπόριο μπορεί να καθοριστούν από κοινού.

Τρίτον, υπήρχε η ελπίδα ότι η εγχώρια παραγωγή όπλων θα μπορούσε να τονώσει την εγχώρια οικονομία. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με τους κάτωθι τρόπους:

(α) πιθανά κέρδη από εξαγωγές όπλων και εκβιομηχάνιση της προώθησης των εξαγωγών.

(β) εξοικονόμηση συναλλάγματος από μείωση στις εισαγωγές όπλων.

(γ) αύξηση στην απασχόληση μέσω της αμυντικής βιομηχανίας.

(δ) συμφωνίες συμπαράγωγής, στρατιωτικές και μη στρατιωτικές μεταφορές τεχνολογίας που θα ωφελήσουν την εγχώρια οικονομία γενικά.

Εμπειρικά, αυτοί οι στόχοι δεν φαίνεται να έχουν εκπληρωθεί.
(Brauer J. , 2007)

Τέταρτον, η ζήτηση όπλων είναι συνάρτηση των προτιμήσεων ασφαλείας, του εθνικού εισοδήματος και της τιμής των όπλων καθώς και της τιμής των συμπληρωματικών και υποκατάστατων αγαθών. (García-Alonso M. L., 2007)

Η επίδραση του εθνικού εισοδήματος στη ζήτηση όπλων είναι διφορούμενη. Ελλείπει στοιχείων για την εγχώρια παραγωγή όπλων, οι μελέτες μπορούν να μετρήσουν μόνο την επίδραση στη συνιστώσα των εισαγωγών όπλων της συνολικής ζήτησης όπλων. Δεν έχει διαπιστωθεί συστηματική επίδραση του εισοδήματος στις εισαγωγές όπλων, αλλά μια μη γραμμική επίδραση των στρατιωτικών δαπανών (ένας δείκτης για τις αντιλήψεις για την ασφάλεια) στις εισαγωγές όπλων. Όσον αφορά τις τιμές, οι εισαγωγές όπλων είναι ευαίσθητες ως προς τις τιμές της τάξης του μείον ένα, δηλαδή μια αύξηση κατά ένα τοις εκατό σχετίζεται με μείωση κατά ένα τοις εκατό στις ποσότητες εισαγωγής όπλων.
(Smith & Tasiran, 2005)

Το εάν μια υψηλότερη τιμή του εμπορίου όπλων οδηγεί σε αντισταθμιστική εγχώρια παραγωγή ή συμπαραγωγή (ή σε μετατόπιση στο εμπόριο μαύρης αγοράς) ή, αντιστρόφως, εάν η μείωση της τιμής συνδέεται συμμετρικά με μειώσεις της εγχώριας παραγωγής είναι ερωτήματα που δεν έχουν διερευνηθεί ακόμη. Όπως ισχύει για την περίπτωση των μεταφορών σε μεγάλα συμβατικά όπλα, το SIPRI είναι επίσης η κύρια ολοκληρωμένη πηγή πληροφοριών στον κόσμο για την παραγωγή τέτοιων όπλων. Ωστόσο, τα δεδομένα σχετικά με τα μη υψηλού εισοδήματος κράτη είναι σπάνια, καθώς οι προσπάθειες συλλογής δεδομένων επικεντρώνονται στις μεγαλύτερες εταιρείες παραγωγής όπλων στον κόσμο. Για παράδειγμα, για το 2003 τα μόνα κράτη μη υψηλού εισοδήματος που εκπροσωπούνται μεταξύ των κορυφαίων 100 εταιρειών παραγωγής όπλων του SIPRI είναι η Ρωσία (πρώτη εμφανιζόμενη στην 29η θέση), η Ινδία (35) και η Νότια Αφρική (80). Τα δεδομένα για τις κινεζικές εταιρείες δεν είναι διαθέσιμα και είναι ασήμαντα για την Ταϊβάν. (Brauer J. , 2007)

2.1.1 Διαφάνεια της βιομηχανίας όπλων

Ο Bauer (2006) έχει προτείνει έξι κριτήρια βάσει των οποίων αξιολογείται η διαφάνεια της βιομηχανίας όπλων. Αυτά είναι: διαθεσιμότητα, αξιοπιστία, πληρότητα, συγκρισιμότητα, διαχωρισμός και συνάφεια. (Brauer J. , 2007)

Τα στοιχεία υποδηλώνουν ότι, όπως και με το εμπόριο όπλων, έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές όσον αφορά την παραγωγή όπλων. Τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, τα κράτη του

«Πρώτου Κόσμου» και του «Δεύτερου Κόσμου» παρήγαγαν ολοκληρωμένα οπλικά συστήματα και διέθεταν ένα μέρος, το οποίο δεν τους ήταν απαραίτητο σε όσους δεν μπορούσαν να τα παράγουν⁶, με απώτερο σκοπό να στηρίζουν τις περιφερειακές σφαίρες επιρροής. Αρκετές θεμελιώδεις αλλαγές έχουν τροποποιήσει αυτή την κάποτε απλή σχέση Πρώτου προς Τρίτο Κόσμο καθώς και Δεύτερου προς Τρίτο Κόσμο.

Πρώτον, κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1970 και του 1980, ένας αυξανόμενος αριθμός κρατών μη υψηλού εισοδήματος σημείωσαν οικονομική πρόοδο που τους επέτρεψε να αφιερώσουν μέρος της ανάπτυξης τους στην εγχώρια παραγωγή μεγάλων συμβατικών όπλων. Ο παρακάτω Πίνακας δείχνει τον τετραπλασιασμό του αριθμού των κρατών μη υψηλού εισοδήματος ως εξαγωγείς μεγάλων συμβατικών όπλων από τη δεκαετία του 1950 έως τη δεκαετία του 1980. (Brauer J. , 2007)

Πίνακας 3 Ο αριθμός των κρατών ως εξαγωγείς μεγάλων συμβατικών όπλων, ανά δεκαετία⁷

	1950s	1960s	1970s	1980s	1990s*	2000s* ('00-'04)
High-income	20	25	27	30	32 [32]	26 [26]
Non-high income	9	23	38	37	27 [43]	21 [39]
Total	29	48	65	67	59 [75]	47 [65]
TIVs**	154,688	196,828	315,884	365,873	223,919	84,479

Πηγή: (Brauer J. , 2007)

Δεύτερον, ο αριθμός των κρατών χωρίς υψηλό εισόδημα που

⁶ Στον αποκαλούμενο «Τρίτο Κόσμο»

⁷ Οι αριθμοί πριν από τις αγκύλες εξαιρούν κράτη που προηγουμένως ανήκαν στη Σοβιετική Ένωση, την Τσεχοσλοβακία και τη Γιουγκοσλαβία, τα οποία όλα ταξινομούνται από την Παγκόσμια Τράπεζα ως κράτη μη υψηλού εισοδήματος . Οι αριθμοί σε αγκύλες περιλαμβάνουν τις διάδοχες καταστάσεις.

παράγουν όπλα ήταν μεγαλύτερος τη δεκαετία του 1980 σε σχέση με τη δεκαετία του 1950. Αλλά ο αριθμός των προμηθευτών στις αρχές της δεκαετίας του 2000 είναι μικρότερος από εκείνον της δεκαετίας του 1960 και αυτός της δεκαετίας του 1990 είναι μικρότερος από εκείνον της δεκαετίας του 1970 και του 1980. Αν και δεν φαίνεται να υπάρχει ρητή θεωρία για το θέμα, είναι εύλογο ότι η «φούσκα» των κρατών που παράγουν όπλα χωρίς υψηλό εισόδημα από τη δεκαετία του 1950 έως τη δεκαετία του 1980 ήταν το συνδυασμένο αποτέλεσμα της βελτίωσης της εγχώριας παραγωγικής ικανότητας και των αναγκών που δημιούργησε η περίοδος Ψυχρού Πολέμου που ενθάρρυνε τις εγχώριες προσπάθειες παραγωγής όπλων, ακόμα και σε κράτη με ανεπαρκείς οικονομικές δυνατότητες. (Markusen, DiGiovanna, & Michael, 2003, p. 10)

Τρίτον, με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η ώθηση για «ιθαγενοποίηση» υποχώρησε. Ο «δομικός αφοπλισμός» που οφείλεται στο υπερβολικό κόστος ανανέωσης των οπλικών συστημάτων καθιστά την εντελώς γηγενή ανάπτυξη και παραγωγή μεγάλων συμβατικών όπλων απρόσιτη σε όλους εκτός από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αντίθετα, η βιομηχανία παγκοσμιοποιήθηκε για να δημιουργήσει εξοικονόμηση κόστους μέσω της εξειδίκευσης στην παραγωγή εξαρτημάτων, τη στόχευση εξειδικευμένων αγορών και την ενσωμάτωση της εφοδιαστικής αλυσίδας. (Dunne & Surry, 2006)

Οι συμφωνίες αντιστάθμισης όπλων πολλαπλασιάζονται και έχουν

γίνει ένα τυπικό χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των συμφωνιών εμπορίου όπλων, με μεγάλη έμφαση στη συμπαράγωγή, την αδειοδότηση και ειδικά τις μεταφορές τεχνολογίας. Οι μεγάλες εταιρείες παραγωγής όπλων μπορεί να εξακολουθούν να έχουν την έδρα τους στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις Ηνωμένες Πολιτείες ειδικότερα, αλλά διάφορα τμήματα της παραγωγής «ανατίθενται σε εξωτερικούς συνεργάτες», συχνά κατόπιν ζήτησης των αγοραστών κρατών (αντισταθμίσεις εμπορίου όπλων) (Brauer J. , 2007)

2.1.2 Δείκτης PDC

Η σχετική ανεπάρκεια των ποσοτικών δεδομένων παραγωγής όπλων ειδικά για τα κράτη, σε σύγκριση με τα δεδομένα μεταφοράς όπλων, οδήγησε ορισμένους μελετητές να ακολουθήσουν διαφορετική προσέγγιση για να μελετήσουν την παραγωγή όπλων των κρατών χωρίς υψηλό εισόδημα. Θεωρώντας ότι η παραγωγή μεγάλων συμβατικών όπλων απαιτεί προηγμένες εισροές ανθρώπινου και φυσικού κεφαλαίου, οι Kennedy (1974), Wulf (1983) και Brauer (1991, 2000) κατασκεύασαν τον δείκτη «Potential Defense Capacity»⁸(PDC) από τη Διεθνή Πρότυπη Βιομηχανική Ταξινόμηση κωδικών δεδομένων και τους αντιστοιχούσαν με ποιοτικούς, ταξινομημένους δείκτες παραγωγής όπλων. Καλύπτοντας τα μέσα της δεκαετίας του 1970 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, ο Brauer (1991, 2000) έδειξε ότι όσο υψηλότερη είναι η δυνατότητα ενός κράτους να παράγει όπλα, τόσο υψηλότερη είναι η πραγματική παραγωγή όπλων κατά τάξη

⁸ Δυναμικής Αμυντικής Ικανότητας

(Spearman rank-συντελεστής συσχέτισης 0,6). Είναι αξιοσημείωτο ότι ο δείκτης PDC για τα κράτη μη υψηλού εισοδήματος που δραστηριοποιούνται περισσότερο στην παραγωγή όπλων ξεπέρασε αυτόν του μέσου κράτους υψηλού εισοδήματος. Ακόμη και οι παραγωγοί όπλων δεύτερης κατηγορίας μεταξύ των κρατών μη υψηλού εισοδήματος έφτασαν σε έναν μέσο δείκτη PDC που βρίσκεται εντός του 10 τοις εκατό από αυτόν των κρατών υψηλού εισοδήματος. (Brauer J. , 2007)

Πίνακας 4 Δείκτης δυνητικής αμυντικής ικανότητας (PDC) για επιλεγμένα κράτη υψηλού εισοδήματος και μη υψηλού εισοδήματος (1986–1995)

Group 1**		Group 2**		Group 3**	
Argentina	33.6	Chile	19.4	Australia	33.6
Brazil	51.6	Egypt	24.7	Belgium	34.3
Bulgaria	53.7	Hungary	68.6	Canada	31.5
China	32.5	India	42.1	France	59.7
Czech Republic	37.1	Indonesia	57.2	Greece	44.2
Mexico	61.8	Iran	18.0	South Korea	54.4
Pakistan	13.1	Romania	60.8	Netherlands	26.5
Poland	66.4	Ukraine	55.1	Spain	86.2
Russia	54.1	Yugoslavia	62.9	Sweden	59.0
South Africa	23.0			Switzerland	10.3
Turkey	55.5			USA	64.7

Πηγή: (Brauer J. , 2007)

Ο δείκτης PDC αναφέρεται σε ένα ποσοστό που μετρά σε πόσες από τις 283 σχετικές βιομηχανικές κατηγορίες παραγωγής όπλων κατέγραψε ένα κράτος παραγωγή κάθε έτος από το 1986 μέχρι το 1995. Οι κατηγορίες αποτελούνται από εννέα μεγάλες βιομηχανικές ομάδες: βιομηχανικά χημικά προϊόντα, άλλα χημικά προϊόντα, σίδηρος και χάλυβας, μη σιδηρούχα μέταλλα, μεταλλικά προϊόντα, μη ηλεκτρικά μηχανήματα, ηλεκτρικά μηχανήματα,

εξοπλισμός μεταφοράς, επιστημονικός, εξοπλισμός μέτρησης, ελέγχου.

Τα κράτη της Ομάδας 1 είναι κράτη μη υψηλού εισοδήματος με συνεχή, υψηλού επιπέδου παραγωγή όπλων. Τα κράτη της ομάδας 2 είναι κράτη μη υψηλού εισοδήματος με συνεχή, χαμηλού επιπέδου παραγωγή όπλων. Τα κράτη της ομάδας 3 είναι κράτη υψηλού εισοδήματος που παράγουν όπλα. (Brauer J. , 2007)

Μια σύγκριση των δεικτών PDC για την ομάδα των παραγωγών όπλων χαμηλού επιπέδου αλλά συνεχώς εμπλεκόμενων στην παραγωγή όπλων με εκείνη των παραγωγών όπλων υψηλού επιπέδου, μεταξύ κρατών μη υψηλού εισοδήματος αποδείχθηκε στατιστικά ισοδύναμη, υποδηλώνοντας ότι η διαφορά στα πραγματικά επίπεδα παραγωγής όπλων, εξηγείται από παράγοντες όπως η τοποθεσία: η πρώτη ομάδα αποτελείται από κράτη που βρίσκονται σε σχετικά «ήρεμες» παγκόσμιες περιοχές, ενώ η δεύτερη από κράτη που βρίσκονται σε σχετικά «εχθρικές» περιοχές του κόσμου. Ακολουθώντας την τροχιά από τη δεκαετία του 1970 έως τη δεκαετία του 1990, οι μελέτες έδειξαν περαιτέρω ότι τα κράτη μη υψηλού εισοδήματος εμπλέκονται στην εγχώρια παραγωγή όπλων καθώς προωθούν το ανθρώπινο και φυσικό τους κεφάλαιο και φτάνουν σε ένα επίπεδο PDC που βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με το μέσο όρο υψηλού εισοδήματος. Ορισμένα κράτη μη υψηλού εισοδήματος έχουν δυνατότητες παραγωγής όπλων που δεν χρησιμοποιούν πλήρως (π.χ. Μεξικό, Τουρκία), άλλα έχουν υποβαθμίσει τις εγχώριες ικανότητες μέχρι το σημείο που τους

είναι βιώσιμο να έχουν παραγωγή (π.χ. Ινδία, Ινδονησία) και άλλα θα μπορούσαν να παράγουν σε υψηλότερο επίπεδο από ό,τι στο παρελθόν (π.χ. Ελλάδα, Σιγκαπούρη και οι δύο πλέον είναι οικονομίες υψηλού εισοδήματος). (Brauer J. , 2007)

2.2 Εμπόριο όπλων

2.2.1 Κύριες πηγές δεδομένων

Όσον αφορά το εμπόριο όπλων, είναι διαθέσιμες τρεις κύριες πηγές δεδομένων. Καταρχήν, μια ετήσια δημοσίευση με τίτλο “Conventional Arms Transfers to Developing Nations” CRS («Εμπόριο συμβατικών όπλων σε αναπτυσσόμενα έθνη»), που εκδίδεται για το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών από την Υπηρεσία Ερευνών του Κογκρέσου.

Δεύτερον, το πρώην ετήσιο αλλά πλέον παράτυπα εκδοθέν «World Military Expenditures and Arms Transfers (WMEAT)» (Παγκόσμιες Στρατιωτικές Δαπάνες και Μεταφορές Όπλων), που δημοσιεύτηκε από το Γραφείο Επαλήθευσης και Συμμόρφωσης, μια υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών και, τρίτον, η ετήσια Επετηρίδα SIPRI, που εκδίδεται από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης. Μεταξύ των οικονομικών ερευνητών, το WMEAT και το SIPRI ήταν οι πιο δημοφιλείς πηγές δεδομένων. Πλέον όμως το πρώτο δεν παράγεται τακτικά. Από τα τρία, η CRS και η WMEAT ισχυρίζονται ότι μετρούν τις οικονομικές αξίες του εμπορίου όλων των όπλων και αγαθών και υπηρεσιών που σχετίζονται με όπλα. Για παράδειγμα, το CRS ορίζει ότι το πεδίο

εφαρμογής του αφορά «όλες τις κατηγορίες όπλων και πυρομαχικών, στρατιωτικά ανταλλακτικά, στρατιωτική κατασκευή, προγράμματα στρατιωτικής βοήθειας και εκπαίδευσης και όλες τις συναφείς υπηρεσίες». Τα δεδομένα μεταφοράς κυρίων οπλικών συστημάτων δεν διαχωρίζονται από τις μεταφορές επιμέρους εξαρτημάτων ή έτερων προϊόντων άμυνας. Το SIPRI είναι η μόνη πηγή δεδομένων στον κόσμο όσον αφορά μόνο τα μεγάλα συμβατικά όπλα. (Brauer J. , 2007)

Αναγνωρίζοντας ότι οι όγκοι μεταφορών όπλων, αν και εκφράζονται σε δολάρια ΗΠΑ, δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα χρηματοοικονομικές ροές, το SIPRI αναφέρεται στα δεδομένα του ως «τιμές του δείκτη τάσης» (TIVs) και γενικά αναφέρεται στις μεταφορές όπλων και όχι στο εμπόριο όπλων. Η βάση δεδομένων μεταφοράς όπλων του SIPRI παρακολουθεί τις παραδόσεις έξι κατηγοριών μεγάλων συμβατικών όπλων. Συγκεκριμένα: αεροσκάφη, τεθωρακισμένα οχήματα, πυροβολικό, συστήματα ραντάρ, πύραυλοι και πλοία. Εξαιρούνται τα φορητά όπλα και τα ελαφρά όπλα, τα φορητά, το πυροβολικό κάτω των 100 mm, τα πυρομαχικά, ο εξοπλισμός και τα εξαρτήματα υποστήριξης και οι μεταφορές υπηρεσιών και τεχνολογίας. (Brauer J. , 2007)

2.2.2 Διακρατικοποίηση της παραγωγής και του εμπορίου όπλων

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, συνηθιζόταν να μιλάμε για «βαθμίδες» παραγωγής όπλων και για μια «σκάλα» παραγωγής όπλων που μπορούσαν να ανέβουν τα κράτη μη υψηλού

εισοδήματος καθώς οι εγχώριες ικανότητές τους βελτιώνονταν (Krause K. , 1992).

Αλλά με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα κράτη με μη υψηλά εισοδήματα τέθηκαν σε ένα διεθνοποιημένο σύστημα που περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα, συμπεριλαμβανομένων των όπλων. Δεν υπάρχουν ολοκληρωμένα δεδομένα που να αποδεικνύουν αυτό το σημείο. Αντίθετα, αυτή η άποψη είναι μια κρίση που βασίζεται σε πολυάριθμες περιπτωσιολογικές μελέτες με παραμέτρους τη χώρα, την εταιρεία καθώς και συγκεκριμένο προϊόν. Ορισμένα κράτη μη υψηλού εισοδήματος απλώς εγκατέλειψαν τις φιλοδοξίες για την παραγωγή όπλων, για παράδειγμα η Αργεντινή ή αναπροσάρμοσαν σημαντικά τις προσπάθειές τους για την παραγωγή όπλων. Η μετατροπή από στρατιωτικά σε πολιτικά προϊόντα στη δεκαετία του 1990 αποδείχθηκε πολύ πιο δύσκολη, για τους παραγωγούς οπλικών συστημάτων κρατών χωρίς υψηλό εισόδημα από ό,τι για τους παραγωγούς υποσυστημάτων και εξαρτημάτων που προσαρμόστηκαν ευκολότερα στην παγκόσμια αγορά εξαρτημάτων όπλων ή μετατόπισαν τη δραστηριότητα στις παγκόσμιες εμπορικές αγορές, ή και στα δύο. (Cavicchia, 2003)

Αν και δεν υπάρχει εγγύηση για διαρκή επιτυχία, η παραγωγή εξαρτημάτων που προέρχεται από ανταγωνιστικές πηγές, που γίνεται κατά παραγγελία, η οποία διευκολύνεται από τη στοχευμένη μεταφορά τεχνολογίας και την ανάπτυξη της εγχώριας τεχνολογίας, είναι το κλειδί για αυτή τη διάδοση της παραγωγής όπλων σύμφωνα με τους Conca (1998), Schwartz (1987) Bitzinger

(1994). Όπως το «παγκόσμιο αυτοκίνητο», το «παγκόσμιο όπλο» επιτρέπει σε κράτη μη υψηλού εισοδήματος να εισέλθουν στη βιομηχανία ως προμηθευτές ανταλλακτικών με χαμηλότερο κόστος εισόδου από αυτό που θα απαιτούσε η πλήρης κλίμακα, η εγχώρια παραγωγή ολόκληρης μονάδας. (Brauer J. , 2007)

Η δεκαετία του 1990 είδε θεαματικές γεωγραφικές μετατοπίσεις στην τοποθεσία παραγωγής από υψηλά εισοδήματα σε πρώην και σημερινά μη υψηλά εισοδήματα, με αποτέλεσμα τεράστιες επενδύσεις σε μεταφορές τεχνολογίας και ανάπτυξη δεξιοτήτων. Η παγκόσμια παραγωγή έχει διαμορφωθεί και διασκορπίζεται, και ωστόσο τα συστήματα έχουν τυποποιηθεί. Αν και όχι στον ίδιο βαθμό, η ίδια τάση ισχύει και στην παγκόσμια αγορά εξοπλισμών. Βλέπουμε τώρα κράτη μη υψηλού εισοδήματος, για παράδειγμα τη Νότια Αφρική, να εγκαταλείπουν ορισμένες προσπάθειες παραγωγής όπλων πλήρους γραμμής προς όφελος της εισαγωγής προσαρμοσμένης παραγωγής εξαρτημάτων που να συνδέεται με διακρατικούς παραγωγούς με έδρα σε κράτη υψηλού εισοδήματος (Dunne & Lamp, 2003, pp. 8-9).

Κατά συνέπεια, τα μέχρι τώρα δίδυμα μονοπώλια σχεδιασμού και παραγωγής που κατείχαν η «Δύση» και η «Ανατολή» (κυρίως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η πρώην Σοβιετική Ένωση) έχουν διαβρωθεί. Ενώ ο σχεδιασμός των όπλων εξακολουθεί να κυριαρχείται από κράτη υψηλού εισοδήματος, ειδικά τις Ηνωμένες Πολιτείες – εν μέρει επειδή οι απαιτούμενες δαπάνες Ε&Α είναι τόσο επαχθείς – η παραγωγή εξαρτημάτων, καθώς και η

συναρμολόγηση μεταφέρεται σε πρώην και σημερινά μη υψηλά εισοδηματικά κράτη. Αυτό πυροδότησε, στις Ηνωμένες Πολιτείες, μια συζήτηση σχετικά με τη μετεγκατάσταση της παραγωγής που σχετίζεται με την αντιστάθμιση όπλων και το Κογκρέσο απαίτησε από την κυβέρνηση να υποβάλει ετήσια έκθεση που να περιγράφει λεπτομερώς, μεταξύ άλλων, τις οικονομικές επιπτώσεις και τις επιπτώσεις στην απασχόληση των αντισταθμίσεων του εμπορίου όπλων στην οικονομία των ΗΠΑ . Για το έτος 2002, για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες υπολογίζουν απώλεια 25.450 ετών εργασίας λόγω συμφωνιών αντιστάθμισης που υπέγραψαν εκείνο το έτος (U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security, 2005, pp. 8-2).

Η διακρατικοποίηση αυξάνει τη δυσκολία της τοποθέτησης νομισματικών αξιών στο εμπόριο όπλων. Ένα οπλικό σύστημα μπορεί να προέρχεται από το Ηνωμένο Βασίλειο ή τις Ηνωμένες Πολιτείες και να του αποδίδεται αξία εξαγωγής, αλλά μπορεί να παράγεται σε σημαντικό μέρος στο κράτος αποδέκτη ή σε άλλο κράτος ή κράτη.

Η συμφωνία αντιστάθμισης που ζητήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες το 2003 ήταν το 121,8 τοις εκατό της αξίας της σύμβασης εξαγωγής όπλων. η υψηλότερη τιμή που καταγράφηκε για την περίοδο 1993–2003. (U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security, 2005, σ. V) Για αυτήν τη χρονική περίοδο, οι αμερικανικές εταιρείες ανέφεραν 6.593 αντισταθμιστικές συναλλαγές με 46 κράτη για συνολική αξία 27,1

δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ (U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security, 2005, p. vi)

Αντίστοιχοι αριθμοί δεν είναι διαθέσιμοι για το παγκόσμιο επίπεδο, αλλά ένας μεγάλος αριθμός πρόσφατων μελετών, που προέρχονται από κάθε ήπειρο, υποδεικνύουν ότι από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η βιομηχανία έχει δει μια θεαματική άνοδο στο εμπόριο οπλικών αντισταθμιστικών οφελών μέσω αδειών, συμπαραγωγής, και μη άμεσα σχετιζόμενου εμπορίου από κράτη υψηλού εισοδήματος δεύτερης βαθμίδας και μη υψηλού εισοδήματος. (Brauer J. , 2007)

Όσον αφορά την παραγωγή όπλων, ορισμένα μικρά κράτη υψηλού εισοδήματος, όπως η Αυστρία και η Νορβηγία, δύσκολα διακρίνονται από μεγάλα κράτη μη υψηλού εισοδήματος όπως η Ινδονησία. Τα κράτη υψηλού εισοδήματος και μη υψηλού εισοδήματος ενσωματώνονται από κοινού σε ένα κοινό δεύτερο επίπεδο που κυριαρχείται από σχεδιαστές συστημάτων στην πρώτη βαθμίδα. Αυτή η τάση είναι πιθανό να συνεχιστεί. Ωστόσο, άλλες βαθμίδες σχηματίζονται από ικανά κράτη μη υψηλού εισοδήματος που δεν επιθυμούν να παράγουν όπλα (π.χ. το Μεξικό) και από «στάσιμα» και όχι «αναπτυσσόμενα» κράτη που συνεχίζουν να υστερούν στην ανάπτυξη ικανοτήτων (π.χ. Νιγηρία). Συνολικά, είναι αμφίβολο εάν η πρώην αυστηρή διάκριση μεταξύ υψηλού εισοδήματος και μη υψηλού εισοδήματος κρατών που παράγουν όπλα μπορεί να διατηρηθεί.

Φαίνεται επίσης ότι το μοντέλο «σκάλας» παραγωγής όπλων

πρέπει να εγκαταλειφθεί. Το θέμα της «σκάλας» ήταν να μετρήσει πόσο είχε προχωρήσει ένα κράτος στον δρόμο της εγχώριας παραγωγής όπλων, ακόμη και της αυτάρκειας. Κατά τη διάρκεια της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου, αυτό χρησίμευσε ως λειτουργία καθώς τα κράτη προσπάθησαν μόνα τους, να διαθέτουν αυτάρκεια στη παραγωγή μεγάλων συμβατικών όπλων. Με το τέλος όμως του Ψυχρού Πολέμου και τη διεθνοποίηση της βιομηχανίας το νέο μοντέλο παραγωγής όπλων φαίνεται να περιστρέφεται γύρω από τη διάχυση της σχετιζόμενης με τα όπλα τεχνολογίας καθώς και των άμεσων ξένων επενδύσεων που μεταδίδονται μέσω διαφόρων μορφών εργασίας αντιστάθμισης. Δηλαδή το νέο μοντέλο φαίνεται να σχετίζεται με οικονομίες κλίμακας, εμβέλειας, συγκέντρωσης και, τελικά, με το κόστος παρά με την τοποθεσία. Τα κράτη υψηλού εισοδήματος και μη υψηλού εισοδήματος «επιλέγουν» ακριβώς τον τρόπο με τον οποίο επιθυμούν να συμμετάσχουν στην αγορά. (Brauer J. , 2007)

2.3 Μελέτη της βιομηχανίας όπλων

Ακόμη και πριν από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η μελέτη της βιομηχανίας όπλων στις αναπτυσσόμενες χώρες γινόταν με λάθος προσέγγιση. Ήταν, και εξακολουθεί να είναι, πιο σύνηθες να μελετούνται οι στρατιωτικές δαπάνες και ο αντίκτυπός τους στην οικονομική ανάπτυξη και ανάπτυξη γενικότερα παρά ειδικότερα η βιομηχανία όπλων των αναπτυσσόμενων χωρών. Μέρος της εξήγησης είναι ότι ορισμένα, αν και συχνά αμφίβολα, στοιχεία για τις στρατιωτικές δαπάνες και την οικονομική ανάπτυξη είναι

άμεσα διαθέσιμα και μπορούν να υποβληθούν σε στατιστική ανάλυση με σχετική ευκολία. Αντίθετα, η λεπτομερής μελέτη περίπτωσης μιας βιομηχανίας όπλων απαιτεί επιτόπια εργασία — σε έναν κλάδο που για προφανείς λόγους έχει πάντα πολλά να κρύψει. (Brauer J. , 1998, σ. 1)

Ωστόσο, υπάρχει μια σειρά από μελέτες⁹ οι οποίες βασίζονται στο έργο του Διεθνούς Ινστιτούτο Ερευνών της Στοκχόλμης για την Ειρήνη (SIPRI). Ως απάντηση σε αυτές τις μελέτες, προέκυψε ένα σύνολο «αποδεικτικών» που υποδηλώνουν όχι μόνο την ύπαρξη καλών πολιτικών λόγων για τη δημιουργία μιας εγχώριας βιομηχανίας όπλων, αλλά και την ύπαρξη καλών οικονομικών λόγων. (Brauer J. , 1998)

Το ζήτημα της βιομηχανίας όπλων και των εξαγωγών όπλων, στις και από τις αναπτυσσόμενες και «αναδυόμενες» χώρες ήταν ένα θέμα από τα πολλά, δύο αξιοσημείωτων πολιτικών επαναστάσεων: αυτή της «βελούδινης» επανάστασης της Τσεχοσλοβακίας το 1989 και εκείνη των δημοκρατικών εκλογών το 1994, στη Νότια Αφρική. Και στις δύο περιπτώσεις, σεβαστοί ηγέτες όπως ο Βάτσλαβ Χάβελ και ο Νέλσον Μαντέλα διατύπωσαν εν συντομία περιέργους λόγους για να προωθήσουν τη συνέχιση των εγχώριων δυνατοτήτων παραγωγής όπλων των χωρών τους καθώς επίσης και για να προωθήσουν τις εξαγωγές όπλων σε μια σταθερή ομάδα «επίφοβων» πελατών. Αυτό υποδηλώνει ότι τα ζητήματα και τα ερωτήματα που αφορούν τις δυνατότητες παραγωγής όπλων,

⁹ Για τη Βραζιλία, τη Νότια Κορέα, την Ταϊβάν, το Ισραήλ, την Ινδία, κ.α.

συμπεριλαμβανομένων και ειδικότερα των τεχνολογικά σχετικά μη εξελιγμένων όπλων ("μικρά όπλα"), είναι εξαιρετικά σημαντικά θέματα που είναι πιθανό να επανεμφανίζονται από καιρό σε καιρό. Προφανώς, η αξιολόγηση είναι δικαιολογημένη. (Brauer J. , 1998)

2.3.1 Στάδια παραγωγής όπλων

Πρέπει να είναι ξεκάθαρο από την αρχή ότι η παραγωγή όπλων δεν είναι αυτονόητος όρος. Κατά την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, ο Keith Krause βρίσκει έντεκα τρόπους με τους οποίους μπορεί κανείς να συλλάβει μια δραστηριότητα ως παραγωγή όπλων, που κυμαίνονται από απλές εργασίες συντήρησης σε εισαγόμενα όπλα έως εντελώς ανεξάρτητες δυνατότητες έρευνας και ανάπτυξης καθώς και παραγωγής (Krause K. , 1992, p. 171)

Πίνακας 5 Επίπεδα παραγωγής όπλων

Επίπεδο	Δυνατότητα
1	Δυνατότητα εκτέλεσης απλής συντήρησης
2	Δυνατότητες γενικής επισκευής, ανακαίνισης και στοιχειώδους τροποποίησης
3	Συναρμολόγηση εισαγόμενων εξαρτημάτων, απλή αδειοδοτημένη παραγωγή
4	Τοπική παραγωγή εξαρτημάτων ή πρώτων υλών
5	Τελική συναρμολόγηση λιγότερο εξελιγμένων όπλων. Μερική τοπική παραγωγή συστατικών

6	Συμπααραγωγή ή πλήρης αδειοδοτημένη παραγωγή λιγότερο εξελιγμένων όπλων
7	Περιορισμένες βελτιώσεις E&A σε τοπικά όπλα που παράγονται με άδεια
8	Περιορισμένη ανεξάρτητη παραγωγή λιγότερο εξελιγμένων όπλων -περιορισμένη παραγωγή πιο προηγμένων όπλων
9	Ανεξάρτητη E&A και παραγωγή λιγότερο εξελιγμένων όπλων
10	Ανεξάρτητη E&A και παραγωγή προηγμένων όπλων με ξένα εξαρτήματα
11	Εντελώς ανεξάρτητη E&A και παραγωγή

Πηγή: (Krause K. , 1992, p. 171)

Αλλά για δύο λόγους, αυτή η «κλιμάκωση» των σταδίων παραγωγής όπλων, όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία, είναι ανεπαρκής. Πρώτον, η κλιμάκωση υποδηλώνει ότι οποιαδήποτε χώρα επιθυμεί να παράγει όπλα ξεκινά από το στάδιο 1 και προχωρά μέχρι να φτάσει στο υψηλότερο στάδιο. Επιπρόσθετα, δεν υφίσταται ως ενδεχόμενο, οι χώρες να μπορούν να επιλέξουν ένα στάδιο εισόδου διαφορετικό από το στάδιο 1 και ένα στάδιο στόχων διαφορετικό από το υψηλότερο στάδιο. Για παράδειγμα, η Σιγκαπούρη φάνηκε από νωρίς να ακολουθεί μια σκόπιμη στρατηγική εξυπηρέτησης πλοίων του πολεμικού ναυτικού και η Ελλάδα ακολούθησε στρατηγική εξυπηρέτησης αεροσκαφών του

NATO, ως μέσο συγκέντρωσης γνώσης και εμπειρίας πολύτιμης για πιθανή είσοδο σε πιο εξελιγμένα στάδια παραγωγής όπλων αργότερα. Διαφαίνεται ότι ορισμένες χώρες δύναται να επιλέξουν το σημείο εισόδου και το σημείο εισόδου μπορεί να ποικίλει ανάλογα με τις διαφορετικές κατηγορίες όπλων. Αντίθετα, ορισμένες χώρες φαίνεται να έχουν επιλέξει ένα στάδιο στόχου που δεν μπορεί να επιτευχθεί λόγω των δυνατοτήτων τους (π.χ. Μεξικό). (Brauer J. , 1998)

Δεύτερον, γίνεται ολοένα και πιο προφανές ότι θα πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον δύο, ή ακόμη και τρεις, πίνακες σταδίων παραγωγής όπλων: Ο ένας πίνακας να αναφέρεται στις πλατφόρμες όπλων, και ο άλλος στα όπλα, τις μονάδες ελέγχου και τα υποσυστήματα. Δεδομένου ότι οι μονάδες ελέγχου και τα υποσυστήματα είναι συχνά ηλεκτρονικές μονάδες, μπορεί κανείς να διακρίνει ακόμη και την παραγωγή ολοκληρωμένων οπλικών συστημάτων και την παραγωγή μονάδων. Για παράδειγμα, μια χώρα μπορεί να είναι σε θέση να παράγει ένα περιπολικό σκάφος ακτοφυλακής, αλλά πρέπει να εισάγει το πραγματικό όπλο που θα τοποθετηθεί στην πλατφόρμα. Σε διαφορετική περίπτωση, από τα όπλα που πρόκειται να τοποθετηθούν, μπορεί να είναι σε θέση να παράγει μερικά, αλλά όχι όλα τα απαραίτητα εξαρτήματα ή μονάδες. Έτσι, οποιαδήποτε χώρα μπορεί να είναι σχετικά προηγμένη σε ό,τι αφορά την παραγωγή πλατφορμών, αλλά να κατέχει χαμηλή θέση όσον αφορά την παραγωγή όπλων ή εξαρτημάτων όπλων. Πριν από μερικά χρόνια, για παράδειγμα, η Ινδονησία αγόρασε ναυτικά πλοία από την πρώην Ανατολική

Γερμανία, αφαίρεσε τα πάντα από τα πλοία εκτός από το κύτος και εισήγαγε νέα όπλα και συστήματα καθοδήγησης για να τοποθετηθούν στην παλιά πλατφόρμα. (Brauer J. , 1998)

Αφού γίνει κατανοητός ο εννοιολογικός διαχωρισμός μεταξύ όπλων και πλατφορμών, συνειδητοποιεί κανείς αμέσως ότι μεγάλο μέρος της δραστηριότητας που εμπλέκεται στην παραγωγή πλατφόρμας είναι γενική εργασία με χαρακτηριστικά διπλής χρήσης που βρίσκουν εφαρμογή τόσο για στρατιωτικούς όσο και για πολιτικούς σκοπούς. (Brauer J. , 1998)

Για παράδειγμα, η περίφημη εξαγωγική επιτυχία της βιομηχανίας όπλων της Βραζιλίας στη δεκαετία του 1980 βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην επιτυχία των πολιτικών και εκπαιδευτικών αεροσκαφών της (Franko & Dagnino, 1992).

2.3.2 Μη οικονομικά κίνητρα για παραγωγή όπλων

Οι μελετητές συμφωνούν σχεδόν ομόφωνα στην άποψη ότι το αρχικό κίνητρο για την εγχώρια παραγωγή όπλων στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι σχεδόν πάντα στρατηγικό. Κύριοι μεταξύ των στρατηγικών λόγων είναι τα εμπάργκο όπλων ή άλλες απειλές για μια υπάρχουσα γραμμή ανεφοδιασμού όπλων εισαγωγής. Για παράδειγμα, τη δεκαετία του 1950 τόσο η Κίνα όσο και η Αίγυπτος βασίζονταν στα σοβιετικά όπλα πριν η γραμμή ανεφοδιασμού γίνει αβέβαιη και αναξιόπιστη, και αμφότερες συνέχισαν να αναπτύσσουν εγχώριες βιομηχανίες όπλων. Η Ταϊβάν και η Νότια Αφρική υπέστησαν γενικευμένα εμπάργκο προμήθειας όπλων, και αμφότερες συνέχισαν να δημιουργούν εγχώριες

βιομηχανίες όπλων. Σύμφωνα με τους Pearson και Günlük-Senesen, η Τουρκία και η Βραζιλία υπέστησαν συγκεκριμένα εμπάργκο προμήθειας όπλων από την κυβέρνηση του Προέδρου των ΗΠΑ Κάρτερ, και αμφότερες συνέχισαν να δημιουργούν εγχώριες βιομηχανίες όπλων. (Pearson, 1994, pp. 19-20) (Günlük-Senesen, 1993, pp. 251-267)

Παρακολουθώντας αυτό το μοτίβο, ορισμένοι αναλυτές ισχυρίζονται ότι η αυξανόμενη απειλή, στη μεταψυχροπολεμική εποχή, για επιβολή εμπάργκο όπλων διαφόρων ειδών θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμη περισσότερες χώρες σε προσπάθειες να παράγουν εγχώρια όπλα και να επιτύχουν κάποιο βαθμό αυτάρκειας για τουλάχιστον κάποια κατηγορία όπλων (Brzoska M., 1995, p. 28). Ωστόσο, αυτή η πρόταση μπορεί να μην ισχύει για τον νέο αιώνα, δεδομένου ότι σε αντίθεση με τη δεκαετία του 1960, υπάρχουν τόσες πολλές εναλλακτικές γραμμές εφοδιασμού όπλων που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει μια χώρα υπό εμπάργκο.

Μια σχετικά νέα εκδοχή του οξέος στρατηγικού κινήτρου είναι το προληπτικό στρατηγικό κίνητρο. Αυτό στην ουσία σημαίνει ότι ακόμη και αν δεν υφίσταται ως σκέψη κάποια πραγματική σύγκρουση για κάποια χώρα, αυτή μπορεί να επιθυμεί να παράγει όπλα εγχώρια σε περίπτωση που προκύψει σύγκρουση. Επιπλέον, τα εν λόγω όπλα θα πρέπει να είναι γεμάτα με υψηλή τεχνολογία, ώστε να μην τίθεται σε στρατιωτικό μειονέκτημα σε περίπτωση που πραγματικά προκύψει ένοπλη σύγκρουση. Ο Pearson εξηγεί

αυτό το επιχείρημα για τη Βραζιλία (Pearson, 1994, σ. 48), αλλά απεικονίζεται σε βέλτιστο βαθμό από τον Joe Modise, τον Υπουργό Άμυνας της Νότιας Αφρικής. Υπερασπιζόμενος τη συνεχιζόμενη παραγωγή όπλων της Νότιας Αφρικής αναφέρεται ως: «Ο άμεσος κίνδυνος βρίσκεται στην αστάθεια γύρω μας. Πρέπει να την αντιμετωπίσουμε και δεν μπορούμε με ασφάλεια να υποθέσουμε ότι δεν θα χυθεί αίμα στη Νότια Αφρική ή δεν θα επηρεαστούν με άλλον τρόπο τα συμφέροντά μας»¹⁰. (Batchelor, 1995, σ. 2)

Αρκετοί συγγραφείς κάνουν λόγο για πολιτικά κίνητρα για την παραγωγή όπλων, ως ξεχωριστά από τα στρατηγικά. Ως επί το πλείστον, αυτά περιλαμβάνουν εκτιμήσεις εξωτερικής πολιτικής και την πιθανή επιρροή και μόχλευση που μπορεί να ασκήσει κάποιος στους αποδέκτες της παραγωγής και των εξαγωγών όπλων (Krause K. , 1992).

Παρά τις εξαιρέσεις, η αποκαλούμενη πολιτική «όπλα για καλή συμπεριφορά» ήταν κατά κύριο λόγο αφήγημα των λεγόμενων παραγωγών πρώτης και δεύτερης κατηγορίας, δηλαδή των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Γαλλίας και της Βρετανίας. Αυτό το είδος εξάρτισης μειώνεται καθώς ο αριθμός των εξαγωγών όπλων παραγωγών δεύτερης βαθμίδας έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια και τώρα περιλαμβάνει μια σειρά από πρώην αναπτυσσόμενες χώρες όπως η προαναφερθείσα Νότια Κορέα,

¹⁰ "The immediate danger lies in the instability around us. We have to face up to it and cannot safely assume that it will not spill over into South Africa or otherwise affect our interests."

Ταϊβάν, Σιγκαπούρη, Ισραήλ, Ισπανία, και η Πορτογαλία, δηλαδή πρώην παραγωγούς τρίτης κατηγορίας που έχουν αναρριχηθεί στη δεύτερη κατηγορία. Αυτό σημαίνει ότι προσφέρεται στους εισαγωγείς όπλων μια ευρεία επιλογή προμηθευτών —η αγορά όπλων είναι αγορά αγοραστών— μειώνοντας έτσι τον βαθμό της εξάρτησης, θέτοντας στο παρασκήνιο τους πολιτικούς προβληματισμούς και φέρνοντας στο προσκήνιο τις εμπορικές εκτιμήσεις. Αυτή η κατάσταση είναι πιθανό να συνεχιστεί. (Brauer J. , 1998, σ. 6)

2.3.3 Οικονομικά κίνητρα για παραγωγή όπλων

Ο ουσιαστικός περιοριστικός παράγοντας για την εγχώρια παραγωγή όπλων είναι η βιομηχανική ικανότητα, συμπεριλαμβανομένου του περιορισμού εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού παραγωγής καθώς και επιστημόνων και μηχανικών. Αυτή είναι η κυρίαρχη γνώμη εμπειρογνομόνων (π.χ., Wulf, 1987; Ball, 1988, σ. 375; Brauer, 1991a; Krause, 1992b, σ. 141). Αλλά επενδύοντας σε μια εγχώρια βιομηχανία όπλων οδηγεί σε διπλό κέρδος. Από τη μία ένα κράτος έχει παραγωγή όπλων ως βιομηχανική πολιτική, από την άλλη η προώθηση των εξαγωγών την εκβιομηχάνισης αποφέρει εισροές συναλλάγματος. (Brauer J. , 1998)

2.4 Προηγούμενη έρευνα για τις στρατιωτικές δαπάνες

2.4.1 Θεωρητική βιβλιογραφία

Ποια είναι η σχέση μεταξύ των εγχώριων δαπανών όπλων και των εξαγωγών όπλων; Οι μελετητές παγκοσμίως γνωρίζουν ότι η ασφάλεια είναι ακριβή - οι πόροι που δαπανώνται για όπλα δεν μπορούν πλέον να δαπανώνται για βούτυρο. Ως εκ τούτου, η συγκέντρωση αμυντικών δαπανών στο πλαίσιο επίσημων ή ανεπίσημων συμμαχιών είναι απαραίτητη και αποτελεσματική, ακόμη και για ηγεμονικές δυνάμεις. Μεγάλος όγκος βιβλιογραφίας αναλύει τη σημασία των συμμαχιών και τις υποχρεώσεις τους για τη συνεισφορά πόρων σε μια κοινή άμυνα. (Anderton & Carter, 2009)

Από αυτή την άποψη, οι στρατιωτικές δαπάνες αποτελούν συμβολή σε ένα αμυντικό αγαθό που καταναλώνεται συλλογικά. Ως εκ τούτου, οι χώρες λαμβάνουν υπόψη τις συνεισφορές άλλων κρατών όταν καθορίζουν τις δικές τους αμυντικές προσπάθειες. Η κοινή προμήθεια μπορεί να οδηγήσει σε ωφελιμιστική συμπεριφορά από μικρότερες χώρες και δυσανάλογη κατανομή των βαρών, εάν η άμυνα είναι καθαρά δημόσιο αγαθό. Ωστόσο, σύμφωνα με το μοντέλο κοινού προϊόντος της άμυνας, θα μπορούσε επίσης να συνεπάγεται πιο ισότιμο επιμερισμό του βάρους εάν οι αμυντικές δαπάνες δημιουργούν πρόσθετα ιδιωτικά οφέλη για το έθνος που δαπανά. Βεβαίως, τίθεται το θεωρητικό ερώτημα πώς επηρεάζονται αυτές οι αποφάσεις για τις αμυντικές δαπάνες οι οποίες συμβάλλουν στο αγαθό της δημόσιας άμυνας, από το εμπόριο όπλων. (Sandler & Hartley, 2001)

Από όσο γνωρίζουμε, κανένα επίσημο μοντέλο δεν συσχετίζει ρητά τις εξαγωγές όπλων με το μέγεθος του εγχώριου αμυντικού προϋπολογισμού. Οι υπάρχουσες θεωρητικές αναφορές επικεντρώνονται χωριστά είτε στις στρατιωτικές δαπάνες είτε στις εξαγωγές όπλων. Οι Brito και Intriligator (1995), για παράδειγμα, θεωρούν τον διεθνή ανταγωνισμό εξοπλισμών ως σημαντική εξήγηση για τις αυξήσεις στους στρατιωτικούς προϋπολογισμούς. Η εθνική ασφάλεια είναι ο βασικός παράγοντας και οι δαπάνες σε μια χώρα είναι συνάρτηση των δαπανών σε άλλα αντίπαλα έθνη. Ο Smith (1980, 1995) διευρύνει αυτή την προοπτική σε ένα μοντέλο όπου οι κυβερνήσεις εξισορροπούν τις εκτιμήσεις ασφαλείας με το κόστος ευκαιρίας που προκύπτει λόγω των δημόσιων πόρων που δεν δαπανώνται σε πολιτικά αγαθά (Smith 1980, 1995). Η αντιστάθμιση μεταξύ των αμυντικών δαπανών και της κατανομής πόρων σε μη στρατιωτικά εγχώρια προγράμματα εξαρτάται από το παγκόσμιο περιβάλλον ασφαλείας, το οποίο επηρεάζεται από το μέγεθος του στρατιωτικού προϋπολογισμού. (Pamp, Dendorfer, & Thurner, 2018)

Η θεμελιώδης προσέγγιση για την εξήγηση του διεθνούς εμπορίου όπλων έχει αναπτυχθεί από τους Paul Levine , Somnath Sen & Ron Smith (1994). Παρουσιάζουν ένα θεωρητικό μοντέλο στο οποίο οι χώρες αποφασίζουν για την ποσότητα των πωλήσεων όπλων τους. Η εξαγωγή όπλων δεν αποφέρει μόνο κέρδη εσόδων, αλλά επηρεάζει επίσης την ασφάλεια της χώρας εξαγωγής, επειδή η ενισχυμένη στρατιωτική ισχύς της αποδέκτριας χώρας ασκεί εξωτερικό χαρακτήρα ασφαλείας. Οι Levine et al. (1994)

καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι εάν υπάρχει θετική εξωτερικότητα ασφάλειας, το παγκόσμιο απόθεμα όπλων θα είναι μεγαλύτερο από ό,τι σε μια περίπτωση χωρίς εξωτερικές επιδράσεις ασφάλειας. Ωστόσο, μια κρίσιμη πτυχή λείπει από το μοντέλο τους. Υποθέτουν ότι οι χώρες παράγουν όπλα μόνο για εξαγωγές, αλλά όχι για εσωτερική χρήση. Ως αποτέλεσμα, δεδομένου ότι οι χώρες εξαγωγής όπλων δεν μπορούν να δαπανήσουν για τη δική τους άμυνα, οι εθνικές στρατιωτικές δαπάνες δεν μπαίνουν στο μοντέλο και η σχέση τους με το εμπόριο όπλων δεν λαμβάνεται υπόψη. (Levine, Sen, & Smith, 1994)

Για να καλυφθεί αυτό το κενό, αργότερα οι Levine, P., Sen, S., & Smith, R (1995, 2000) και οι Garcia-Alonso and Levine (2007) εισάγουν τη δυνατότητα της εγχώριας κατανάλωσης όπλων, χωρίς ωστόσο να επεκτείνουν την πιθανή ανταλλαγή. (García-Alonso M. L., 2007)

Στη συνέχεια οι Oliver Pamp Florian Dendorfer, Paul W. Thurner (2018) ανέπτυξαν ένα μοντέλο το οποίο επεκτείνει και προσαρμόζει την αρχική προσέγγιση των Levine et al. (1994) έτσι ώστε να συμπεριλάβει τη χρησιμότητα από την εθνική αμυντική κατανάλωση και να διαπιστωθεί για πρώτη φορά η ύπαρξη αντιστάθμισης μεταξύ των εξαγωγών όπλων και της εγχώριας αμυντικής παραγωγής. (Pamp, Dendorfer, & Thurner, 2018)

2.4.2 Εμπειρική Βιβλιογραφία

Με μια εξαίρεση, η υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με τους καθοριστικούς παράγοντες των εγχώριων στρατιωτικών δαπανών δεν μελετά ρητά τον ρόλο των εξαγωγών όπλων. Ακολουθώντας τη θεωρητική εργασία του Richardson (1960), ορισμένοι ερευνητές προσπάθησαν να ελέγξουν εμπειρικά την ιδέα ότι οι στρατιωτικές δαπάνες μπορεί να οδηγούνται από μια δυναμική αντίπαλης δράσης-αντίδρασης, αλλά τα αποτελέσματά τους ήταν στην καλύτερη περίπτωση ανάμεικτα (Smith, Sola, & Spagnolo, 2000)

Ένας αριθμός μελετών εξέτασε πέρα από τον ανταγωνισμό εξοπλισμών μεταξύ δύο χωρών και επικεντρώθηκε στο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας γενικά. Αναλύοντας ένα μεγάλο σύνολο αναπτυσσόμενων χωρών, οι Dunne and Perlo-Freeman (2003) και Dunne, J. P., Perlo-Freeman, S., & Smith, R. P. (2008) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι στρατιωτικές δαπάνες ενός συνόλου πιθανών εχθρών επηρεάζουν τον εγχώριο στρατιωτικό προϋπολογισμό μιας δεδομένης χώρας. (Dunne, Perlo-Freeman, & Smith, 2008)

Οι Nordhaus et al. (2012) επιβεβαιώνουν επίσης τη σημασία των εξωτερικών ζητημάτων ασφάλειας. Εξετάζουν τόσο τα πρότυπα δαπανών των συμμαχικών και εχθρικών χωρών όσο και την πιθανότητα ένοπλης διακρατικής σύγκρουσης και βρίσκουν σημαντικό θετικό αντίκτυπο τόσο της πιθανότητας σύγκρουσης όσο και των αμυντικών δαπανών των αντιπάλων στις εγχώριες στρατιωτικές δαπάνες. (Nordhaus, Oneal, & Russett, 2012)

Οι εμπειρικές μελέτες για τη συμπεριφορά των δαπανών σε συμμαχίες είναι πολυάριθμες. Για να δώσουμε μόνο μερικά πολύ πρόσφατα παραδείγματα, οι George and Sandler (2017) καθώς και οι Plümper και Neumeyer (2015) αναλύουν τις χώρες του NATO χρησιμοποιώντας προσεγγίσεις χωρικών και μερικώς χωρικών εκτιμήσεων. (George & Sandler, 2017)

Και οι δύο βρίσκουν σαφείς αποδείξεις για εκμετάλλευση οφελών των μικρότερων χωρών σε βάρος των ισχυρότερων, αν και οι Plümper και Neumeyer (2015) συμπεραίνουν από τις εκτιμήσεις τους ότι δεν είναι μόνο οι μικρότερες χώρες που εφαρμόζουν αυτή την πρακτική. (Plümper & Neumeyer, 2015)

Αντίθετα, εξετάζοντας ένα ευρύτερο δείγμα χωρών, ο Flores (2011) διαπιστώνει ότι οι στρατιωτικές δαπάνες συσχετίζονται θετικά με τις αμυντικές δαπάνες των εταίρων της συμμαχίας και των γειτονικών χωρών. (Flores, 2011)

Μια άλλη ομάδα εμπειρικών μελετητών, οι Fordham και Walker, έχει επικεντρωθεί στις διαφορές στις αμυντικές δαπάνες μεταξύ δημοκρατικών και μη δημοκρατικών κρατών. Το θεωρητικό επιχείρημα υποδηλώνει ότι οι δημοκρατίες ενδιαφέρονται περισσότερο για την ευημερία των πολιτών τους και είναι λιγότερο επιρρεπείς σε συγκρούσεις από τις απολυταρχίες. (Fordham & Walker, 2005)

Αντίθετα, οι απολυταρχίες είναι πιο διατεθειμένες να χρησιμοποιούν την καταστολή για να εδραιώσουν την εξουσία και

συχνά χρειάζονται ισχυρή στρατιωτική υποστήριξη για να παραμείνουν στην εξουσία. (Bove & Brauner, 2016)

Ως αποτέλεσμα, οι δημοκρατίες είναι πιθανό να ξοδεύουν λιγότερα για τον στρατό από τα αυταρχικά καθεστώτα. Αυτή η υπόθεση έχει ελεγχθεί εκτενώς με όλες τις μελέτες να καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι δημοκρατίες ξοδεύουν σημαντικά λιγότερα για τις στρατιωτικές τους δυνάμεις από τις απολυταρχίες. (Fordham & Walker, 2005)

Ένας αριθμός άλλων παραγόντων έχει αναλυθεί, όπως ο ρόλος των εκλογικών θεσμών (Hunter & Robbins, 2016) η επιρροή του στρατού στην κυβερνητική πολιτική (Bove & Nistico, 2014) και οι επιπτώσεις ανάλογα με την κομματική σύνθεση των κυβερνήσεων σχετικά με τους αμυντικούς προϋπολογισμούς. (Kauder & Potrafke, 2016)

Η μόνη εμπειρική μελέτη που διερευνά τη σχέση μεταξύ των στρατιωτικών δαπανών και του διεθνούς εμπορίου όπλων είναι των Pamp και Thurner. Παρουσιάζουν προκαταρκτικά αποτελέσματα μιας αρνητικής σχέσης μεταξύ των εξαγωγών όπλων και των αμυντικών δαπανών σε δημοκρατικές χώρες. Ωστόσο, αυτά τα ευρήματα δεν βασίστηκαν σε ένα ακριβές θεωρητικό μοντέλο. (Pamp & Thurner, 2017)

3. Εμπόριο Όπλων και Ανταγωνισμός

3.1 Ζήτηση για εισαγωγές όπλων

Η ζήτηση για όπλα διαφόρων τύπων επηρεάζεται από τις

αντιλήψεις ασφαλείας για εσωτερικές ή εξωτερικές απειλές και από την τιμή και το εισόδημα, που καθορίζουν τι μπορεί να αντέξει ένα κράτος. Στη συνέχεια, τα κράτη επιλέγουν εάν είναι πιο αποδοτικό από πλευράς κόστους η ανάπτυξη και η παραγωγή των όπλων στην εγχώρια αγορά ή διαφορετικά η ανάπτυξη και η παραγωγή τους σε συνεργασία με άλλες χώρες·είτε αν θα αποκτήσουν δικαίωμα στο να παράγουν συστήματα που έχουν αναπτυχθεί αλλού ή τέλος να εισάγουν τα οπλικά συστήματα που επιθυμούν. Η απόφαση εισαγωγής δεν είναι εφάπαξ: γενικά συνεπάγεται συμφωνία με τον πωλητή για παροχή τεχνικής βοήθειας και, επομένως, συνεπάγεται κάποια εξάρτηση μεταξύ εισαγωγέα και προμηθευτή. Εάν αποφασίσουν να εισάγουν, πρέπει να επιλέξουν μεταξύ ανταγωνιστικών συστημάτων που διατίθενται στην παγκόσμια αγορά. Η δωροδοκία και η διαφθορά είναι ενδημικά στην αγορά όπλων και ένα ζήτημα πολιτικής για τις χώρες προμηθευτές είναι σε ποιο βαθμό λαμβάνουν μέτρα κατά της διαφθοράς. (Gupta, 2001)

Παρόλα αυτά, μεγαλύτερη σημασία από όλα έχουν οι τιμές και ο κύριος παράγοντας που περιορίζει τη διάδοση των μεγάλων οπλικών συστημάτων είναι ότι λίγες χώρες μπορούν να τα αντέξουν οικονομικά. Οι Smith και Tasiran (2005) παρέχουν οικονομετρικές εκτιμήσεις της ζήτησης για εισαγωγές όπλων ως συνάρτηση των εγχώριων στρατιωτικών δαπανών, της τιμής και του εισοδήματος μιας χώρας. Σύμφωνα με αυτές τις εκτιμήσεις, η ζήτηση εξαρτάται κυρίως από την τιμή. Για μια σταθερή απειλή, μια αύξηση κατά ένα τοις εκατό στην τιμή προκαλεί μείωση κατά

περίπου ένα τοις εκατό της ζητούμενης ποσότητας εισαγωγών όπλων. (Smith & Tasiran, 2005)

Οι αλλαγές στους παράγοντες της ζήτησης μπορεί να επηρεάσουν τη ζήτηση για όπλα. Το πιο κοινό οικονομικό μοντέλο που χρησιμοποιείται για τη μοντελοποίηση της ζήτησης όπλων από χώρες που δεν είναι παραγωγοί είναι ένας αγώνας εξοπλισμών μεταξύ δύο ανταγωνιστών. Μια ειρηνευτική συμφωνία ή μια μείωση των αντιληπτών απειλών θα μειώσει τη ζήτηση για όπλα. (Alonso - Garcia & Paul, 2007)

3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την αμυντική Βιομηχανία

Οι αμυντικές βιομηχανίες έχουν χαρακτηριστικά τόσο από την στρατιωτική βιομηχανία όσο και την ευρύτερη βιομηχανία. Είναι οικονομικά στρατηγικές όσον αφορά την ένταση της Έρευνας και Ανάπτυξης και τη μείωση του μοναδιαίου κόστους. (Hartley & Sandler, 2003)

Με υψηλά σταθερά κόστη E&A και μειωμένο κόστος παραγωγής ανά μονάδα, η παραγωγή είναι καθοριστικός παράγοντας του συνολικού κόστους ανά μονάδα. Ο αφοπλισμός μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου είχε ως αποτέλεσμα λιγότερα νέα έργα και μικρότερες εθνικές παραγγελίες τα οποία οδήγησαν σε πιέσεις για τις αμυντικές εταιρείες να αναζητήσουν εξαγωγικές αγορές και να μειώσουν το κόστος. (Kirkpatrick, 2004)

Οι αλλαγές στη ζήτηση για εγχώριες προμήθειες συνέβησαν σε μια

εποχή που η τεχνολογία και η στάση των κυβερνήσεων απέναντι στην εγχώρια παραγωγή και ιδιοκτησία οδηγούσαν ήδη σε αλλαγές στην πλευρά της προσφοράς. Υπήρξε μια αύξηση στην Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό του συνολικού κόστους παραγωγής εντός των εταιρειών, καθώς οι εταιρείες ανταποκρίθηκαν στις τεχνολογικές επιταγές, δηλαδή στην ανάγκη διατήρησης ενός τεχνολογικού πλεονεκτήματος σε σχέση με τους ανταγωνιστές και τους πιθανούς αντιπάλους και ανέθεσαν αλλού την παραγωγή εξαρτημάτων για μείωση του κόστους. Οι αλλαγές στις αντιλήψεις για την ασφάλεια οδήγησαν στην αμφισβήτηση της στρατηγικής ανάγκης για μια εγχώρια αμυντική βιομηχανική βάση, καθιστώντας τα έθνη παραγωγούς πιο πρόθυμα να εισάγουν, κάτι που ανάγκασε τις αμυντικές εταιρείες να ανταγωνιστούν σε μια ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένη αγορά εμπορίου όπλων. Επίσης, ως απάντηση στις πιέσεις κόστους, οι παραγωγοί όπλων χρησιμοποίησαν ολοένα και περισσότερο εξαρτήματα προερχόμενα από εμπορικά προϊόντα (commercial 'off-the-shelf') «off-the-shelf» (COTS), τα οποία παράγονται από κατασκευαστές που δεν θα προσδιορίζονταν ως μέρος της βιομηχανίας όπλων. (Kulve & Smit, 2003)

Ως συνέπεια των παραπάνω, άλλαξε και η δομή της αμυντικής βιομηχανίας. Αναλύοντας τα δεδομένα για τους μεγάλους παραγωγούς όπλων, οι Dunne et al. (2003) έδειξαν ότι αν και στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου η διεθνής βιομηχανία όπλων ήταν σχετικά μη συγκεντρωτική, η συγκέντρωση αυξήθηκε αισθητά την περίοδο 1990-1998, αν και αυτό έχει αποδειχθεί ότι δεν σχετίζεται

με αυξήσεις στο μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων. Ωστόσο, όπως υποστηρίζεται στο ίδιο άρθρο, η αμυντική βιομηχανία παρέμεινε σχετικά μη συγκεντρωτική συγκρινόμενη με άλλες παρόμοιες μη στρατιωτικές βιομηχανίες. (Dunne J. , García-Alonso, Levine, & Smith, 2003)

Ταυτόχρονα, υπήρξαν αλλαγές στη φύση της σχέσης μεταξύ των κυβερνήσεων και των αμυντικών εταιρειών. Στο παρελθόν, ήταν σύνηθες οι εθνικές εταιρίες όπλων να αποτελούν σχεδόν προέκταση του κράτους και συχνά ανήκαν στο δημόσιο. Υπήρξε μια τάση για αυξανόμενη ανεξαρτησία μεταξύ των κυβερνήσεων και των εθνικών εταιρειών όπλων, μια κίνηση που αρχικά έγινε για να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα της παραγωγής όπλων. Μια τέτοια κατάσταση αύξησε τη σημασία της στρατηγικής αλληλεπίδρασης μεταξύ επιχείρησης και κυβέρνησης και τη συνάφεια των ζητημάτων ασύμμετρης πληροφόρησης.

Η στρατηγική αλληλεπίδραση μεταξύ των μερών συμβαίνει όταν οι αποφάσεις ενός μέρους επηρεάζουν τις αποδόσεις του άλλου μέρους. Στις αγορές εμπορίου όπλων, η στρατηγική αλληλεπίδραση δεν συμβαίνει μόνο μεταξύ εγχώριων εταιρειών και κυβέρνησης, αλλά και μεταξύ ξένων εταιρειών και κυβερνήσεων διότι οι ξένες πωλήσεις μπορεί να επηρεάσουν τόσο τα κέρδη της εγχώριας επιχείρησης όσο και την εγχώρια ασφάλεια, καθώς και μεταξύ διαφορετικών κυβερνήσεων (οι κανονισμοί άλλων κυβερνήσεων επηρεάζουν την εγχώρια ευημερία).

3.2.1 Ασύμμετρη Πληροφόρηση

Τα μοντέλα θεωρίας παιγνίων δείχνουν πώς οι ασύμμετρες πληροφορίες¹¹ μπορούν να οδηγήσουν σε μια σειρά αποτυχιών της αγοράς, καθότι οι αγορές δεν μπορούν να είναι σίγουρες για την αποτελεσματική κατανομή των πόρων. Καθώς οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν εγχώριες αμυντικές συμβάσεις για να αλληλεπιδράσουν με τους ολοένα και πιο ανεξάρτητους εγχώριους αμυντικούς προμηθευτές τους, η αβεβαιότητα σχετικά με το κόστος της εταιρείας και την ποιότητα της παραγωγής τους γίνεται εμπόδιο στην επίτευξη αποτελεσματικότητας. Φυσικά, ακόμη και όταν η επιχείρηση ανήκει στο κράτος, η επιχείρηση μπορεί να καταλάβει το μέρος της κυβέρνησης που την ελέγχει ονομαστικά και τα συμφέροντα των παραγωγών δύναται να καθορίσουν την πολιτική. Επίσης, εξακολουθεί να υπάρχει ένα πρόβλημα ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ του διαχειριστή της δημόσιας επιχείρησης και της κυβέρνησης. Όμως, η αβεβαιότητα αποτελεί ακόμα μεγαλύτερο ζήτημα καθώς αυξάνεται ο ανταγωνισμός στη διεθνή αγορά όπλων, οι αμυντικές εταιρείες γίνονται πιο διεθνοποιημένες και τα έργα συνεργασίας μεταξύ χωρών γίνονται πιο κοινά. Η αβεβαιότητα επεκτείνεται στη συνέχεια στο κόστος και την ποιότητα των ξένων εταιρειών και στη στάθμιση που θα μπορούσαν να δώσουν άλλες κυβερνήσεις στην ασφάλεια ή στα κέρδη της εταιρείας όταν επιλέγουν τα ρυθμιστικά εργαλεία τους. Αυτές οι διαφορετικές αλληλεπιδράσεις και οι ρυθμίσεις των

¹¹ Διαφορές πληροφοριών μεταξύ των διαφορετικών μερών σε μια συναλλαγή

κυβερνήσεων που πρέπει να επιλέξουν μεταξύ της υποστήριξης για τις εγχώριες αμυντικές τους βιομηχανίες και της ανησυχίας τους για τις πιθανές επιπτώσεις των εξαγωγών όπλων στην εθνική ασφάλεια είναι που κάνουν τη βιομηχανία όπλων μοναδική. Στη συνέχεια εξετάζονται τέτοιου είδους ρυθμίσεις. (Alonso - Garcia & Paul, 2007)

3.3 Ρύθμιση του εμπορίου όπλων

Το εμπόριο όπλων υπόκειται σε πιο εκτεταμένους ελέγχους από το εμπόριο των περισσότερων άλλων αγαθών. Οι χώρες παραγωγής χρησιμοποιούν διάφορα μέσα για τη ρύθμιση του εμπορίου όπλων. Αυτά είναι είτε έλεγχοι των εξαγωγών όπλων, είτε βιομηχανικές πολιτικές όπως επιδοτήσεις της παραγωγής, της E&A καθώς και των εξαγωγών. Τα μονομερή εθνικά συστήματα ελέγχου των εξαγωγών αποτελούν τη βάση για πολυμερείς ελέγχους, οι οποίοι ποικίλλουν από σύσταση σχετικά άτυπων συλλόγων προμηθευτών έως πολύ επίσημα συστήματα που ενσωματώνονται σε συνθήκες και περιλαμβάνουν εκτεταμένα συστήματα παρακολούθησης όπως αυτά που συνδέονται με τη Συνθήκη Μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων. Οι έλεγχοι εξαγωγών δύναται να διαχωριστούν σε ποσοτικούς και ποιοτικούς. Οι ποσοτικοί έλεγχοι των εξαγωγών περιλαμβάνουν τον πλήρη ή μερικό περιορισμό των όπλων που εξάγονται σε μία μόνο χώρα ή ομάδα χωρών. Οι ποιοτικοί έλεγχοι εξαγωγών περιλαμβάνουν ελέγχους στη μεταφορά τεχνολογιών αιχμής που επιτρέπουν στις χώρες εξαγωγείς να διατηρούν τεχνολογικό πλεονέκτημα έναντι των πιθανών αντιπάλων και

ελέγχους στη μεταφορά πολύ ευαίσθητων τεχνολογιών. (Alonso - Garcia & Paul, 2007)

Όταν ρυθμίζουν τη βιομηχανία όπλων, οι παραγωγοί όπλων έχουν διάφορους στόχους ασφάλειας καθώς και οικονομικούς στόχους, οι οποίοι συχνά έρχονται σε αντίφαση. Οι χώρες παραγωγής μπορεί να δουν την εξαγωγική αγορά ως μέσο για την επίτευξη κερδών που μπορεί να βοηθήσει στην κάλυψη μέρους του αυξανόμενου υψηλού κόστους ανάπτυξης νέων όπλων και στη διατήρηση ενός εγχώριου αμυντικού τομέα. Καθώς τα ευαίσθητα στην ασφάλεια αγαθά εξαιρούνται από τους κανόνες του ΠΟΕ¹², οι χώρες είναι ελεύθερες να καθορίζουν όποιες εμπορικές πολιτικές μεγιστοποιούν τους δικούς τους στόχους. (Markusen A. , 2004)

Η ατελώς ανταγωνιστική φύση της αγοράς σε μεγάλα οπικά συστήματα παρέχει μονομερή κίνητρα για τον καθορισμό στρατηγικών εμπορικών πολιτικών που συχνά περιλαμβάνουν εξαγωγικές επιδοτήσεις. Επιπλέον, οι εγχώριες προμήθειες μπορούν να λειτουργήσουν ως έμμεση εξαγωγική επιδότηση από μόνες τους, υπό την παρουσία αυξανόμενων αποδόσεων σε κλίμακα. Με άλλα λόγια, η εγχώρια παραγωγή και οι εξαγωγές είναι συμπληρωματικά και όχι υποκατάστατα. (García-Alonso M. , 1999)

Ωστόσο, η ίδια η ύπαρξη της αγοράς εξαγωγών όπλων δημιουργεί δυνητικά αρνητικό αντίκτυπο στην εθνική ασφάλεια των χωρών εξαγωγής. Για παράδειγμα, ένα έθνος εισαγωγής μπορεί να

¹² Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

αποτελεί μελλοντική απειλή για τα έθνη εξαγωγής είτε άμεσα είτε μέσω περιφερειακών συγκρούσεων που εμπλέκουν το έθνος εξαγωγής (το Ιράκ είναι απλώς ένα παράδειγμα). Επιπλέον, το εμπόριο όπλων μπορεί να δημιουργήσει εσωτερική σύγκρουση η οποία θα επιφέρει και φτώχεια και να απαιτεί διεθνή βοήθεια με τη συμμετοχή των εξαγωγικών χωρών . (Sanjian, 2003)

Η ποιότητα των εξαγόμενων όπλων, όχι μόνο η ποσότητα, μπορεί να γίνει ζήτημα ασφάλειας για τις χώρες εξαγωγείς. Ήδη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, οι αντίπαλες δυνάμεις επέκτειναν τους τεχνολογικούς ανταγωνισμούς τους στους εισαγωγείς που επέλεξαν να υποστηρίξουν, παρόλο που τα τελευταία τεχνολογίας όπλα δεν μεταφέρθηκαν. Η κατάσταση στη μεταψυχροπολεμική εποχή έχει αλλάξει από πολλές απόψεις: οι προμηθευτές όπλων αντιμετωπίζουν ένα οικονομικό κίνητρο κέρδους για να ανταγωνιστούν εντός της πλέον παγκοσμιοποιημένης αγοράς εξαγωγών. Η «αθέλητη» συνέπεια ασφάλειας αυτής της κατάστασης είναι ότι ο ανταγωνισμός στην ποιότητα για τις εξαγωγικές αγορές δημιουργεί ένα περαιτέρω κίνητρο για τη βελτίωση της στρατιωτικής τεχνολογίας, ώστε να διατηρηθεί το χάσμα μεταξύ της εγχώριας τεχνολογίας αιχμής και της εξαγόμενης τεχνολογίας. Οι Buzan και Herring (1998) αναφέρονται στις δυνάμεις πίσω από αυτή τη διαδικασία συλλογικά ως «τεχνολογική επιταγή» . (Buzan & Herring, 1998)

Υπό αυτή την έννοια, ο περιορισμός της εξαγόμενης ποιότητας συχνά κυνηγά έναν κινούμενο στόχο: την τεχνολογία αιχμής. Αυτό

καθιστά τη ρύθμιση του εμπορίου όπλων ακόμη πιο περίπλοκη. Επιπλέον, η αυξανόμενη χρήση τεχνολογιών διπλής χρήσης και στρατιωτικών-πολιτικών συμπράξεων, ώστε να εξορθολογιστεί η παραγωγή όπλων, καθιστά πιο δύσκολο τον καθορισμό των στρατιωτικών αγαθών και, ως εκ τούτου, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των ελέγχων των εξαγωγών. Ένα σημαντικό παράδειγμα είναι αυτό της ψηφιακής τεχνολογίας πληροφοριών. Οι περισσότερες από τις πρόσφατες στρατιωτικές εξελίξεις σε αυτόν τον τομέα στην πραγματικότητα προέρχονται από την αρχική πολιτική καινοτομία. Η διάδοση αυτής της τεχνολογίας διπλής χρήσης είναι γρήγορη και δύσκολο να ελεγχθεί (Smith & Udis, 2001)

Υπήρξε μια ουσιαστική συζήτηση σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι εξαγωγικές πωλήσεις όπλων έχουν επιδοτηθεί από τις κυβερνήσεις προμηθευτών ή με άλλα λόγια, πόσο μεγαλύτερη βαρύτητα έχει δοθεί στον στόχο κέρδους των παραγωγών χωρών από τους στόχους ασφαλείας τους. Οι Ingram και Isbister (2004) υποστηρίζουν ότι οι εξαγωγές όπλων είναι κακές για τη Βρετανία, τόσο λόγω των επιδοτήσεων όσο και λόγω της στρέβλωσης των επιλογών προμηθειών. (Ingram & Isbister, 2004)

Οι Chalmers et al. (2002) παρέχουν μια λεπτομερή εκτίμηση των οφελών και του κόστους της διατήρησης των εξαγωγών άμυνας του Ηνωμένου Βασιλείου και προτείνουν ότι ακόμη και οι οικονομικές επιπτώσεις της μείωσης των εξαγωγών όπλων είναι μάλλον μικρές και κυρίως εφάπαξ. Ωστόσο, υποστηρίζουν ότι ο

αντίκτυπος της βιομηχανίας εξαγωγών όπλων στην εθνική ευημερία θα πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνο οικονομικούς παράγοντες αλλά και τον αντίκτυπο των εξαγωγών στην ασφάλεια, και αυτή η εμπειρική ανάλυση είναι πολύ πιο δύσκολο να εκτελεστεί. (Chalmers, Davies, Hartley, & Wilkinson, 2002)

Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι βιομηχανικές πολιτικές που στοχεύουν στην αύξηση των κερδών από τις εξαγωγές της εγχώριας επιχείρησης και οι πολιτικές ελέγχου των εξαγωγών που στοχεύουν στην αύξηση της εγχώριας ασφάλειας είναι συχνά σε αντίφαση: ενώ οι έλεγχοι των εξαγωγών τείνουν να αυξάνουν το κόστος των εισαγωγών στη δυνητική αγοράστρια χώρα, οι επιδοτήσεις εξαγωγών και παραγωγής αυξάνουν το αντίθετο, επομένως, την ενθάρρυνση των εξαγωγών όπλων. Επίσης, οι επιδοτήσεις E&A ενδέχεται να επιδεινώσουν το τεχνολογικό επιτακτικό πρόβλημα. Ωστόσο, ενδέχεται να υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες οι πολιτικές που στοχεύουν στον περιορισμό των εξαγωγών όπλων ενισχύουν επίσης τα κέρδη των επιχειρήσεων. Τα καρτέλ προμηθευτών δύναται να έχουν θετικό αντίκτυπο τόσο στα εξαγωγικά κέρδη όσο και στην ασφάλεια του εξαγωγέα (μέσω της μείωσης των εξαγωγών).

3.3.1 Χαρακτηριστικά Βιομηχανικών Εξαγωγών

Όπως αναπτύχθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, το πρόβλημα του εμπορίου όπλων περιλαμβάνει έναν αριθμό παραμέτρων που αλληλεπιδρούν για την επιδίωξη διαφορετικών, μερικές φορές αντικρουόμενων, στόχων. Ενώ οι κυβερνήσεις φροντίζουν τις

εγχώριες επιχειρήσεις τους, θέτουν επίσης στόχους ασφάλειας. Η ύπαρξη αλληλεπίδρασης μεταξύ των ενδο- κρατικών και ενδο- εταιρικών στρατηγικών συνήθως οδηγεί στο να μην επιτυγχάνονται βέλτιστες αποδόσεις με αποτέλεσμα να υπάρχει ανάγκη για διεθνή συντονισμό των εθνικών πολιτικών. Ένας τέτοιος συντονισμός είναι δύσκολο να επιτευχθεί, δεδομένου ότι απαιτείται επιβολή.

Τα παγκόσμια μοντέλα εμπορίου όπλων που καλύπτουν τις βιομηχανικές εξαγωγές και τον ανταγωνισμό εξοπλισμών πρέπει να αντιμετωπίσουν και να προσδιορίσουν μια μεγάλη ποικιλία χαρακτηριστικών. Μεταξύ αυτών είναι: (i) ο ορισμός της ασφάλειας, (ii) ο ορισμός και η εμβέλεια των αντιπάλων στο μοντέλο, (iii) οι σχέσεις μεταξύ των κυβερνήσεων και των αμυντικών εταιρειών στις χώρες παραγωγής όπλων, (iv) το πεδίο εφαρμογής στις κούρσες εξοπλισμών μεταξύ χωρών εκτός των χωρών παραγωγής όπλων, (v) οι κανόνες προμηθειών (μέθοδοι τιμολόγησης των αμυντικών αγαθών) στις χώρες παραγωγής όπλων, (vi) η φύση της αλληλεπίδρασης της διεθνούς αγοράς μεταξύ των εταιρειών εξαγωγέων, (vii) η ποικιλία των αμυντικών αγαθών και (viii) ο κανόνας απόφασης που ακολουθούν οι κυβερνήσεις για τον καθορισμό του επιπέδου ασφάλειάς τους. (Alonso - Garcia & Paul, 2007)

3.3.2 Οι στόχοι των προμηθευτών και τα οφέλη του συντονισμού

Πρόσφατες εργασίες που μελετούν το εμπόριο όπλων τείνουν να αποδείξουν ότι η ασφάλεια των χωρών που εξάγουν όπλα

μειώνεται από αυτές τις εξαγωγές. Οι εξαγωγές όπλων παρουσιάζονται να δημιουργούν μια αρνητική εξωτερικότητα ασφάλειας στη χώρα εξαγωγής και επίσης μια αρνητική εξωτερική επίδραση σε άλλες χώρες, αν και οι εξαγωγές σε συμμάχους ενδέχεται να έχουν θετικές εξωτερικές επιπτώσεις. Ανάλογα με τον τύπο του προϊόντος που μελετάται, τα μοντέλα εμπορίου όπλων χρησιμοποιούν διαφορετικές λειτουργίες των διεθνών εξαγωγών όπλων για να αποδώσουν την ασφάλεια για τη χώρα εξαγωγής. Επίσης τα θέματα ασφαλείας μπορεί να διαφέρουν μεταξύ των εξαγωγέων. Όταν οι χώρες παραγωγοί αποφασίζουν για την ποσότητα ή την ποιότητα των όπλων που εξάγονται με μη συνεργατικό τρόπο, ακόμη και αν μοιράζονται τους ίδιους ανταγωνιστές, η καθεμία εξάγει περισσότερα από όσα θα είχαν αποφασίσει από κοινού να εξάγουν εάν μπορούσαν να είχαν εφαρμόσει συνεργασία. Ο λόγος είναι ότι οι χώρες ενδιαφέρονται μόνο για τον αρνητικό αντίκτυπο που έχουν οι εξαγωγές στη δική τους ασφάλεια: με άλλα λόγια, μεγιστοποιούν τις ατομικές τους λειτουργίες ευημερίας. Αυτό είναι ένα τυπικό χαρακτηριστικό των αρνητικών εξωτερικών επιπτώσεων που συναντάται επίσης και σε άλλα πλαίσια, όπως οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Η πρόσθετη δυσκολία στην αγορά εξαγωγών όπλων είναι ότι αυτές οι στρατηγικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εξαγωγέων συμβαίνουν όχι μόνο σε επίπεδο ασφάλειας αλλά και σε επίπεδο καθαρά ανταγωνισμού στην αγορά. Οι χώρες που ανταγωνίζονται στην εξαγωγική αγορά έχουν μονομερή κίνητρα να παρέχουν εξαγωγικές επιδοτήσεις ή επιδοτήσεις E&A προκειμένου να

αυξήσουν το μερίδιο αγοράς τους. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα λιγότερη ασφάλεια και λιγότερη ευημερία τόσο για τις χώρες εξαγωγείς όσο και για τους αποδέκτες. (García-Alonso M. , 1999) .

Ένας εξαγωγέας μπορεί ακόμη και να δημιουργήσει μια τεχνολογική κούρσα εξοπλισμών με τον εαυτό του, υποχρεώνοντας να αναπτύξει νέες γενιές όπλων που να είναι ανώτερες από εκείνες που εξήγαγε προηγουμένως. Η αδυναμία των χωρών παραγωγών να συντονιστούν για τον καθορισμό των ελέγχων των εξαγωγών μπορεί μερικές φορές να οδηγήσει σε σχεδόν αντίθετα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, μια χώρα που νοιάζεται για την ασφάλεια μπορεί να θέλει να επιδοτήσει την ανάπτυξη ευαίσθητων τεχνολογιών και στη συνέχεια να απαγορεύσει τις εξαγωγές τους. Αυτό θα έδινε στις εγχώριες επιχειρήσεις τους ένα πλεονέκτημα ποιότητας έναντι των επιχειρήσεων σε χώρες που ενδιαφέρονται λιγότερο για την ασφάλεια. Αυτό το πλεονέκτημα ποιότητας θα μείωνε το κίνητρο των ανταγωνιστών να επενδύσουν σε νέες τεχνολογίες, καθώς θα ήταν πιθανό να «χτυπηθούν» στην εξαγωγική αγορά εάν αποφασίσουν να τις αναπτύξουν ούτως ή άλλως. (García-Alonso M. , 2000)

Αν και η μη συνεργατική ισορροπία μεταξύ των εξαγωγικών χωρών είναι αναποτελεσματική, όροι και συμφωνίες συνεργασίας είναι δύσκολο να επιβληθούν. Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν τα κίνητρα των μεμονωμένων χωρών με αποτέλεσμα να αποκλίνουν από πολυμερείς συμφωνίες ελέγχου των εξαγωγών.

Τέτοιοι είναι οι ασυμμετρίες πληροφοριών (εντός και μεταξύ των χωρών), η δομή της αγοράς εξαγωγών όπλων (κέρδη από τις εξαγωγές όπλων), η ασυμμετρία ανησυχιών για την ασφάλεια μεταξύ των εξαγωγέων, τα διαφορετικά ποσοστά έκπτωσης μακροπρόθεσμων συνεπειών για την ασφάλεια, ο αριθμός των χωρών που έχουν πρόσβαση στο περιορισμένο στρατιωτικό προϊόν, ο τύπος του όπλου που πρέπει να ελεγχθεί, η ικανότητα παρακολούθησης του συστήματος ελέγχου καθώς και η αξιοπιστία των στρατηγικών τιμωρίας σε εταιρείες/χώρες που αποστατούν (Smith & Udis, 2001)

Οι συμφωνίες που μειώνουν την ποσότητα των όπλων που εξάγονται δεν είναι πάντα συμφωνίες ελέγχου των εξαγωγών καθαυτές. Οι συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ των εξαγωγέων, όπως τα καρτέλ και οι διεθνείς συγχωνεύσεις, τείνουν να αυξάνουν τις τιμές εξαγωγής και επομένως να μειώνουν τις εξαγωγές με τον ίδιο τρόπο όπως οι εξαγωγικοί φόροι ή οι άμεσοι έλεγχοι των εξαγωγών. Οι Levine και Smith παρέχουν μια ανάλυση των συμφωνιών καρτέλ. Οι συγχωνεύσεις και οι καρτελοποιήσεις μειώνουν επίσης τον αριθμό των πιθανών αποστατών και μειώνουν τα ζητήματα ασύμμετρης πληροφόρησης, ενισχύοντας επομένως τις συμφωνίες ελέγχου των εξαγωγών. (Levine & Smith, 1995)

Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τέτοιου είδους καθώς και άλλες συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ παραγωγών όπλων, όπως ερευνητικές κοινοπραξίες, ενδέχεται να οδηγήσουν σε υψηλότερες επενδύσεις E&A. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε

υψηλότερα επίπεδα δυνητικής ποιότητας που θα μπορούσαν να εξαχθούν. Ως εκ τούτου, η συνεργασία μεταξύ εταιρειών και μόνο θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την εξαγωγή υψηλότερου επιπέδου ποιότητας εφόσον συνδυαστεί με άμεσους ποιοτικούς ελέγχους εξαγωγών (Dunne P. , García-Alonso, Levine, & Smith, 2005).

Ένα άλλο παράδειγμα συμφωνίας που θα μπορούσε να βοηθήσει τους ελέγχους των εξαγωγών είναι να συμπεριληφθεί το εμπόριο όπλων στους κανόνες του ΠΟΕ που απαγορεύουν τις εξαγωγικές επιδοτήσεις. Η βιομηχανία όπλων έχει εξαιρεθεί από τους κανόνες του ΠΟΕ με σκοπό την αύξηση των εξαγωγών όπλων, καθώς οι μεμονωμένες χώρες παραγωγοί έχουν κίνητρα να παρέχουν εξαγωγικές επιδοτήσεις. Επιπλέον, αυτές οι επιδοτήσεις μπορεί να αυξάνουν τα κίνητρα που θα είχαν ώστε να αποστασιοποιηθούν μεμονωμένες χώρες παραγωγοί από τις τυπικές συμφωνίες ελέγχου των εξαγωγών, καθώς μια δεδομένη απόκλιση μπορεί στη συνέχεια να οδηγήσει σε αυξήσεις στα κέρδη (García-Alonso & Levine, 2005)

Τέλος, ο Brzoska (2004) συζητά τη χρήση της διεθνούς φορολογίας των εξαγωγών όπλων ως μέσο μείωσης του εμπορίου όπλων. Ένας πολυμερής φόρος εξαγωγών θα έχει παρόμοια αποτελέσματα με αυτά ενός καρτέλ ή της απαγόρευσης των εξαγωγικών επιδοτήσεων: Υψηλότερες τιμές εξαγωγής και επομένως λιγότερες εξαγωγές. Η κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων μπορεί να είναι ο ευκολότερος εξορθολογισμός από

την σκοπιά των προμηθευτών, καθώς θα αύξανε επίσης τα κέρδη από τις εξαγωγές, εάν γινόταν πολυμερώς, και συνάδει με τους ήδη καθιερωμένους εμπορικούς κανόνες. Ο φόρος των εξαγωγών όπλων που πρότεινε ο Brzoska (2004) θα πήγαινε ένα βήμα παραπέρα καθώς τα έσοδα από τη φορολογία θα πήγαιναν σε ένα διεθνές ταμείο. Ένα τέτοιο ταμείο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ανακούφιση χωρών από τις αρνητικές επιπτώσεις εχθροπραξιών. Αυτή η ρύθμιση θα ήταν πιο δύσκολο να εφαρμοστεί, καθώς θα απαιτούσε μια αξιόπιστη δέσμευση τόσο για τη φορολογία όσο και για τη μεταφορά εσόδων στο εν λόγω ταμείο. Ωστόσο, αποτελεί παράδειγμα της ιδέας ότι, όπως και η ρύπανση, το εμπόριο όπλων δημιουργεί μια αρνητική εξωτερικότητα σε όλες τις χώρες, την οποία οι χώρες εξαγωγείς πρέπει να αναγνωρίσουν. (Brzoska M. , 2004)

3.3.3 Ζήτηση για εισαγωγές και ανταπόκριση στη ρύθμιση

Η συνολική επίδραση των ελέγχων των εξαγωγών στην ευημερία μιας χώρας εισαγωγής είναι περίπλοκη. Οι ποιοτικοί ή ποσοτικοί έλεγχοι των εξαγωγών, εάν εφαρμοστούν σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους απόκτησης των στρατιωτικών προϊόντων (μερικές φορές απαγορευτική) με αποτέλεσμα τη μείωση της κατανάλωσης όχι μόνο όπλων αλλά και άλλων αγαθών, ειδικά εάν η ελαστικότητα των τιμών για τις εισαγωγές όπλων είναι χαμηλή. Ωστόσο, ο θετικός αντίκτυπος στην ασφάλεια μπορεί να αντισταθμίσει τον

αρνητικό αντίκτυπο στην κατανάλωση, με αποτέλεσμα ένα θετικό αποτέλεσμα ευημερίας. (Levine & Smith, 2000)

Ακόμα κι αν η ευημερία των χωρών εισαγωγέων αυξηθεί μέσω ελέγχων εξαγωγών ή καρτέλ εξαγωγέων, οι χώρες εισαγωγείς μπορεί να εξακολουθούν να έχουν ένα κίνητρο να αναζητήσουν μονομερώς εναλλακτικούς τρόπους για την οικοδόμηση στρατιωτικής ικανότητας που θα τους έδινε ένα πλεονέκτημα σε σχέση με τους αντιπάλους τους. Το πρόβλημα, φυσικά, είναι ότι οι αντίπαλοί τους θα έκαναν ακριβώς το ίδιο με αποτέλεσμα για άλλη μια φορά να κλιμακωθεί ο ανταγωνισμός. Αυτή ακριβώς η κατάσταση εξηγεί γιατί οι έλεγχοι των εξαγωγών μπορεί μερικές φορές να έχουν ανεπιθύμητες συνέπειες. Τα κράτη που υπόκεινται σε εμπάργκο ή έλεγχο, ή που φοβούνται ότι μπορεί να υποστούν εμπάργκο στο μέλλον, μπορεί να αναπτύξουν τη δική τους βιομηχανία όπλων για να παράγουν όπλα που δεν μπορούν να εισαγάγουν. Επιπλέον, άλλοι δυνητικοί εξαγωγείς με λιγότερες ανησυχίες για την ασφάλεια ενδέχεται να έχουν κίνητρα να αναπτύξουν τη δική τους εξαγωγική βιομηχανία ενόψει των ελέγχων των εξαγωγών άλλων χωρών. Για παράδειγμα, τα εμπάργκο των ΗΠΑ σε χώρες της Λατινικής Αμερικής κατά τη διάρκεια της Προεδρίας Carter αποδείχθηκαν σημαντικό κίνητρο για χώρες όπως η Βραζιλία να δημιουργήσουν τις δικές τους βιομηχανίες, εν μέρει χρηματοδοτούμενες από τις εξαγωγές. Για να αποφευχθεί αυτό, τα καθεστώτα ελέγχου των εξαγωγών συνήθως συνδέονται με μέτρα για την αποτροπή της διάδοσης της σχετικής τεχνολογίας σε άλλα κράτη (π.χ., το καθεστώς ελέγχου τεχνολογίας

πυραύλων). Αυτό αυξάνει το κόστος απόκτησης εγχώριας παραγωγής, αλλά σπάνια το καθιστά εντελώς αδύνατο. Οι Levine and Smith (2000), Levine, Mouzakis and Smith (2000) και Mouzakis (2002) μελετούν την αλληλεπίδραση μεταξύ των ελέγχων των εξαγωγών και της ραγδαίας αύξησης της παραγωγής. Επίσης, οι Golde and Tishler (2004) και Mantin and Tishler (2004) υποστηρίζουν ότι μια αύξηση στις παγκόσμιες τιμές θα μπορούσε να παραγκωνίσει τις χώρες στον αναπτυσσόμενο κόσμο από την αγορά για σύγχρονα οπλικά συστήματα και μπορεί να τις αναγκάσει να αναπτύξουν και να χρησιμοποιήσουν «φθηνά» και βρώμικα οπλικά συστήματα. Η ανησυχία για την περιορισμένη ικανότητα των ελέγχων των εξαγωγών να αποτρέψουν τη ραγδαία αύξηση της παραγωγής εκφράζεται επίσης από τον Brauer (2000), ο οποίος θεωρεί ότι οι έλεγχοι από την πλευρά της προσφοράς δεν αρκούν μόνο για την αποφυγή της αύξησης παραγωγής αλλά πρέπει να συνδυαστούν με μέτρα για τη μείωση της ζήτησης όπλων. (Brauer J. , 2000)

Ως παράδειγμα αυτού, έχουμε το γαλλικό εμπάργκο στο Ισραήλ, που ανακοινώθηκε το 1967 και αποδείχθηκε σημαντικός καταλύτης για την ανάπτυξη της ισραηλινής αμυντικής βιομηχανίας . (Shefi & Tishler, 2005)

3.4 Προηγούμενες μελέτες για την ρύθμιση του εμπορίου και για την βιομηχανία των όπλων

Η βιβλιογραφία για το εμπόριο όπλων έχει αναλύσει τις μεταβαλλόμενες ανάγκες ασφάλειας των χωρών εξαγωγέων που

έχουν επηρεάσει τα χαρακτηριστικά της διεθνούς αγοράς όπλων και την ικανότητα των χωρών παραγωγής να εφαρμόζουν ελέγχους εξαγωγών. Οι κυβερνήσεις των εξαγωγέων χωρών αντιμετωπίζουν ολοένα και περισσότερο τους παρόχους άμυνας από οποιονδήποτε άλλο πάροχο προμηθειών. Τα μοντέλα εμπορίου όπλων το αντικατοπτρίζουν αυτό αντιμετωπίζοντας τις κυβερνήσεις και τις αμυντικές εταιρείες ως ανεξάρτητους φορείς λήψης αποφάσεων που αλληλεπιδρούν στρατηγικά τόσο με ανταγωνιστικές εταιρείες όσο και με κυβερνήσεις.

3.4.1 Βιβλιογραφία για την ασυμμετρία πληροφοριών

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι κυβερνήσεις αντιμετωπίζουν πλέον συχνά μια ασυμμετρία πληροφοριών, όχι μόνο σε σχέση με τις δικές τους επιχειρήσεις αλλά και σε σχέση με τις επιχειρήσεις και τις κυβερνήσεις άλλων χωρών εξαγωγέων. Αυτό το θέμα έχει επίσης μελετηθεί στη βιβλιογραφία. Η έλλειψη διαφάνειας μεταξύ των κυβερνήσεων και των επιχειρήσεων, σχετικά με την ποιότητα που εξάγεται δημιουργεί κίνητρα από την πλευρά των επιχειρήσεων μεγιστοποίησης του κέρδους ωθώντας τους να εξάγουν απαγορευμένες τεχνολογίες ή να εξάγουν σε απαγορευμένες χώρες. Αυτό θα έπρεπε να ωθήσει τις κυβερνήσεις να εισαγάγουν ένα σύστημα κυρώσεων αρκετά ισχυρό ώστε να αποθαρρύνει τις εταιρείες από το να παραβιάζουν τους ελέγχους των εξαγωγών. Ωστόσο, η ύπαρξη περιορισμένης ευθύνης από την πλευρά των πιθανών παραβατών των κανονισμών ελέγχου των εξαγωγών επιβάλλει περιορισμούς στην εφαρμογή τέτοιων

κυρώσεων. (Laffont, 1995)

Οι κυβερνήσεις μπορεί να είναι απρόθυμες να οδηγήσουν επιχειρήσεις σε χρεοκοπία. Αυτό είναι ένα σημαντικό ζήτημα για τον αμυντικό τομέα όπου η διατήρηση μιας εγχώριας αμυντικής βάσης εξακολουθεί να θεωρείται θέμα στρατηγικής σημασίας: Επομένως το αναμενόμενο κέρδος σε περίπτωση εξαπάτησης για την εταιρεία αυξάνεται, επειδή η ποινή εάν συλληφθεί είναι μικρότερη. Οι ασύμμετρες πληροφορίες¹³ ενδέχεται να μην έχουν πάντα αρνητικές επιπτώσεις στην εφαρμογή των ελέγχων των εξαγωγών. Σε περίπτωση που υπάρχει πχ η πληροφορία για αβέβαιη σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας της εγχώριας επιχείρησης, η ποσότητα των εξαγωγών μπορεί να μειωθεί. Ο λόγος είναι ότι θα είναι πιο δύσκολο για την κυβέρνηση να δώσει κίνητρα στις επιχειρήσεις να συμπεριφέρονται αποτελεσματικά. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα το κόστος να είναι υψηλότερο και επομένως, οι βέλτιστες τιμές να ανεβαίνουν και το ισοζύγιο εξαγωγών να μειώνεται. (Dunne P. , García-Alonso, Levine, & Smith, 2005)

Ένα άλλο παράδειγμα θετικής επίδρασης της ασύμμετρης πληροφόρησης στους ελέγχους εξαγωγών είναι η περίπτωση όπου η κυβέρνηση των εισαγωγέων δεν είναι βέβαιη για την ποιότητα του εισαγόμενου στρατιωτικού προϊόντος ή για το εάν θα καλύψει μελλοντικές ανάγκες αντικατάστασης. Κατ' αρχήν, αυτό θα μειώσει τη ζήτηση εισαγωγών. Επίσης, ενδέχεται να αυξήσει το

¹³ Διαφορές πληροφοριών μεταξύ των διαφορετικών μερών σε μια συναλλαγή

κίνητρο για την ανάπτυξη μιας εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας. (García-Alonso, Levine, & Morga, 2004)

3.4.2 Βιβλιογραφία για την συγκέντρωση στην αμυντική βιομηχανία

Οι αλλαγές στη συγκέντρωση στην αμυντική βιομηχανία έχουν επίσης μελετηθεί στη βιβλιογραφία για το εμπόριο όπλων. Οι Dunne et al. (2005) κατασκεύασαν ένα μοντέλο της παγκόσμιας βιομηχανίας όπλων που συνδέει τη συγκέντρωση, τις στρατιωτικές προμήθειες, το διεθνές εμπόριο και τις περιφερειακές συγκρούσεις με την ενδογενή δομή και ποιότητα της αγοράς. Η συγκέντρωση έχει αποδειχθεί ότι εξαρτάται από την προθυμία των παραγωγών να εισάγουν για τις στρατιωτικές τους ανάγκες και από το σχετικό μέγεθος της εξωτερικής αγοράς των μη παραγωγών. Οι αυξήσεις στη συγκέντρωση μπορούν να εξηγηθούν είτε από την αύξηση του ανοίγματος είτε από την αύξηση της σημασίας της εξωτερικής αγοράς. Παρατηρήθηκε μια αύξηση στο ποσοστό των εισαγωγών όπλων από αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως μη παραγωγούς, (αύξηση η οποία θα μπορούσε να ταυτιστεί με την αύξηση της σημασίας της εξωτερικής (μη παραγωγικής) αγοράς) σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες παραγωγούς. Η μείωση της ζήτησης για όπλα θα μπορούσε να είναι ένας από τους λόγους πίσω από αυτή την τάση. Το μοντέλο αναλύει επίσης άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τον αριθμό των επιχειρήσεων, όπως η συνεργασία μεταξύ των χωρών παραγωγής και οι αλλαγές στο κόστος E&A. (Dunne P. , García-Alonso, Levine, & Smith, 2005)

3.4.3 Βιβλιογραφία για την δομή της βιομηχανίας όπλων

Άλλες μελέτες αναλύουν τη δομή της παγκόσμιας βιομηχανίας όπλων. Οι Golde και Tishler (2004) αναλύουν τις διεθνείς στρατιωτικές αγορές με εξωγενή δομή αγοράς. Καταλήγουν στο συμπέρασμα, χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο παιγνίου πολλαπλών σταδίων, ότι το καθαρό αμυντικό κόστος είναι χαμηλότερο όταν ο αριθμός των αμυντικών εταιρειών είναι μικρότερος. (Golde & Tishler, 2004)

Οι Blume και Tishler (2000) παρέχουν ένα απλό μοντέλο ενδογενούς δομής αγοράς για τον στρατιωτικό τομέα όπου οι επιχειρήσεις παράγουν ομοιογενή αγαθά και η κυβέρνηση αποφασίζει εξωγενώς να προμηθεύεται ίδιες ποσότητες από όλες τις εγχώριες επιχειρήσεις. Αναλύουν τον αντίκτυπο των διαφορετικών κανόνων τιμολόγησης προμηθειών στο παγκόσμιο εμπόριο όπλων, το καθαρό αμυντικό κόστος και τις κρατικές αμυντικές δαπάνες. Συμπεραίνουν επίσης ότι στοχεύοντας σε ένα χαμηλότερο επίπεδο ασφάλειας οδηγεί σε μικρότερο αριθμό αμυντικών εταιρειών. (Blume & Tishler, 2000)

Οι Mantin και Tishler (2004) μοντελοποιούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των αμυντικών αναγκών των ΗΠΑ και της Δυτικής Ευρώπης, οι οποίες παράγουν πολλά ετερογενή αμυντικά αγαθά και τη δομή της αγοράς της αμυντικής βιομηχανίας. Συμπεραίνουν ότι το καθαρό αμυντικό κόστος των ΗΠΑ και της Ευρώπης είναι χαμηλότερο όταν ο αριθμός των αμυντικών επιχειρήσεων είναι μικρός και όταν οι παγκόσμιες τιμές των αμυντικών αγαθών είναι

υψηλές. (Mantin & Tishler, 2004)

3.4.4 Συμπεράσματα

Οι μελέτες που αναφέρθηκαν έχουν δείξει την πολυπλοκότητα που συνεπάγεται η μελέτη του εμπορίου όπλων. Είδαμε ότι η φύση της αλληλεπίδρασης των εξαγωγέων στον καθορισμό των ελέγχων των εξαγωγών και των εξαγωγικών πολιτικών αυξάνει τα οφέλη του συντονισμού τόσο στον έλεγχο των εξαγωγών όσο και στις βιομηχανικές πολιτικές. Είδαμε επίσης ότι η αποτυχία συντονισμού σε μία από αυτές τις δύο πολιτικές τείνει να αυξήσει τα κίνητρα για απόκλιση από μια συμφωνία για συντονισμό στην άλλη πολιτική, υπογραμμίζοντας επομένως τη σημασία μιας ενιαίας προσέγγισης στη ρύθμιση του εμπορίου όπλων. Θέματα όπως οι διαφορές στις αντιλήψεις για την ασφάλεια των εξαγωγέων, η μεροληψία στο εσωτερικό και τα χαρακτηριστικά του ανταγωνισμού μεταξύ των εξαγωγικών εταιρειών μπορεί να κάνουν την εφαρμογή των ελέγχων των εξαγωγών ακόμη πιο δύσκολη. Είναι ενδιαφέρον ότι, αν και φαίνεται ότι η αβεβαιότητα θα επιδεινώσει γενικά τα πράγματα, αυτό ενδέχεται να αποτραπεί εάν μειωθεί η προσπάθεια που καταβάλλουν οι εξαγωγικές εταιρείες για την παραγωγή όπλων υψηλότερης ποιότητας. Φάνηκε επίσης ότι η ρύθμιση από την πλευρά της προσφοράς δεν θα είναι αρκετή για να αποτρέψει τη διάδοση όπλων μεταξύ αρχικά μη παραγωγών χωρών, ακόμη και αν οι έλεγχοι από την πλευρά της προσφοράς μπορεί να έχουν θετικό αντίκτυπο στην ευημερία των εισαγωγέων. Τέλος, εκτιμάται πώς ορισμένα από τα μοντέλα που αναθεωρήθηκαν παρέχουν μια

λογική για την εξέλιξη των αγορών εμπορίου όπλων τις τελευταίες δεκαετίες. (Alonso - Garcia & Paul, 2007)

4. Μεθοδολογική προσέγγιση και ερευνητικά αποτελέσματα

4.1 Περιγραφή Μεθοδολογικής προσέγγισης

4.1.1 Πηγή δεδομένων

Όπως αναλύθηκε στην παράγραφο 2.2.1 της παρούσας εργασίας για το εμπόριο όπλων, είναι διαθέσιμες τρεις κύριες πηγές δεδομένων. Η ετήσια δημοσίευση με τίτλο “Conventional Arms Transfers to Developing Nations” CRS («Εμπόριο συμβατικών όπλων σε αναπτυσσόμενα έθνη»), που εκδίδεται για το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών από την Υπηρεσία Ερευνών του Κογκρέσου. Το πρώην ετήσιο αλλά πλέον παράτυπα εκδοθέν «*World Military Expenditures and Arms Transfers (WMEAT)*» (Παγκόσμιες Στρατιωτικές Δαπάνες και Μεταφορές Όπλων), που δημοσιεύτηκε από το Γραφείο Επαλήθευσης και Συμμόρφωσης, του Υπουργείου Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών και η ετήσια Επετηρίδα SIPRI, που εκδίδεται από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης.

Πηγή άντλησης δεδομένων για την παρούσα εργασία είναι το ινστιτούτο ερευνών SIPRI. Αντλήθηκαν στοιχεία από την βάση δεδομένων σχετικά με τις εξαγωγές οπλικών συστημάτων από χώρες περιοχής ενδιαφέροντος και συγκεκριμένη χρονική περίοδο, τα οποία θα αναλυθούν στη συνέχεια. Επιπρόσθετα παρατίθενται

στοιχεία για τις Ευρωπαϊκές χώρες με την μεγαλύτερη εξαγωγική δραστηριότητα.

Αναγνωρίζοντας ότι οι όγκοι μεταφορών όπλων, αν και εκφράζονται σε δολάρια ΗΠΑ, δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα χρηματοοικονομικές ροές, το SIPRI αναφέρεται στα δεδομένα του ως «τιμές του δείκτη τάσης» (Trend Indicator Value -TIVs) και γενικά αναφέρεται στις μεταφορές όπλων και όχι στο εμπόριο όπλων. Με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατή τόσο η μελέτη όσο και η σύγκριση των τιμών. Με αυτό το σύστημα είναι εφικτό να μετρηθεί ο όγκος των διεθνών συναλλαγών των κύριων συμβατικών οπλικών συστημάτων. Οι τιμές δεν είναι αντιπροσωπευτικές των πραγματικών μεγεθών των αγοραπωλησιών, δεν επηρεάζονται από μεταβολές του πληθωρισμού και άλλων οικονομικών μεταβλητών. Χρησιμοποιούνται ως μία μονάδα μέτρησης με την οποία δύναται να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την ανάλυση του διεθνούς εμπορίου συμβατικών όπλων στο παρελθόν αλλά και στο παρόν, για την σχέση πωλητών και αγοραστών, όπως επίσης και για τον προσδιορισμό του όγκου των συναλλαγών από και προς ένα κράτος.

4.1.2 Περιοχή Ενδιαφέροντος

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων στις ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων. Για να περιορισθούν οι μεταβλητές και για να είναι συγκρίσιμα τα μεγέθη η ανάλυση έγινε λαμβάνοντας υπόψη την

Ευρωπαϊκή Ένωση των 28, όπως αυτή διαμορφώθηκε με την είσοδο της Κροατίας το 2013. Κατά την συγγραφή της εργασίας η Ευρωπαϊκή Ένωση αριθμεί 27 κράτη- μέλη, λόγω της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου το 2020. Αλλά επειδή το Ηνωμένο Βασίλειο έχει διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στην Αμυντική Βιομηχανία αλλά και στο εμπόριο συμβατικών οπλικών συστημάτων, και επειδή ήταν μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1^η Ιανουαρίου του 1973, συνυπολογίζεται στην εργασία.

Αναλυτικότερα οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που μελετούνται στην παρούσα εργασία είναι οι ακόλουθες: Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Δημοκρατία της Τσεχίας, Δανία, Εσθονία, Ηνωμένο Βασίλειο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία και Σουηδία.

Αλλά όπως προκύπτει από τη Βάση δεδομένων SIPRI, οι χώρες οι οποίες είχαν εξαγωγική δραστηριότητα και κατά συνέπεια θα μελετηθούν είναι με σειρά μεγέθους εξαγωγών οι: Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Πολωνία, Βέλγιο, Φινλανδία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Δανία, Αυστρία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ιρλανδία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία.

4.1.3 Χρονική Περίοδος

Η παρούσα εργασία όφειλε αρχικά να εξετάσει την σύγχρονη εποχή. Η βάση δεδομένων SIPRI παρέχει πληροφορίες μέχρι το

2021. Από εκεί και πέρα έπρεπε να αποφασιστεί το βάθος χρόνου στο οποίο θα γίνει η μελέτη και ανάλυση. Σημείο αναφοράς αποτέλεσε η λήξη του «Διπολισμού» και του ψυχρού Πολέμου το 1991, η οποία οδήγησε στην διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Επιπρόσθετα στη βάση δεδομένων SIPRI η Ρωσία εμφανίζεται το 1992. Σημειώνεται ότι η Ρωσία δεν είναι στις χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα μελετηθούν, πλην όμως αποτελεί πρωταγωνίστρια χώρα στην Αμυντική Βιομηχανία και τις εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων με αποτέλεσμα η παρουσία της να επηρεάζει τις τιμές που μελετούνται στην παρούσα εργασία. Με γνώμονα τα ανωτέρω η Χρονική Περίοδος που μελετάται είναι από το 1992 μέχρι το 2021.

4.2 Έρευνα και αποτελέσματα

4.2.1 Χώρες ΕΕ και Παγκόσμιο Επίπεδο

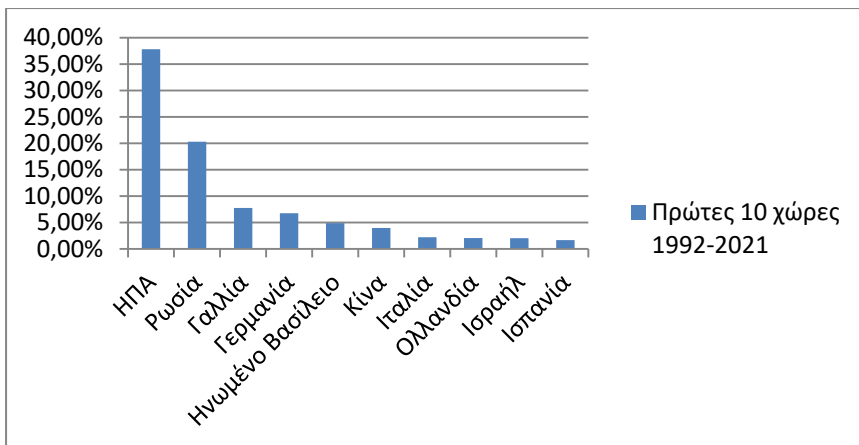
Βασικός σκοπός της έρευνας που διεξάγεται μέσα από την παρούσα εργασία είναι η ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης των μεριδίων στις ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων. Η βάση δεδομένων SIPRI παρέχει πληροφορίες για τις 50 πρώτες χώρες σε εξαγωγές. Σύμφωνα λοιπόν με το SIPRI αυτές οι χώρες φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα. Για ευκολότερη ανάλυση, στον πίνακα δεν αποτυπώνονται τα TIV's που χρησιμοποιούνται από το SIPRI, αλλά έχουν μετατραπεί σε ποσοστό επί του συνόλου των εξαγωγών. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις 13 χώρες έχουν ποσοστό άνω του 1% στο σύνολο των μεριδίων εξαγωγών των 50 πρώτων χωρών.

Πίνακας 6 Πρώτες 50 χώρες σε εξαγωγές Συμβατικών Οπλικών Συστημάτων

Χώρα	Ποσοστό 1992-2021	Χώρα	Ποσοστό 1992-2021
ΗΠΑ	37,83%	ΗΑΕ	0,17%
Ρωσία	20,29%	Βόρειος Κορέα	0,15%
Γαλλία	7,76%	Ουζμπεκιστάν	0,15%
Γερμανία	6,76%	Σλοβακία	0,11%
Ηνωμένο Βασίλειο	4,86%	Βουλγαρία	0,11%
Κίνα	3,96%	Δανία	0,11%
Ιταλία	2,21%	Αυστρία	0,10%
Ολλανδία	2,04%	Ιαπωνία	0,09%
Ισραήλ	2,01%	Ιορδανία	0,09%
Ισπανία	1,66%	Ινδία	0,08%
Ουκρανία	1,64%	Άγνωστοι Προμηθευτές	0,07%
Σουηδία	1,35%	Μολδαβία	0,06%
Ελβετία	1,00%	Ινδονησία	0,06%
Νότια Κορέα	0,96%	Πορτογαλία	0,06%
Καναδάς	0,73%	Σιγκαπούρη	0,06%
Λευκορωσία	0,45%	Ιράν	0,06%
Τουρκία	0,38%	Ρουμανία	0,05%
Νορβηγία	0,32%	Λιβύη	0,05%
Νότιος Αφρική	0,31%	Σερβία	0,04%
Αυστραλία	0,27%	Καζακστάν	0,03%
Τσεχία	0,27%	Ιρλανδία	0,03%
Πολωνία	0,23%	Ουγγαρία	0,03%
Βέλγιο	0,22%	Κιργιστάν	0,03%
Βραζιλία	0,19%	Γεωργία	0,03%
Φινλανδία	0,17%	Τσεχοσλοβακία	0,03%

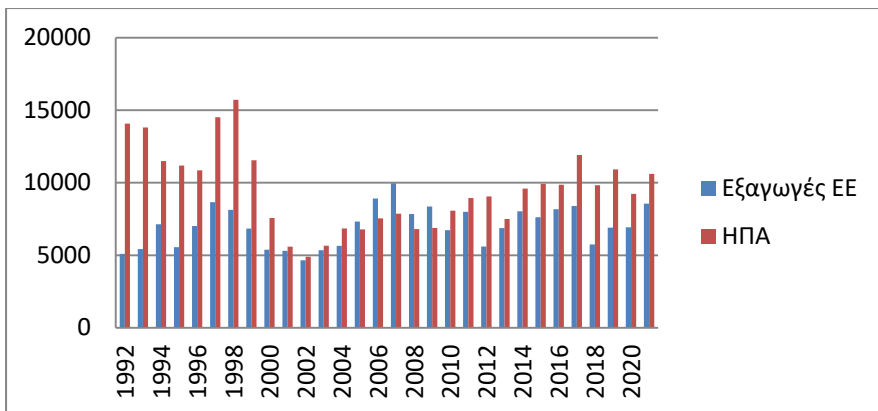
Πηγή: SIPRI

Σε αυτόν τον «αγώνα» εξαγωγών οι 10 πρωτοπόρες χώρες, σε παγκόσμιο επίπεδο παρατίθενται στο Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1 Πρώτες 10 χώρες σε εξαγωγές Συμβατικών Οπλικών Συστημάτων

Από το γράφημα είναι εμφανές ότι ενώ υφίστανται 6 χώρες της ΕΕ στις πρώτες 10 για την περίοδο ενδιαφέροντος, κυρίαρχοι είναι οι ΗΠΑ και η Ρωσία. Οι ΗΠΑ αγγίζουν το 40% των παγκόσμιων εξαγωγών ενώ οι εξαγωγές της Ρωσίας για την περίοδο ενδιαφέροντος κυμαίνονται στο 20% του παγκόσμιου μεριδίου εξαγωγών. Αντίστοιχα οι χώρες της ΕΕ κατέχουν το 27,88% των εξαγωγών. Αρκετά λιγότερες, λιγότερες από το μισό των εξαγωγών της Ρωσίας, πραγματοποίησε η Γαλλία. Μάλιστα όπως φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα οι ΗΠΑ υπερέχουν διαχρονικά έναντι του συνόλου των χωρών της ΕΕ. Η περίοδος η οποία μελετάται στην παρούσα εργασία ξεκινάει με τις ΗΠΑ να έχουν υπερδιπλάσιες εξαγωγές έναντι της ΕΕ. Η ΕΕ ξεπερνάει τις ΗΠΑ το 2005 μέχρι το 2009 που οι ΗΠΑ πλύνονταν από την οικονομική κρίση. Έκτοτε οι ΗΠΑ συνεχίζουν να έχουν το προβάδισμα.

Διάγραμμα 2 Εξέλιξη εξαγωγών ΕΕ και ΗΠΑ

Αντίστοιχα οι χώρες της ΕΕ που μελετώνται στην παρούσα εργασία φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 2. Τα αναφερόμενα ποσοστά είναι επίσης ποσοστά επί του αθροίσματος των εξαγωγών των 50 πρώτων χωρών.

Πίνακας 7 Ποσοστά εξαγωγών χωρών ΕΕ

Χώρα ΕΕ	Ποσοστό 1992-2021	Χώρα ΕΕ	Ποσοστό 1992-2021
Γαλλία	7,76%	Σλοβακία	0,11%
Γερμανία	6,76%	Βουλγαρία	0,11%
Ηνωμένο Βασίλειο	4,86%	Δανία	0,11%
Ιταλία	2,21%	Αυστρία	0,10%
Ολλανδία	2,04%	Πορτογαλία	0,06%
Ισπανία	1,66%	Ρουμανία	0,05%
Σουηδία	1,35%	Ιρλανδία	0,03%
Πολωνία	0,23%	Ουγγαρία	0,03%
Βέλγιο	0,22%	Τσεχοσλοβακία	0,03%
Φινλανδία	0,17%		

Όσον αφορά την διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων εξαγωγών, αυτή

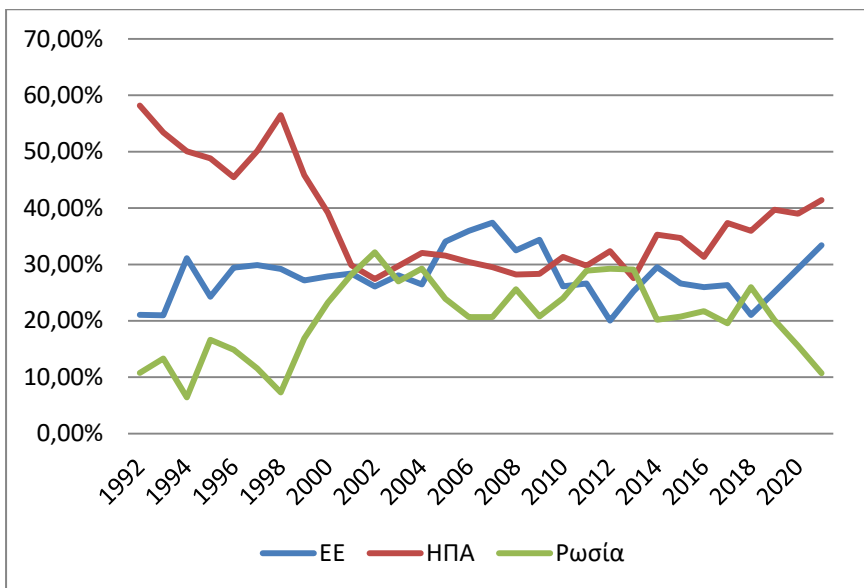
παρατίθεται στα ακόλουθα διαγράμματα, καταρχήν ποσοστιαία και μετά σε TIVs. Με την έννοια ποσοστιαία εννοούμε την ανά έτος εξέλιξη των μεριδίων προς το παγκόσμιο σύνολο εξαγωγών εκείνου του έτους. Η αντιπαράβολή των γραφημάτων της ποσοστιαίας εξέλιξης, με αυτή των TIVs κρίνεται απαραίτητη, καθότι οι αυξομειώσεις των παγκόσμιων εξαγωγών δεν μπορούν να αποτυπωθούν με ακρίβεια στις ποσοστιαίες μεταβολές. Χαρακτηριστική είναι η περίοδος 1996 με 1998. Σε αυτήν την περίοδο η ποσοστιαίες εξαγωγές της ΕΕ παρουσιάζονται αμετάβλητες. Σε απόλυτες τιμές όμως οι εξαγωγές της ΕΕ παρουσιάζουν πτώση. Αυτό γίνεται καθότι οι παγκόσμιες εξαγωγές μειώνονται αρκετά λόγω της μεγάλης μείωσης των εξαγωγών των ΗΠΑ, με αποτέλεσμα η συγκριτικά μικρή μείωση των εξαγωγών της ΕΕ να μην αποτυπώνεται στις ποσοστιαίες μεταβολές καθότι μειώθηκε ο παρονομαστής της αναλογίας. Το 1992 είναι ξεκάθαρη η υπεροχή των ΗΠΑ στον συγκεκριμένο τομέα. Μέχρι το 1994 η ΕΕ έχει ανοδική πορεία ενώ ΗΠΑ και Ρωσία μειώνουν το ποσοστό των εξαγωγών τους. Σημείο καμπής παρουσιάζεται το έτος 1998. Είναι η χρονιά που τα μερίδια εξαγωγών των ΗΠΑ ξεκινάνε σχεδόν κατακόρυφη πτώση, ενώ της Ρωσίας ομαλή άνοδο. Είναι η αρχή της ανόδου του Ρώσικου κράτους μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης¹⁴. Οι ευρωπαϊκές εξαγωγές μειώνονται ελάχιστα, αλλά το ποσοστό τους φαίνεται σταθερό καθότι μειώνονται οι παγκόσμιες εξαγωγές λόγω της πτώσης των ΗΠΑ.

¹⁴ Πρώτη χρονιά που διετέλεσε πρωθυπουργός της Ρωσίας ο Βλαντίμιρ Πούτιν ήταν το 1999.

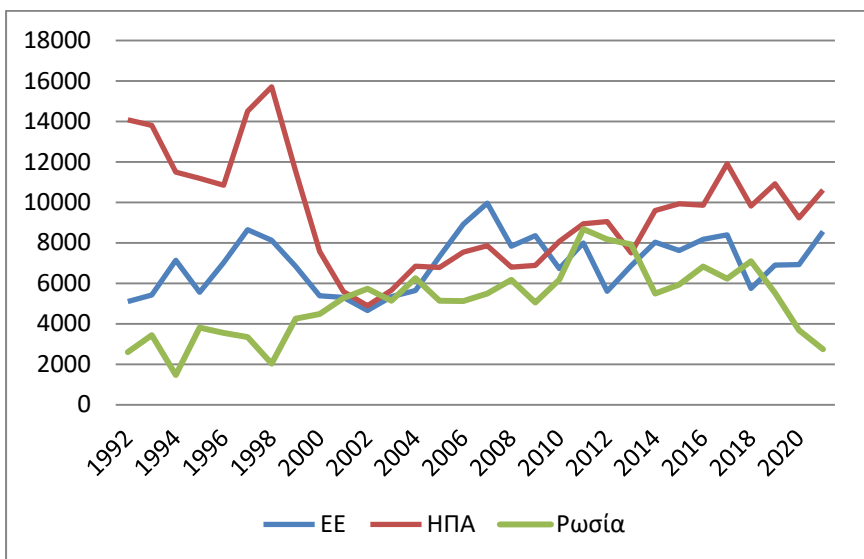
Επόμενο σημείο καμπής είναι το 2001, χρονιά που συνέβη η επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου στη Νέα Υόρκη. Παράλληλα παρατηρείται η ομαλά ανοδική τάση των εξαγωγών τόσο της Ρωσίας όσο και των χωρών της ΕΕ. Έκτοτε τα μερίδια των εξαγωγών εξελίσσονται ομαλά και σχεδόν παράλληλα, με τα μερίδια εξαγωγών της Ρωσίας από το 2018 να παρουσιάζουν πτώση σε αντίθεση με τις χώρες της ΕΕ.

Πίνακας 8 Εξαγωγές ΕΕ - ΗΠΑ - Ρωσίας

Έτος	1992	1993	1994	1995	1996
ΕΕ	21,06%	20,97%	31,10%	24,28%	29,42%
ΗΠΑ	58,17%	53,41%	50,08%	48,83%	45,48%
Ρωσία	10,76%	13,30%	6,42%	16,63%	14,88%
Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ	29,88%	29,22%	27,16%	27,88%	28,37%
ΗΠΑ	50,11%	56,49%	45,84%	39,20%	29,87%
Ρωσία	11,55%	7,30%	16,90%	23,22%	28,20%
Έτος	2002	2003	2004	2005	2006
ΕΕ	26,09%	28,07%	26,44%	34,06%	35,97%
ΗΠΑ	27,43%	29,73%	32,05%	31,57%	30,44%
Ρωσία	32,16%	26,99%	29,28%	23,91%	20,68%
Έτος	2007	2008	2009	2010	2011
ΕΕ	37,41%	32,50%	34,37%	26,12%	26,62%
ΗΠΑ	29,53%	28,21%	28,33%	31,33%	29,79%
Ρωσία	20,65%	25,60%	20,78%	24,01%	28,91%
Έτος	2012	2013	2014	2015	2016
ΕΕ	20,04%	25,23%	29,51%	26,61%	25,96%
ΗΠΑ	32,36%	27,55%	35,27%	34,67%	31,33%
Ρωσία	29,23%	29,10%	20,18%	20,74%	21,72%
Έτος	2017	2018	2019	2020	2021
ΕΕ	26,34%	21,03%	25,11%	29,27%	33,40%
ΗΠΑ	37,36%	35,95%	39,72%	39,00%	41,40%
Ρωσία	19,56%	25,97%	20,11%	15,57%	10,70%

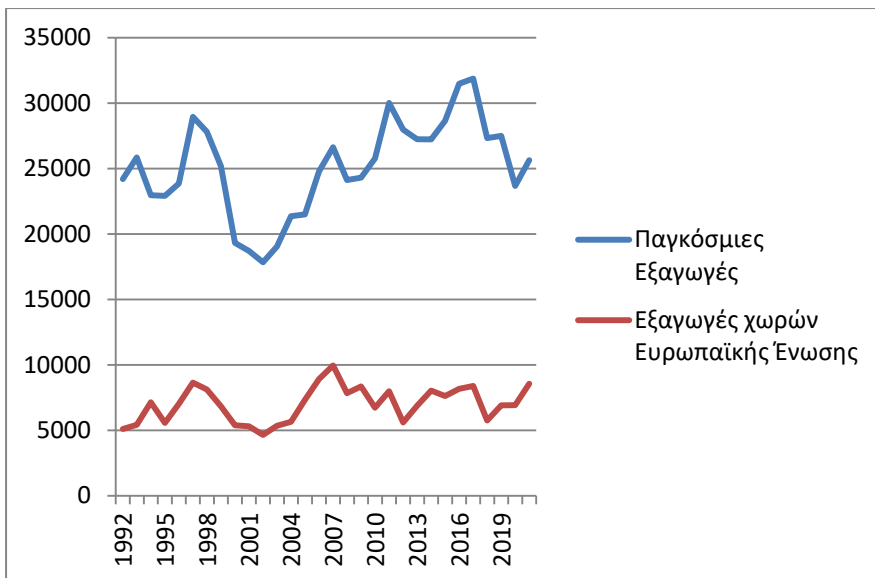

Διάγραμμα 3 Εξαγωγές ΕΕ - ΗΠΑ – Ρωσίας

Διάγραμμα 4 Εξαγωγές ΕΕ – ΗΠΑ – Ρωσίας σε ΤΙΝς

Για μία ακόμα σύγκριση του συνόλου των παγκόσμιων μεριδίων εξαγωγών παρατίθενται οι εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 1992-2021 καθώς και οι αντίστοιχες που πραγματοποιήθηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων αυτών των χωρών της ΕΕ. Είναι εμφανές ότι οι γραφικές παραστάσεις κινούνται σχεδόν παράλληλα. Ελάχιστο τοπικό ακρότατο παρουσιάζεται το 2001 όπου συνέβη η επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και έκτοτε με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας οι τιμές παρουσιάζουν άνοδο. Επίσης η καμπύλη της παγκόσμιας αγοράς παρουσιάζει μεγάλη κάμψη το 2008 λόγω της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης που ξεκίνησε στις ΗΠΑ. Οι ευρωπαϊκές εξαγωγές δεν επηρεάστηκαν άμεσα πλην όμως, οι ΗΠΑ ξεπέρασαν την οικονομική κρίση γρηγορότερα από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

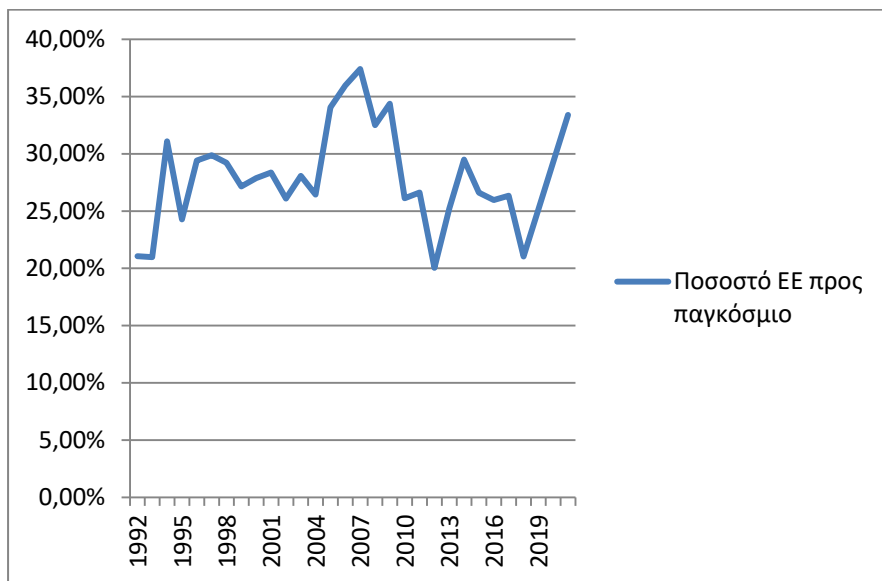

Διάγραμμα 5 Συνολικές Εξαγωγές ΕΕ και Παγκόσμιες Εξαγωγές

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, για να μελετηθούν οι εξαγωγές οπλικών συστημάτων των χωρών της ΕΕ, πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι εξαγωγές των χωρών «πρωταθλητών» σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνεται η εξέλιξη των εξαγωγών των χωρών της ΕΕ σε αντιπαραβολή με αυτές των ΗΠΑ και Ρωσίας.

Στο διάγραμμα 6 απεικονίζεται η διακύμανση του ποσοστού εξαγωγών των χωρών της ΕΕ σε σχέση με το σύνολο των παγκόσμιων εξαγωγών. Όπως και στα προηγούμενα γραφήματα συναντώνται δύο ακρότατα. Τοπικό μέγιστο παρουσιάζεται το 2008 λόγω της οικονομικής κρίση των ΗΠΑ όπου η ΕΕ έφτασε στο 37,4% των συνολικών εξαγωγών. Αντίστοιχα η οικονομική

κρίση έπληξε την ΕΕ το 2012 όπου παρατηρείται τοπικό ελάχιστο. Συγκεκριμένα εκείνη τη χρονιά στις χώρες της ΕΕ αντιστοιχίχσε το 20% των παγκόσμιων εξαγωγών.

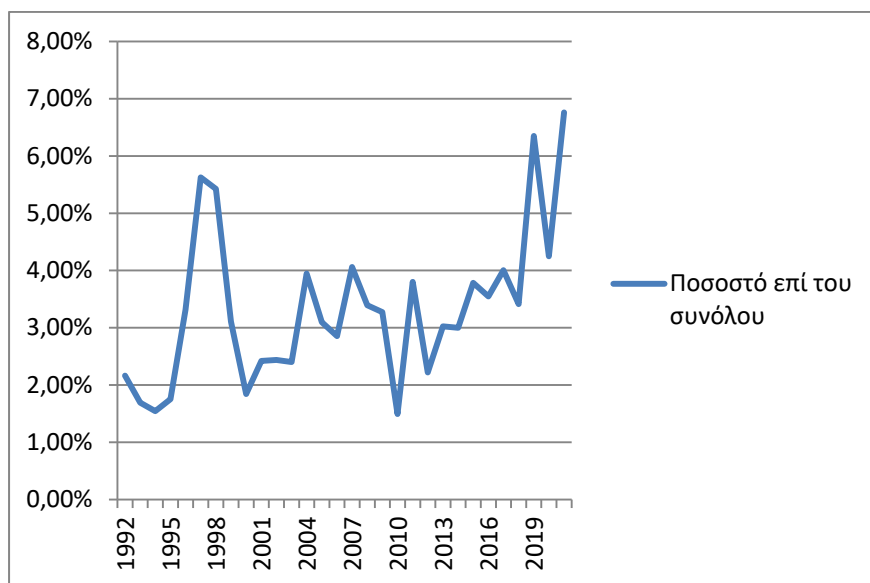
Διάγραμμα 6 Ποσοστό εξαγωγών ΕΕ προς παγκόσμιες εξαγωγές

4.2.2 Χώρες ΕΕ

Στη συνέχεια της εργασίας θα μελετηθούν οι πέντε πρώτες χώρες της ΕΕ. Αυτές οι πέντε χώρες συγκεντρώνουν αθροιστικά το 23,63% των παγκόσμιων εξαγωγών. Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων του SIPRI και όπως αναλύθηκε παραπάνω, βάσει των συνολικών εξαγωγών την περίοδο που εξετάζεται, αυτές είναι η Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ολλανδία.

4.2.2.1 Γαλλία

Η Γαλλία είναι η χώρα με τις περισσότερες εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων την περίοδο 1992-2021. Σε αυτήν την περίοδο εξήγαγε σε 115 χώρες. Στο ακόλουθο διάγραμμα φαίνεται η διαχρονική εξέλιξη των εξαγωγών της Γαλλίας ως ποσοστό επί του συνόλου για την εξεταζόμενη περίοδο. Ως ποσοστό επί του συνόλου, εννοούμε το πηλίκιο των ετήσιων εξαγωγών προς τα σύνολο των εξαγωγών της χώρας για την εξεταζόμενη περίοδο, επί τοις εκατό.

Διάγραμμα 7 Εξέλιξη Εξαγωγών Γαλλίας

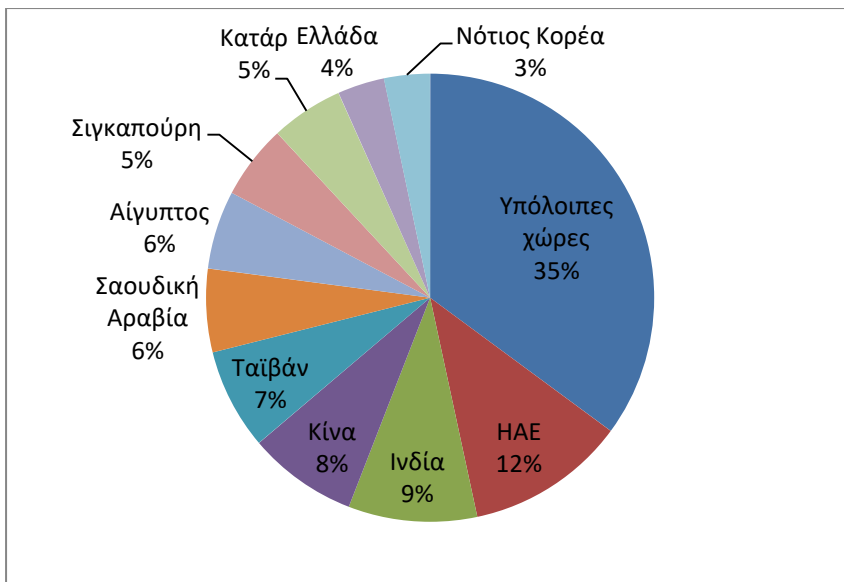
Παρατηρούμε ότι παρουσιάζει ανοδική τάση, ενώ είχε ένα ακρότατο το 1997-1998. Αυτό οφείλεται στις εξαγωγές όπλων στην Ταϊβάν που τότε εκτιμήθηκε στα 14,1 και 12,6 δισεκατομμύρια Γαλλικά Φράγκα. (Cabestan, 2001)

Το 2019 παρουσιάζεται εκ νέου αύξηση λόγω των πωλήσεων στο Qatar. Οι πρώτες δέκα χώρες που προμηθεύονται οπλικά συστήματα από την Γαλλική Αμυντική Βιομηχανία φαίνονται στο ακόλουθο διάγραμμα 8.

Οι χώρες στις οποίες εξάγει η Γαλλία φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 9 και Διάγραμμα 8. Οι πρώτες δέκα χώρες συγκέντρωσαν 64,89% των εξαγωγών της Γαλλίας ενώ οι υπόλοιπες το 35,11%. Κατά φθίνουσα σειρά, είναι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με 12%, η Ινδία με 9%, η Κίνα με 8%, η Ταϊβάν με 7% και η Σαουδική Αραβία με 6%.

Πίνακας 9 Εξαγωγές Γαλλίας

ΗΑΕ	11,52%
Ινδία	9,28%
Κίνα	7,89%
Ταϊβάν	7,28%
Σαουδική Αραβία	6,01%
Αίγυπτος	5,65%
Σιγκαπούρη	5,34%
Κατάρ	5,22%
Ελλάδα	3,38%
Νότιος Κορέα	3,31%
Υπόλοιπες χώρες	35,11%

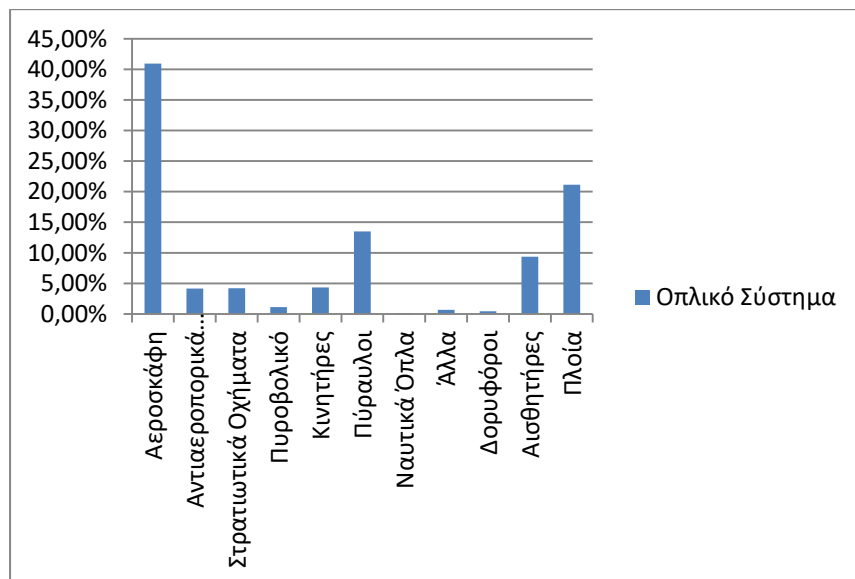
Διάγραμμα 8 Εξαγωγές Γαλλίας

Αναφορικά με τα εξαγόμενα προϊόντα της Γαλλικής Αμυντικής Βιομηχανίας αυτά φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 10 και Διάγραμμα 9. Περί του 40% των Γαλλικών εξαγωγών βασίζεται στα μαχητικά αεροσκάφη ενώ μεγάλο μερίδιο της αγοράς καταλαμβάνουν τα πλοία. Στη συνέχεια, μεγάλο μερίδιο έχουν οι πύραυλοι και οι αισθητήρες.

Πίνακας 10 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γαλλίας

Αεροσκάφη	40,95%
Αντιαεροπορικά Συστήματα	4,16%
Στρατιωτικά Οχήματα	4,22%
Πυροβολικό	1,13%
Κινητήρες	4,33%
Πύραυλοι	13,49%
Ναυτικά Όπλα	0,14%

Άλλα	0,67%
Δορυφόροι	0,43%
Αισθητήρες	9,36%
Πλοία	21,14%

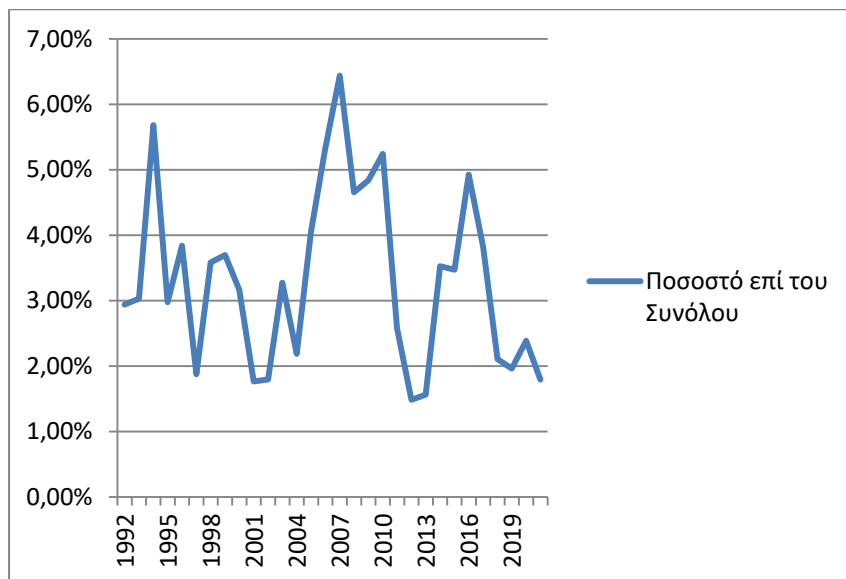

Διάγραμμα 9 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γαλλίας

4.2.2.1 Γερμανία

Η Γερμανία είναι η δεύτερη κατά σειρά χώρα σε εξαγωγές οπλικών συστημάτων την περίοδο 1992-2021. Έχει εξάγει συνολικά σε 96 χώρες. Σε αντίθεση με τη Γαλλία, η διαχρονική πορεία των εξαγωγών της δεν παρουσιάζει ανοδική τάση αλλά ακανόνιστες διακυμάνσεις. Παρουσιάζει τρία τοπικά ακρότατα. Το πρώτα το 1994 με αποδέκτρια χώρα την Ελλάδα. Πρόκειται επί το πλείστο για την αγορά 245 αρμάτων μάχης τύπου Leopard 1. Επόμενο μέγιστο παρουσιάζεται ο 2007 με κύριο αποδέκτη την Νότιο

Αφρική και το 2010 με αποδέκτη την Πορτογαλία.

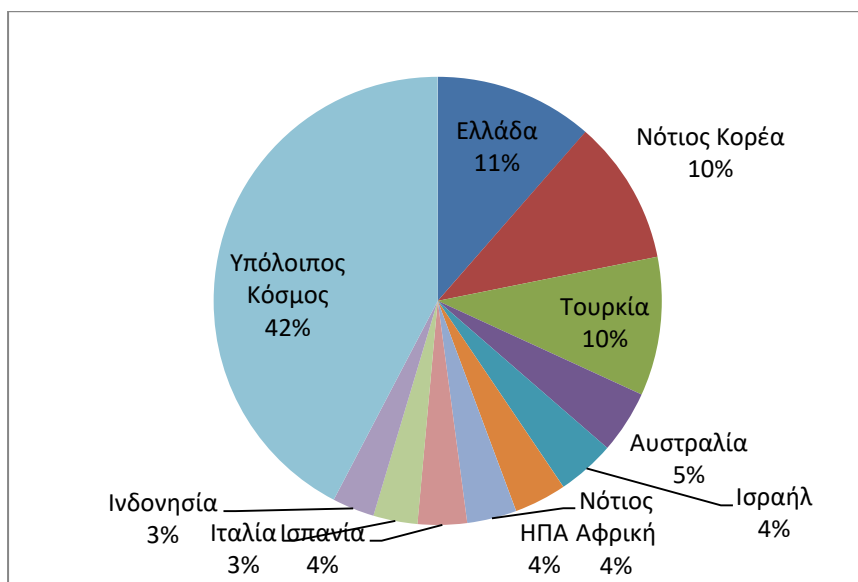
Διάγραμμα 10 Εξέλιξη Εξαγωγών Γερμανίας

Οι χώρες που εισήγαγαν αμυντικό εξοπλισμό από την Γερμανία την περίοδο 1992-2021 φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 11 και Διάγραμμα 11. Οι δέκα πρώτες χώρες απορρόφησαν το 57,67% των εξαγωγών της Γερμανίας, ενώ οι υπόλοιπες το 42,33%. Άνω του 10% βρίσκονται τρεις χώρες, με πρώτη την Ελλάδα με 11,43%, ακολουθούμενη από τη Νότιο Κορέα με 10,41% και την Τουρκία με 10,01%.

Πίνακας 11 Εξαγωγές Γερμανίας

Ελλάδα	11,43%
Νότιος Κορέα	10,41%
Τουρκία	10,01%
Αυστραλία	4,51%
Ισραήλ	4,17%

ΗΠΑ	3,77%
Νότιος Αφρική	3,60%
Ισπανία	3,53%
Ιταλία	3,19%
Ινδονησία	3,04%
Υπόλοιπος Κόσμος	42,33%

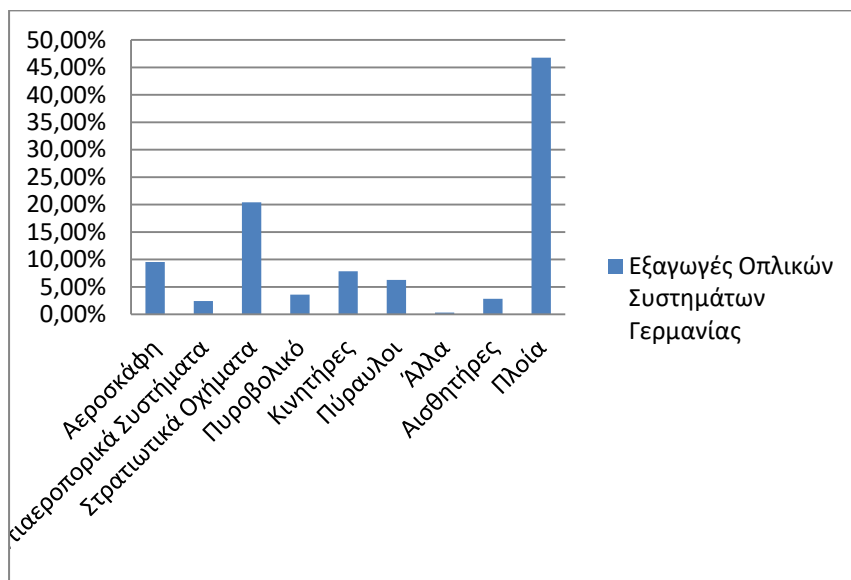

Διάγραμμα 11 Εξαγωγές Γερμανίας

Αναφορικά με το είδος του αμυντικού εξοπλισμού που εξάγει η Γερμανία, αυτό απεικονίζεται στον παρακάτω Πίνακα 12 και Διάγραμμα 12. Πρωτεύοντα ρόλο παίζει η αγορά πολεμικών πλοίων η οποία αντιστοιχεί σε κάτι λιγότερο από το μισό των εξαγωγών της Γερμανίας, ήτοι το 46,78%. Ακολουθούν τα άρματα μάχης με 20,40% και με σημαντική διαφορά τα πολεμικά αεροσκάφη με 9,52%.

Πίνακας 12 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γερμανίας

Αεροσκάφη	9,52%
Αντιαεροπορικά Συστήματα	2,43%
Στρατιωτικά Οχήματα	20,40%
Πυροβολικό	3,59%
Κινητήρες	7,83%
Πύραυλοι	6,28%
Άλλα	0,33%
Αισθητήρες	2,83%
Πλοία	46,78%

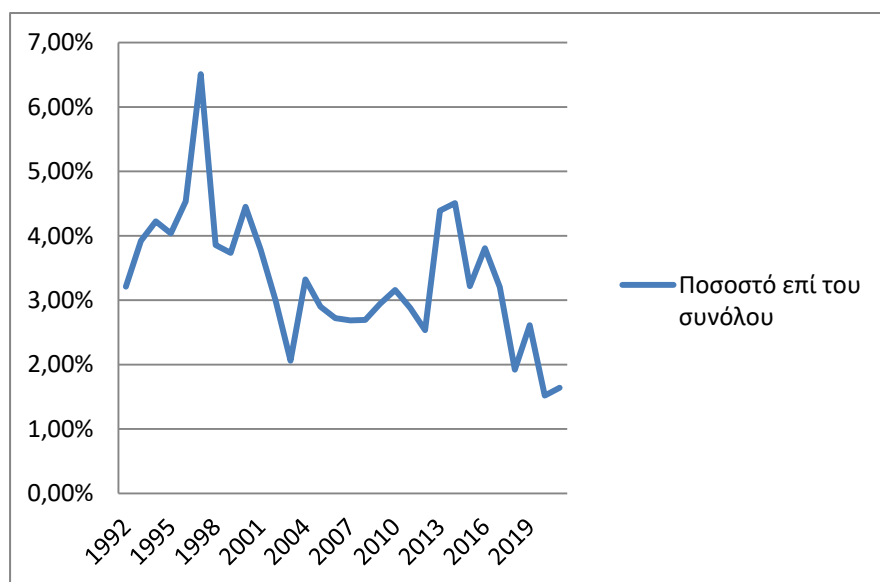
Διάγραμμα 12 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Γερμανίας

4.2.2.3 Ηνωμένο Βασίλειο

Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι το τρίτο κατά σειρά κράτος σε εξαγωγές από τις Χώρες τις Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως

αναφέρθηκε και νωρίτερα το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι μέλος της ΕΕ από την 1^η Φεβρουαρίου 2020. Είχε όμως πρωτεύοντα ρόλο κατά τη διάρκεια της συμμετοχής του στην ΕΕ, όσον αφορά τις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων και για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας συμπεριλαμβάνεται στην ανάλυση.

Την περίοδο ενδιαφέροντος εξήγαγε συμβατικά οπλικά συστήματα σε 86 χώρες. Αυτό που παρατηρείται είναι πτωτική τάση από το 2014 και μετά, καθώς κι ένα τοπικό ακρότατο το 1997. Εκείνη την χρονιά κυρίαρχη χώρα στις εισαγωγές από το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν η Σαουδική Αραβία.

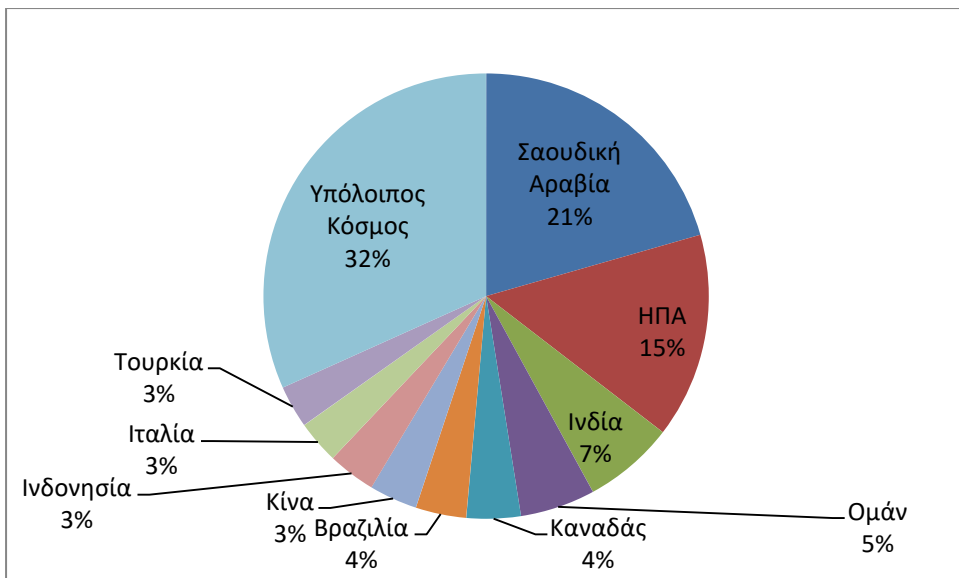
Διάγραμμα 13 Εξέλιξη Εξαγωγών ΗΒ

Οι δέκα χώρες όπου το Ηνωμένο Βασίλειο πραγματοποίησε τις περισσότερες εξαγωγές της συγκεντρώνουν το 68,27% αυτών ενώ οι υπόλοιπες το 31,73% . Πρώτη είναι η Σαουδική Αραβία στην

οποία κατέληξε το 20% των εξαγωγών του Ηνωμένου Βασιλείου και ακολουθούν ΗΠΑ με 15%, Ινδία με 7%, Ομάν με 5% και Καναδάς με 4%, όπως φαίνεται και στον παρακάτω Πίνακα 13 και Διάγραμμα 14.

Πίνακας 13 Εξαγωγές ΗΒ

Σαουδική Αραβία	20,56%
ΗΠΑ	14,89%
Ινδία	6,61%
Ομάν	5,43%
Καναδάς	3,95%
Βραζιλία	3,67%
Κίνα	3,49%
Ινδονησία	3,47%
Ιταλία	3,12%
Τουρκία	3,09%
Υπόλοιπος Κόσμος	31,73%

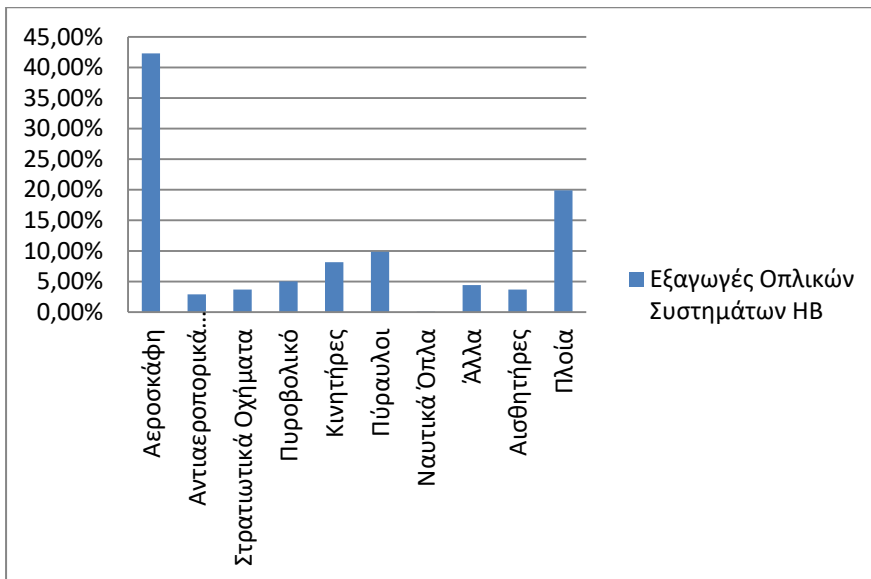

Διάγραμμα 14 Εξαγωγές HB

Αναφορικά με το είδος των Συμβατικών Οπλικών Συστημάτων που εξάγει το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι κυρίως Αεροσκάφη. Συγκεκριμένα τα Α/Φ αποτελούν το 42,32% των εξαγωγών, ακολουθούμενα από τα πλοία με 19,9%.

Πίνακας 14 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων HB

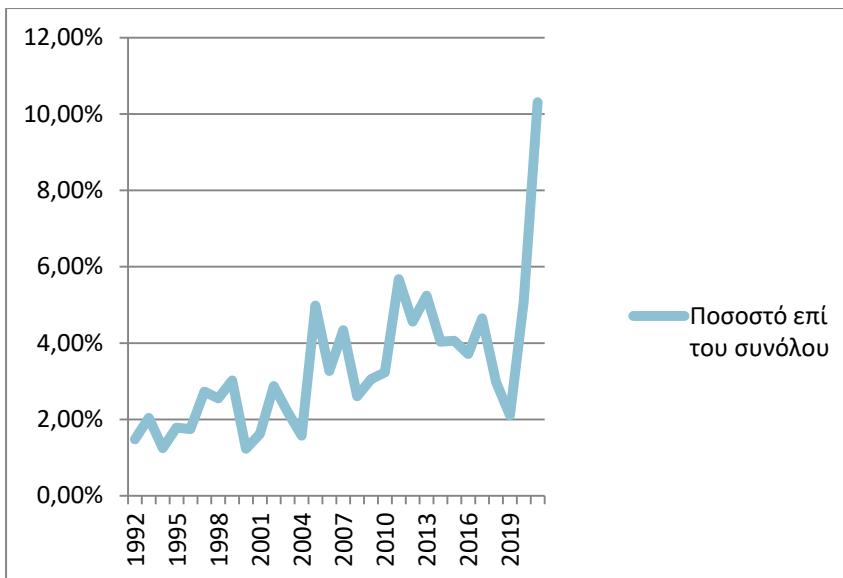
Αεροσκάφη	42,32%
Αντιαεροπορικά Συστήματα	2,91%
Στρατιωτικά Οχήματα	3,69%
Πυροβολικό	5,00%
Κινητήρες	8,14%
Πύραυλοι	9,87%
Ναυτικά Όπλα	0,06%
Άλλα	4,41%
Αισθητήρες	3,69%
Πλοία	19,90%

Διάγραμμα 15 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων ΗΒ

4.2.2.4 Ιταλία

Η Ιταλία είναι η τέταρτη κατά σειρά χώρα στις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την περίοδο 1992- 2021 εξήγαγε συνολικά σε 93 χώρες. Η εξέλιξη των εξαγωγών της παρουσιάζει ανοδική τάση ενώ έχει μέγιστη τιμή το 2021 όπου εξήγαγε το 10% του συνόλου των εξαγωγών της, για την εξεταζόμενη περίοδο.

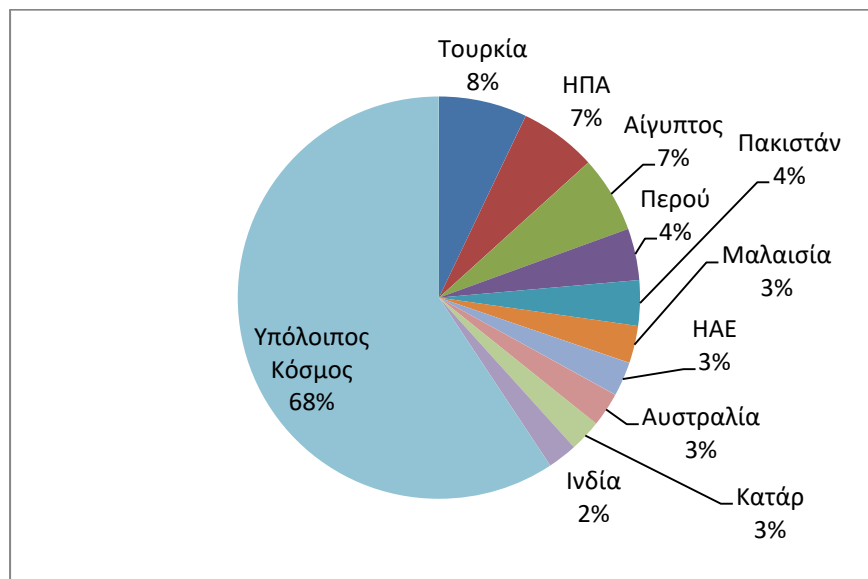
Διάγραμμα 16 Εξέλιξη Εξαγωγών Ιταλίας

Οι πρώτες 10 χώρες αποδέκτες των περισσότερων εξαγωγών συμβατικού οπλισμού φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 15 και Διάγραμμα 15. Αθροιστικά συγκεντρώνουν το 31,46% των εξαγωγών της Ιταλίας. Η Τουρκία απέσπασε το 8,20% των Ιταλικών εξαγωγών, ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ και την Αίγυπτο με 7,17% και 7,11% αντίστοιχα.

Πίνακας 15 Εξαγωγές Ιταλίας

Τουρκία	8,20%
ΗΠΑ	7,17%
Αίγυπτος	7,11%
Περού	4,78%
Πακιστάν	4,22%
Μαλαισία	3,47%
ΗΑΕ	3,18%
Αυστραλία	3,15%

Κατάρ	2,97%
Ινδία	2,73%
Υπόλοιπος Κόσμος	68,54%

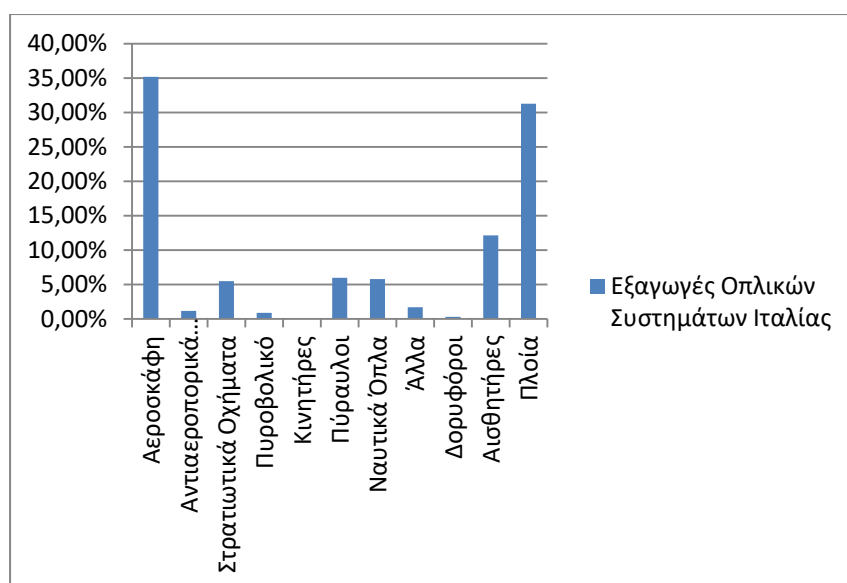
Διάγραμμα 17 Εξαγωγές Ιταλίας

Το είδος των οπλικών συστημάτων που εξάγει η Ιταλία, φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα 16 και Διάγραμμα 18. Ξεχωρίζουν οι εξαγωγές των Αεροσκαφών που αγγίζουν το 35% των συνολικών εξαγωγών της χώρας και τα Πλοία με 31%.

Πίνακας 16 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ιταλίας

Αεροσκάφη	35,19%
Αντιαεροπορικά Συστήματα	1,15%
Στρατιωτικά Οχήματα	5,48%

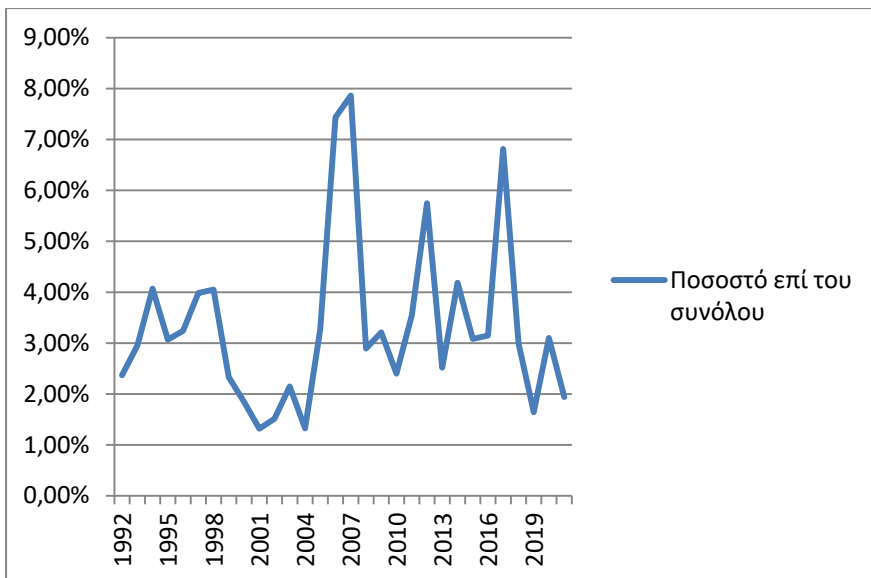
Πυροβολικό	0,88%
Κινητήρες	0,12%
Πύραυλοι	5,96%
Ναυτικά Όπλα	5,80%
Άλλα	1,70%
Δορυφόροι	0,30%
Αισθητήρες	12,14%
Πλοία	31,27%

Διάγραμμα 18 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ιταλίας

4.2.2.4 Ολλανδία

Η Ολλανδία εξήγαγε σε συνολικά 72 χώρες από το 1992 μέχρι το 2021. Η εξέλιξη των εξαγωγών παρουσιάζει διακυμάνσεις με τρία ακρότατα, το 2006, 2007 και 2017.

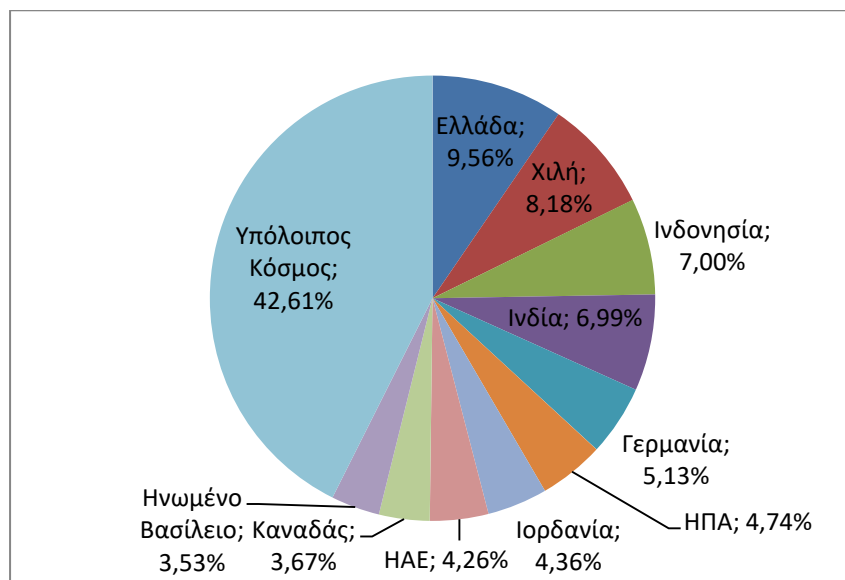
Διάγραμμα 19 Εξέλιξη Εξαγωγών Ολλανδίας

Οι χώρες που δέχτηκαν το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών της Ολλανδίας φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 17 και Διάγραμμα 20. Οι πρώτες δέκα χώρες συγκεντρώνουν το 57, 39% ενώ οι υπόλοιπες το 42,61%. Πρώτη η Ελλάδα με 9,56% και ακολουθούν Χιλή και Ινδονησία με 8,18% και 7% αντίστοιχα.

Πίνακας 17 Εξαγωγές Ολλανδίας

Ελλάδα	9,56%
Χιλή	8,18%
Ινδονησία	7,00%
Ινδία	6,99%
Γερμανία	5,13%
ΗΠΑ	4,74%
Ιορδανία	4,36%
ΗΑΕ	4,26%
Καναδάς	3,67%
Ηνωμένο	3,53%

Βασίλειο	
Υπόλοιπος Κόσμος	42,61%

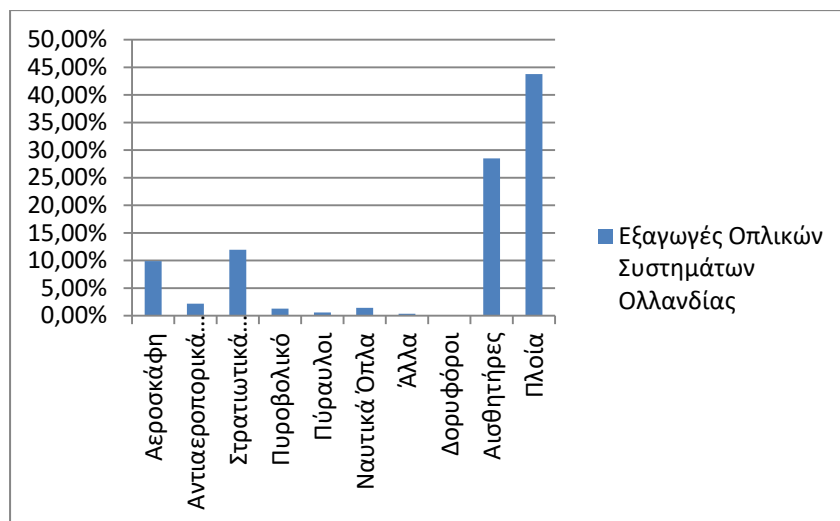
Διάγραμμα 20 Εξαγωγές Ολλανδίας

Αναφορικά με το είδος των Οπλικών Συστημάτων που εξήγαγε η Ολλανδία, αυτά φαίνονται στον παρακάτω Πίνακα 18 και Διάγραμμα 21. Σχεδόν τα μισά, δηλαδή το 43, 78% είναι πλοία, ενώ το 28, 48% αισθητήρες.

Πίνακας 18 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ολλανδίας

Αεροσκάφη	9,88%
Αντιαεροπορικά Συστήματα	2,18%
Στρατιωτικά Οχήματα	11,96%
Πυροβολικό	1,29%
Πύραυλοι	0,60%
Ναυτικά Όπλα	1,43%

Άλλα	0,34%
Δορυφόροι	0,06%
Αισθητήρες	28,48%
Πλοία	43,78%

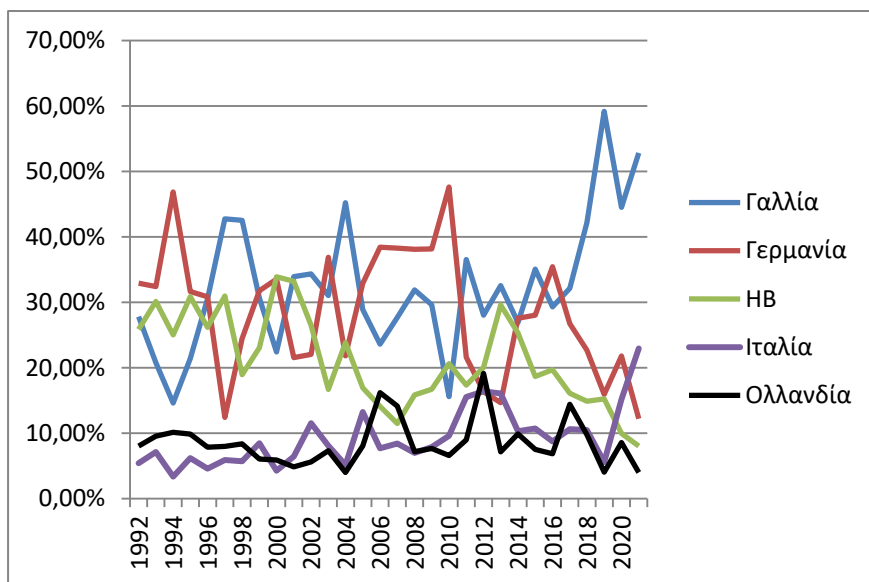
Διάγραμμα 21 Εξαγωγές Οπλικών Συστημάτων Ολλανδίας

4.2.3 Σύγκριση χωρών ΕΕ

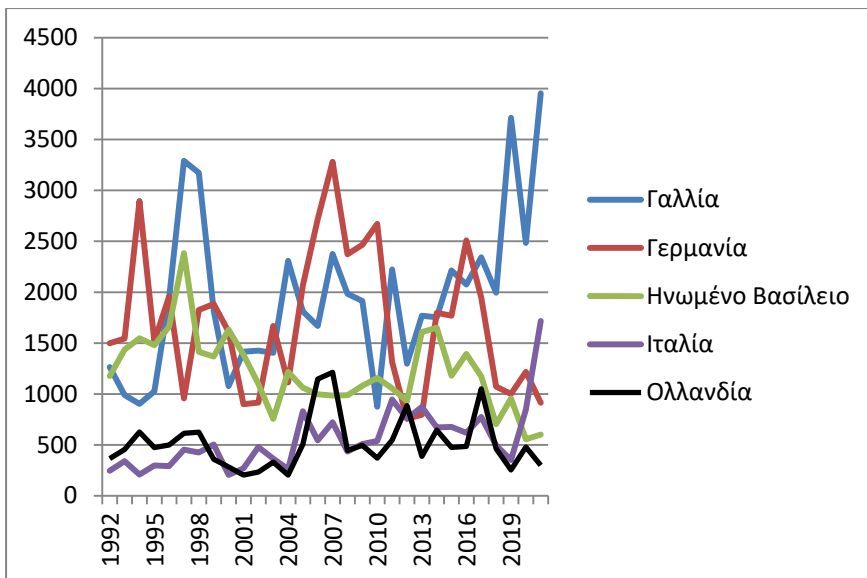
4.2.3.1 Σύγκριση εξέλιξης εξαγωγών

Στη συνέχεια εξετάζονται συγκριτικά οι εξαγωγές οπλικών συστημάτων των πέντε πρώτων χωρών της ΕΕ. Η σύγκριση αφορά αποκλειστικά αυτά τα πέντε κράτη και τα ποσοστά έχουν να κάνουν με το σύνολο των μεριδίων εξαγωγών αυτών των κρατών και όχι όλης της ΕΕ. Στα διαγράμματα είναι εμφανές ότι αυτές κινούνται σχεδόν παράλληλα, ενώ είναι ξεκάθαρη η υπεροχή Γαλλίας και Γερμανίας έναντι των υπολοίπων τριών χωρών. Στο διάγραμμα αποτυπώνεται ότι οι εξαγωγές των πρώτων 2 χωρών

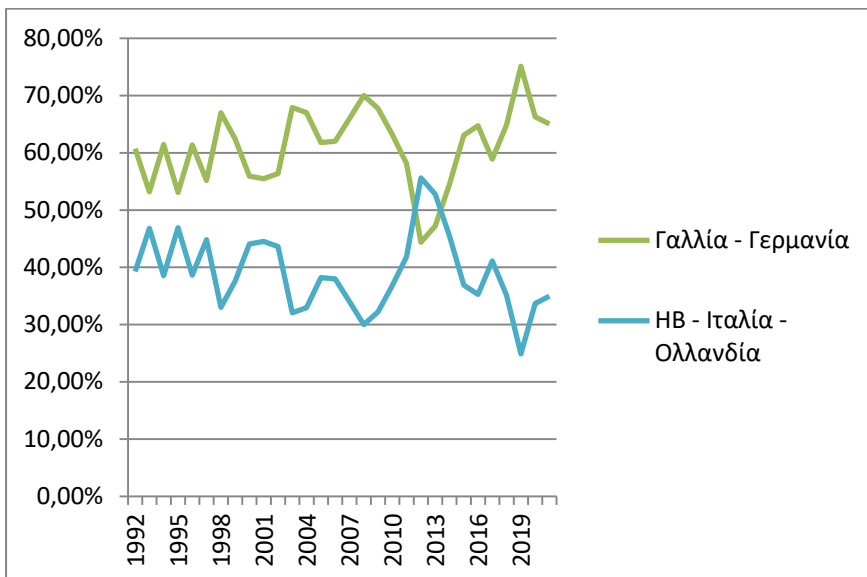
είναι σχεδόν διπλάσιες από τις άλλες τρεις χώρες. Μάλιστα ξεκινάνε το 1992 με πρώτη τη Γερμανία. Το 1994 τα μερίδια εξαγωγών της Γερμανίας είναι διπλάσια από αυτά της Γαλλίας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται διακυμάνσεις με τις δύο χώρες να εναλλάσσονται μεταξύ πρώτης και δεύτερης θέσης, μέχρι το έτος 2017. Τότε η Γερμανία παρουσιάζει μεγάλη πτώση, η οποία συνεχίζεται μέχρι το 2021, σε αντίθεση με τη Γαλλία που παρουσιάζει εντυπωσιακή άνοδο. Οι άλλες τρεις χώρες κινούνται σχεδόν παράλληλα με το ΗΒ όμως να έχει σχεδόν διπλάσια μερίδια εξαγωγών συγκριτικά με καθένα από τα υπόλοιπα δύο κράτη.

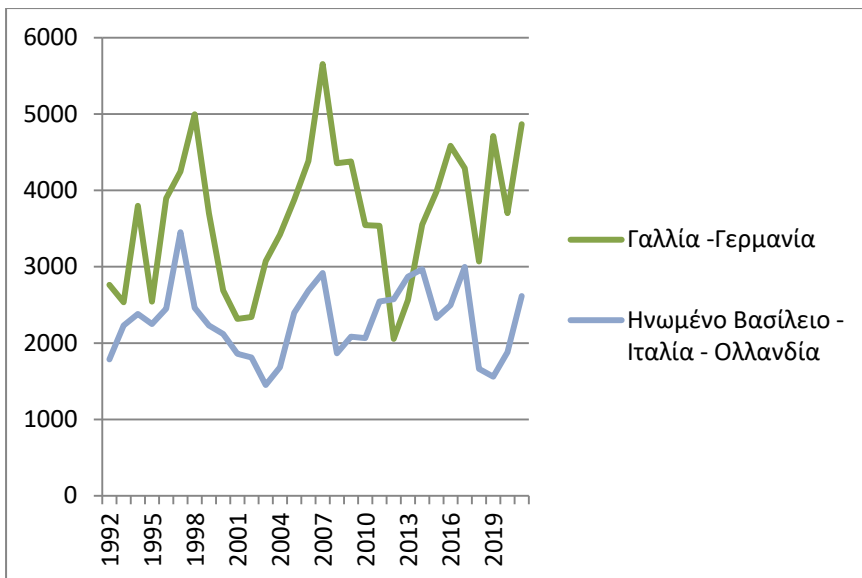
Διάγραμμα 22 Σύγκριση εξαγωγών χωρών ΕΕ

Διάγραμμα 23 Σύγκριση εξαγωγών χωρών ΕΕ σε TIVs

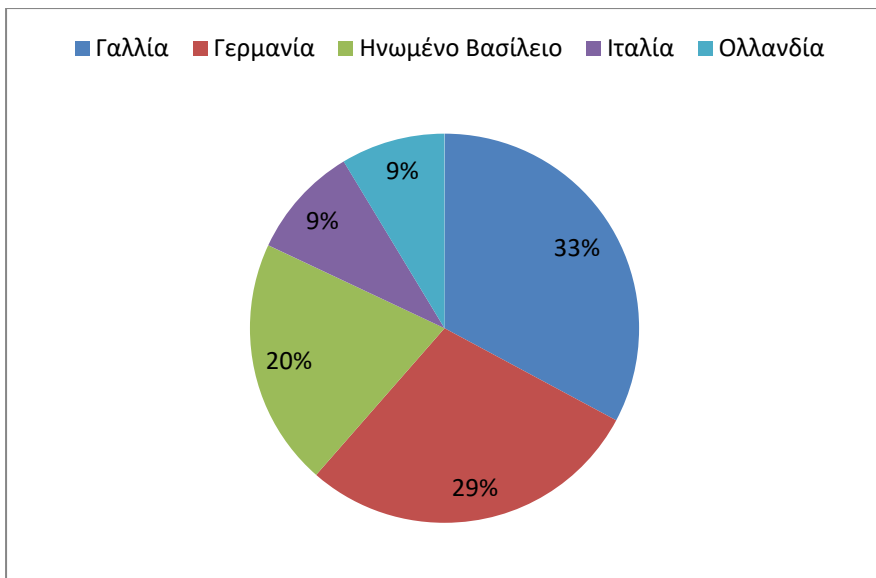

Διάγραμμα 24 Εξαγωγές Γαλλίας- Γερμανίας και ΗΒ- Ιταλίας- Ολλανδίας

Διάγραμμα 25 Εξαγωγές Γαλλίας- Γερμανίας και ΗΒ- Ιταλίας- Ολλανδίας σε TIVs

Συνολικά την χρονική περίοδο αναφοράς και όσον αφορά την «κούρσα» εξαγωγών των πέντε πρώτων χωρών της ΕΕ, η Γαλλία κατέχει το 33% των εξαγωγών, η Γερμανία το 29%, το Ηνωμένο Βασίλειο το 20% και Ιταλία και Ολλανδία από 9%.

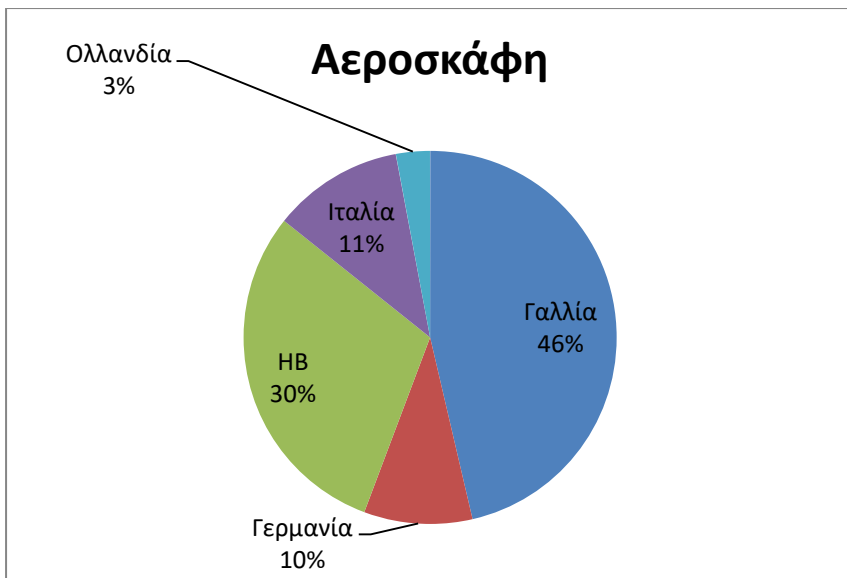
Διάγραμμα 26 Ποσοστά των 5 πρώτων χωρών της ΕΕ

4.2.3.2 Σύγκριση ανά Οπλικό Σύστημα

Στο παρόν υπόκεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί σύγκριση των εξαγωγών των πέντε πρώτων Ευρωπαϊκών χωρών ανά οπλικό σύστημα. Η σύγκριση πραγματοποιείται με υπολογισμό του μεγέθους εξαγωγών της κάθε χώρας προς το άθροισμα των εξαγωγών αυτών των πέντε χωρών για την περίοδο 1992 με 2021.

4.2.3.2.1 Αεροσκάφη

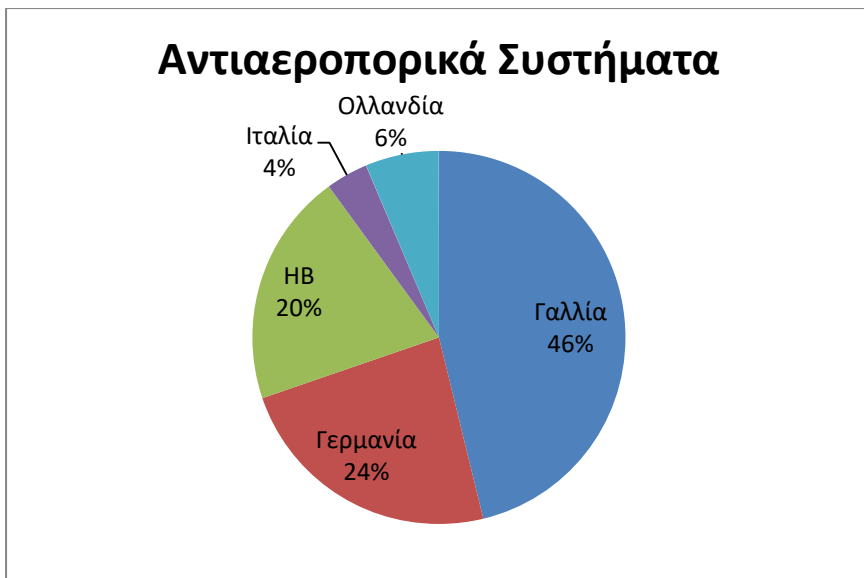
Αναφορικά με τα Αεροσκάφη, την περίοδο 1992 με 2021 πρώτη ανάμεσα στις πέντε Ευρωπαϊκές χώρες είναι η Γαλλία με 46%. Ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο με 30%, η Ιταλία με 11% και η Γερμανία με την Ολλανδία με 10% και 3% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 27 Εξαγωγές Αεροσκαφών Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.2 Αντιαεροπορικά Συστήματα

Αναφορικά με τα Αντιαεροπορικά Συστήματα την περίοδο 1992 με 2021 πρώτη ανάμεσα στις πέντε Ευρωπαϊκές χώρες είναι η Γαλλία με 46%. Ακολουθεί η Γερμανία με 24%, το Ηνωμένο Βασίλειο με 20% και η Ολλανδία με την Γερμανία με 6% και 4% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 28 Εξαγωγές Αντιαεροπορικών Συστημάτων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.3 Στρατιωτικά Οχήματα

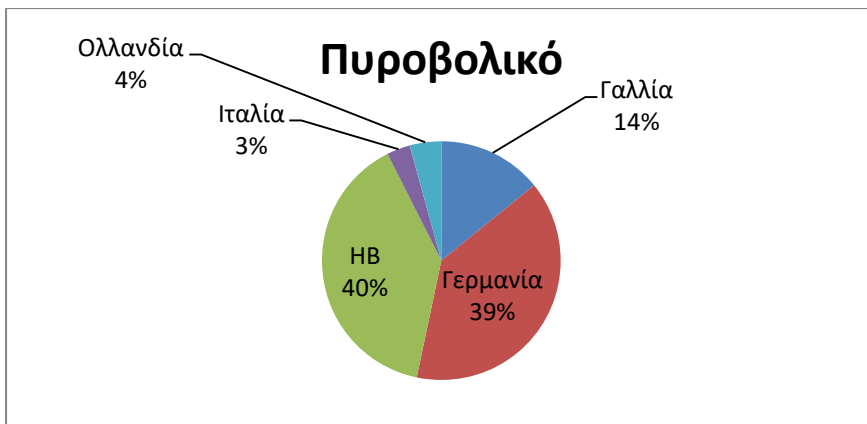
Αναφορικά με τα Στρατιωτικά Οχήματα την περίοδο 1992 με 2021 πρώτη ανάμεσα στις πέντε Ευρωπαϊκές χώρες είναι η Γερμανία με 61%. Ακολουθεί η Γαλλία με 15%, η Ολλανδία με 11% και το Ηνωμένο Βασίλειο με την Ιταλία με 8% και 5% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 29 Εξαγωγές Στρατιωτικών Οχημάτων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.4 Πυροβολικό

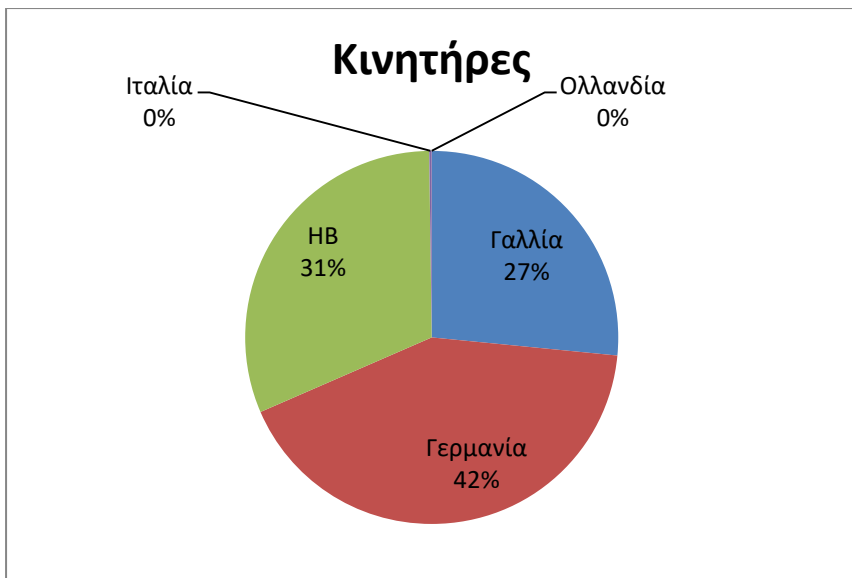
Αναφορικά με Συστήματα του Πυροβολικού την περίοδο 1992 με 2021 πρώτη ανάμεσα στις πέντε Ευρωπαϊκές χώρες είναι η Γερμανία με 39%. Ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο με 40%, η Γαλλία με 14% και η Ολλανδία με την Ιταλία με 4% και 3% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 30 Εξαγωγές Συστημάτων Πυροβολικού Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.5 Κινητήρες

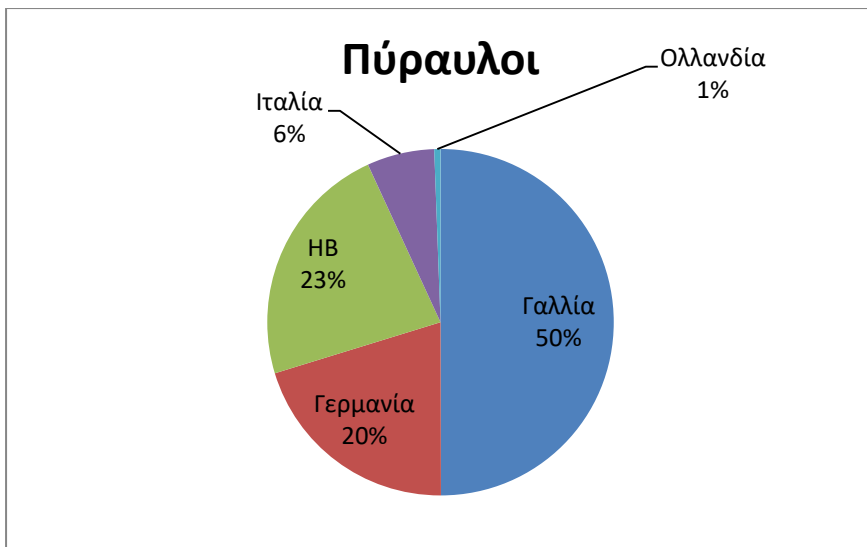
Αναφορικά με τους κινητήρες παρατηρούμε ότι τρεις χώρες έχουν αποσπάσει σχεδόν το συνολικό μερίδιο της αγοράς. Πρώτη η Γερμανία με 42%, δεύτερο το Ηνωμένο Βασίλειο με 31% και τέλος η Γαλλία με 27%. Ιταλία και Ολλανδία πραγματοποίησαν ελάχιστες εξαγωγές με το ποσοστό τους να κινείται λίγο πάνω από το 0%.

Διάγραμμα 31 Εξαγωγές Κινητήρων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.6 Πύραυλοι

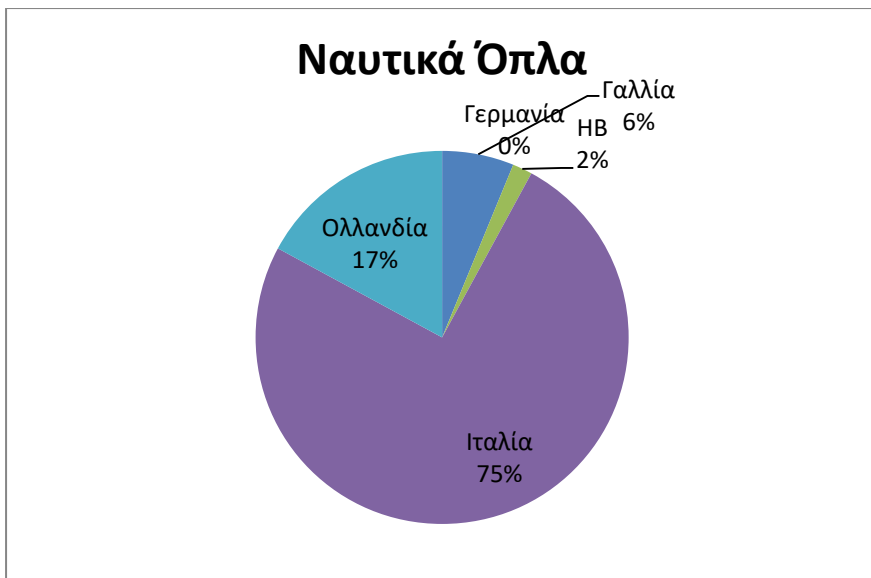
Αναφορικά με τους πυραύλους, το μερίδιο εξαγωγών της Γαλλίας είναι όσο όλων των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών χωρών. Κατέχει το 50% ενώ δεύτερο είναι το HB με 23%. Ακολουθούν Γερμανία, Ολλανδία και Ιταλία με 20%, 6% και 1% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 32 Εξαγωγές Πυραύλων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.7 Ναυτικά Όπλα

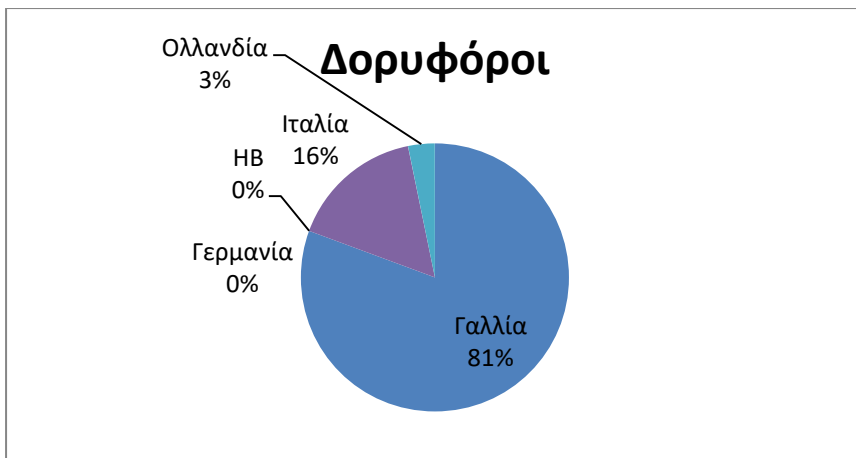
Η Ιταλία κατέχει την πρωτοκαθεδρία στα μερίδια εξαγωγών ναυτικών όπλων. Συγκεκριμένα το 75% των εξαγωγών ναυτικών όπλων προέρχεται από τη Γαλλία, το 17% από την Ολλανδία, το 6% από την Ιταλία και μόλις το 2% από το ΗΒ.

Διάγραμμα 33 Εξαγωγές Ναυτικών Όπλων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.8 Δορυφόροι

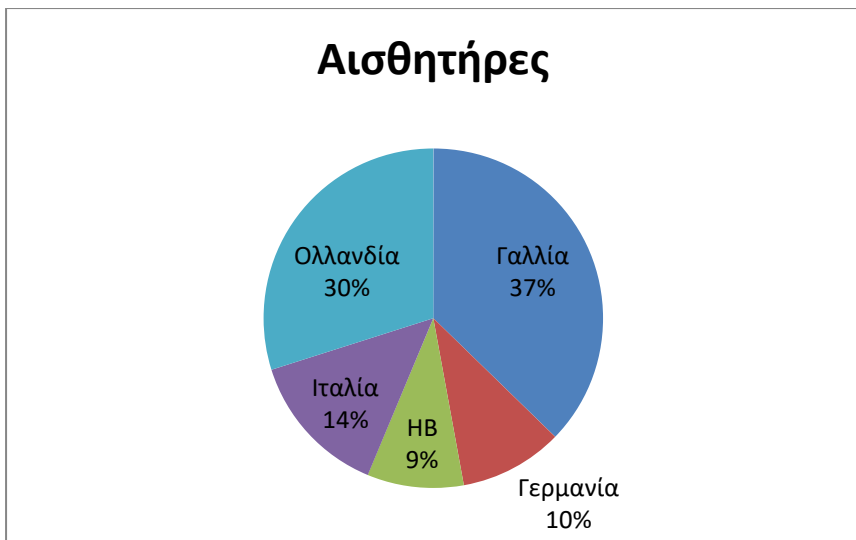
Η Γαλλία κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο εξαγωγών στον τομέα των δορυφόρων κατέχοντας το 81% αυτών. Ακολουθεί Ιταλία και Ολλανδία με 16% και 3% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 34 Εξαγωγές Δορυφόρων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.9 Αισθητήρες

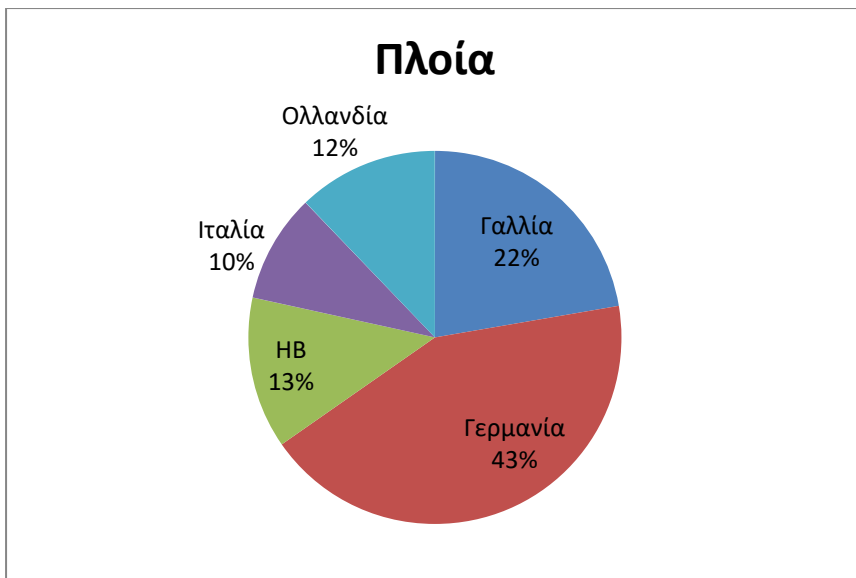
Αναφορικά με τους αισθητήρες, εξαγωγές παρουσίασαν και οι πέντε χώρες ενδιαφέροντος. Τα μερίδια είναι σχεδόν ισομοιρασμένα ανάμεσα σε Γαλλία, Ολλανδία και τις υπόλοιπες τρεις χώρες. Συγκεκριμένα Η Γαλλία κατέχει το 37% των εξαγωγών των αισθητήρων ανάμεσα σε αυτές τις πέντε χώρες, η Ολλανδία το 30% και ακολουθούν Ιταλία, Γερμανία και ΗΒ με 14%, 10% και 9% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 35 Εξαγωγές Αισθητήρων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.2.3.2.10 Πλοία

Τέλος, όσον αφορά στις εξαγωγές των πλοίων, πρώτη χώρα στα μερίδια εξαγωγών είναι η Γερμανία κατέχοντας το 43%. Δεύτερη, με σχεδόν τις μισές εξαγωγές η Γαλλία με 22% και με σχεδόν παρόμοια μερίδια το HB, η Ολλανδία και η Ιταλία με 13%, 12% και 10% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 36 Εξαγωγές Πλοίων Ευρωπαϊκών Χωρών

4.3 Συμπεράσματα μεθοδολογικής προσέγγισης και ερευνητικών αποτελεσμάτων

Για την παρούσα εργασία αντλήθηκαν δεδομένα από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης, SIPRI. Τα στοιχεία αυτά αφορούσαν τις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 για τη χρονική περίοδο, 1992- 2021. Για την ουσιαστική εξαγωγή συμπερασμάτων όμως, τα εν λόγω στοιχεία έπρεπε να συγκριθούν με τα μερίδια εξαγωγών των 50 πρώτων χωρών σε παγκόσμια επίπεδο για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Για τον λόγο αυτό αντλήθηκαν και στοιχεία σχετικά με τα μερίδια εξαγωγών των πρώτων 50 χωρών.

Το SIPRI αναφέρεται στα δεδομένα του ως «τιμές του δείκτη

τάσης» (Trend Indicator Value -TIVs) και γενικά αναφέρεται στις μεταφορές όπλων και όχι στο εμπόριο όπλων. Οι εν λόγω τιμές δεν επηρεάζονται από μεταβολές οικονομικών μεταβλητών αλλά δεν είναι αντιπροσωπευτικές των πραγματικών μεγεθών των αγοραπωλησιών. Για αυτόν τον λόγο στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκαν κυρίως ποσοστά επί του συνόλου των εξαγωγών. Αυτό σημαίνει ότι για να αποτυπωθεί η εξέλιξη ή ο ανταγωνισμός των μεριδίων των εξαγωγών, χρησιμοποιείται το πηλίκο των εξαγωγών της εκάστοτε χώρας ή χρονιάς προς το άθροισμα των εξαγωγών της μελετώμενης ομάδας, επί της εκατό. Σε κάποια γραφήματα αναφέροντες τιμές TIVs ώστε να αποτυπωθεί συγκριτικά μία τάξη μεγέθους μεταξύ των χωρών.

Οι ΗΠΑ ξεχωρίζουν με διαφορά στις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων κατέχοντας το μερίδιο του 37, 83% των παγκόσμιων εξαγωγών για την χρονική Περίοδο 1992- 2021. Την ίδια περίοδο η Ρωσία κατέχει το 20,29% ενώ οι χώρες της ΕΕ κατέχουν το 27,88% των εξαγωγών. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση πρώτη χώρα σε μερίδια είναι η Γαλλία με 7,76% επί των παγκόσμιων εξαγωγών και δεύτερη η Γερμανία με 6,76%.

Σχετικά με την διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων εξαγωγών, όπως αυτή αναλύθηκε στο παρόν κεφάλαιο, παρουσιάζει ιδιαίτερες διακυμάνσεις. Ξεκινάει το 1992 με υπεροχή των ΗΠΑ. Εκείνη τη χρονιά οι ΗΠΑ κατέχουν το 58,17%, η ΕΕ το 21, 06% και η Ρωσία το 10,76%. Υπενθυμίζεται ότι για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, μελετάται η ΕΕ των 28. Το 1992 οι χώρες που είχαν

ενταχθεί στην ΕΕ ήταν σημαντικά λιγότερες. Αλλά στην παρούσα εργασία όποτε αναφερόμαστε σε ΕΕ, εννοούμε την ΕΕ των 28 κρατών. Μέχρι το 1994 η ΕΕ έχει ανοδική πορεία ενώ ΗΠΑ και Ρωσία μειώνουν το ποσοστό των εξαγωγών τους. Σημείο καμπής παρουσιάζεται το έτος 1998. Είναι η χρονιά που τα μερίδια εξαγωγών των ΗΠΑ ξεκινάνε σχεδόν κατακόρυφη πτώση, ενώ της Ρωσίας ομαλή άνοδο. Οι ευρωπαϊκές εξαγωγές μειώνονται ελάχιστα, αλλά το ποσοστό τους φαίνεται σταθερό καθότι μειώνονται οι παγκόσμιες εξαγωγές λόγω της πτώσης των ΗΠΑ. Έτος σταθμός είναι και το 2001 που συνέβη η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους. Τότε σταματάει η πτώση των μεριδίων εξαγωγών των ΗΠΑ και συνεχίζει με ομαλή πορεία, παρόμοια και σχετικά κοντά στα μερίδια αγορών Ρωσίας και ΕΕ. Αυτή η πορεία συνεχίζεται μέχρι το 2018 όπου τα μερίδια εξαγωγών της Ρωσίας παρουσιάζουν πτώση ενώ των ΗΠΑ και ΕΕ άνοδο.

Αναφορικά με τα μερίδια εξαγωγών των πέντε πρώτων χωρών της ΕΕ, αυτά ανέρχονται στο 23,63% των παγκόσμιων μεριδίων για τα 30 χρόνια που μελετώνται. Αυτές είναι η Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ολλανδία.

Η Γαλλία εξήγαγε σε συνολικά 115 χώρες. Η εξέλιξη των εξαγωγών της παρουσιάζει ανοδική τάση με εξαίρεση ένα τοπικό μέγιστο το 1997 – 1998. Οι πρώτες δέκα χώρες στις οποίες εξήγαγε η Γαλλία συγκέντρωσαν το 64,89% των εξαγωγών της ενώ οι υπόλοιπες το 35,11%. Αναφορικά με τα οπτικά συστήματα που εξάγει η Γαλλία, αυτά είναι κυρίως αεροσκάφη που

καταλαμβάνουν το 40,95% των εξαγωγών της και πλοία με 21,14%.

Η Γερμανία εξήγαγε συνολικά σε 96 χώρες μεταξύ 1992 – 2021. Η εξέλιξη των εξαγωγών της παρουσιάζει ακανόνιστες διακυμάνσεις. Οι πρώτες δέκα χώρες στις οποίες εξήγαγε η Γερμανία συγκέντρωσαν το 57,67% των εξαγωγών της ενώ οι υπόλοιπες το 42,33%. Αναφορικά με τα οπλικά συστήματα που εξάγει η Γερμανία, αυτά είναι κυρίως πλοία που καταλαμβάνουν το 20,40% των εξαγωγών της και στρατιωτικά οχήματα με 20,40%.

Το Ηνωμένο Βασίλειο εξήγαγε συνολικά σε 86 χώρες μεταξύ 1992 – 2021. Η εξέλιξη των εξαγωγών της παρουσιάζει τοπικό μέγιστο το 1997 και από το 2014 πτωτική πορεία. Οι πρώτες δέκα χώρες στις οποίες εξήγαγε το ΗΒ συγκέντρωσαν το 68,27% των εξαγωγών της ενώ οι υπόλοιπες το 31,73%. Αναφορικά με τα οπλικά συστήματα που εξάγει, αυτά είναι κυρίως αεροσκάφη που αποτελούν το 42,32% των εξαγωγών της και πλοία με 19,9%.

Η Ιταλία εξήγαγε συνολικά σε 93 χώρες μεταξύ 1992 – 2021. Η εξέλιξη των εξαγωγών της παρουσιάζει ανοδική πορεία με μέγιστη τιμή το 2021. Οι πρώτες δέκα χώρες στις οποίες εξήγαγε συγκέντρωσαν το 31,46% των εξαγωγών της ενώ οι υπόλοιπες το 68,54%. Αναφορικά με τα οπλικά συστήματα που εξάγει, αυτά είναι κυρίως αεροσκάφη που αποτελούν το 35,19% των εξαγωγών της και πλοία με 31,27%.

Η Ολλανδία εξήγαγε συνολικά σε 72 χώρες μεταξύ 1992 – 2021. Η εξέλιξη των εξαγωγών της παρουσιάζει διακυμάνσεις με τρεις

σχετικά υψηλές τιμές το έτη 2006, 2007 και 2017. Οι πρώτες δέκα χώρες στις οποίες εξήγαγε συγκέντρωσαν το 57,39% των εξαγωγών της ενώ οι υπόλοιπες το 42,61%. Αναφορικά με τα οπλικά συστήματα που εξάγει, αυτά είναι κυρίως πλοία που αποτελούν το 43,78% των εξαγωγών της και αισθητήρες με 28,48%.

Σχετικά με τη σύγκριση των πέντε πρώτων χωρών της ΕΕ στα μερίδια εξαγωγών οπλικών συστημάτων, για την περίοδο των 30 ετών που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, πρώτη έρχεται η Γαλλία με 33% επί του συνόλου των εξαγωγών αυτών των πέντε χωρών και ακολουθεί η Γερμανία με 29%, το ΗΒ με 20% και τέλος Ολλανδία και Ιταλία με 9%. Αναφορικά με την εξέλιξη τους Γαλλία και Γερμανία εναλλάσσονται στην πρώτη θέση μέχρι το έτος 2017 όπου η Γαλλία προηγείται με εμφανή διαφορά λόγω δικής της αύξησης των εξαγωγών και παράλληλης πτώσης των Γερμανικών εξαγωγών. Οι άλλες τρεις χώρες υπολείπονται σημαντικά με το ΗΒ όμως να έχει σχεδόν πάντα το προβάδισμα έναντι των άλλων δυο.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η σύγκριση αυτών των πέντε χωρών με κριτήριο το εκάστοτε οπλικό σύστημα. Η Γαλλία εξήγαγε σχεδόν τα μισά αεροσκάφη καθώς και αντιαεροπορικά συστήματα συγκριτικά με τους ανταγωνιστές της, ήτοι το 46%. Πρωτεύει επίσης στις εξαγωγές πυραύλων, δορυφόρων και αισθητήρων με 50%, 81% και 37% αντίστοιχα. Η Γερμανία προηγείται με διαφορά στα χερσαία οπλικά συστήματα κατέχοντας

το 61% και 39% σε στρατιωτικά οχήματα και πυροβολικό αντίστοιχα, ενώ πρωτεύει στους κινητήρες και τα πλοία κατέχοντας το 42% και 43% αντίστοιχα των μεριδίων εξαγωγών. Το μόνο οπλικό σύστημα που ξεχωρίζει κάποιο άλλο κράτος είναι τα ναυτικά όπλα όπου η Ιταλία κατέχει το 75% από τα μερίδια εξαγωγών των πέντε πρώτων χωρών.

5. Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων στις ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων. Συγκεκριμένα μελετώνται οι εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 για χρονική περίοδο 30 ετών και για συγκεκριμένα για την περίοδο 1992- 2021.

Διαχρονικά η μαχητική ικανότητα και η αποτελεσματικότητα των ενόπλων δυνάμεων ενός κράτους ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δυνατότητα αυτού του κράτους να παράγει και να κατέχει εξελιγμένα οπλικά συστήματα. Συνεπώς η ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας και των εξοπλισμών έχουν μεγάλη σημασία για τη βελτίωση, τόσο της οικονομικής όσο και της αμυντικής αξιοπιστίας ενός Κράτους. Η αμυντική βιομηχανία αποτελεί κλάδο της μεταποίησης. Η παραγωγή όπλων, πυρομαχικών, οχημάτων μάχης, πολεμικών αεροσκαφών και πλοίων, κατατάσσονται στην Στατιστική Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων ως δραστηριότητες μεταποίησης. Αυτό σημαίνει ότι για την παραγωγή τους γίνεται χρήση εισροών από άλλες δραστηριότητες του

μεταποιητικού τομέα

Η αμυντική βιομηχανία της Ευρώπης εισήλθε στη δεκαετία του 1990 ως μια συλλογή από μεμονωμένες εθνικές προσπάθειες. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990, αυτή η κατάσταση κατέστη μη αποδεκτή καθώς οι ευρωπαϊκές αμυντικές εταιρείες βρέθηκαν υπό πολιτική και οικονομική πίεση για εξυγίανση. Απότοκο εκείνης της κατάστασης ήταν να ξεκινήσουν οι συγχωνεύσεις εταιρειών, αρχικά με δειλά βήματα, τα οποία όμως οδήγησαν σταδιακά στη δημιουργία γιγαντιαίων εταιρειών.

Πλέον η Ευρωπαϊκή Αμυντική Βιομηχανία απασχολεί περίπου 500.000 άτομα άμεσα και έμμεσα δημιουργεί 1.200.000 θέσεις εργασίας, ενώ ο κύκλος εργασιών της ανέρχονταν το 2015 στα 100 δισεκατομμυρίων ευρώ.

Τα κράτη παράγουν όπλα για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και τη διατήρηση των σφαιρών επιρροής. Επιπρόσθετα αποσκοπούν στον μετριασμό των αβεβαιοτήτων σχετικά με την αξιοπιστία των γραμμών ανεφοδιασμού, έτσι ώστε πιθανή διακοπή του εφοδιασμού να μην καθίσταται απειλητική καθώς επίσης και στην τόνωση της εγχώριας οικονομίας. Ο «χάρτης» παραγωγής όπλων έχει μεταβληθεί αρκετά τα τελευταία 30 έτη. Η δεκαετία του 1990 είδε θεαματικές γεωγραφικές μετατοπίσεις στην τοποθεσία παραγωγής από υψηλά εισοδήματα σε πρώην και σημερινά μη υψηλά εισοδήματα, με αποτέλεσμα τεράστιες επενδύσεις σε μεταφορές τεχνολογίας και ανάπτυξη δεξιοτήτων. Πλέον οι συμφωνίες αντιστάθμισης όπλων

πολλαπλασιάζονται και έχουν γίνει ένα τυπικό χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των συμφωνιών εμπορίου όπλων, με μεγάλη έμφαση στη συμπαράγωγή, την αδειοδότηση και ειδικά τις μεταφορές τεχνολογίας.

Υπάρχει πληθώρα μελετών για τις στρατιωτικές δαπάνες των κρατών. Οι μελετητές παγκοσμίως γνωρίζουν ότι η ασφάλεια είναι ακριβή. Ως εκ τούτου, η συγκέντρωση αμυντικών δαπανών στο πλαίσιο επίσημων ή ανεπίσημων συμμαχιών είναι απαραίτητη και αποτελεσματική, ακόμη και για ηγεμονικές δυνάμεις.

Αναφορικά με το εμπόριο όπλων, η ζήτηση για όπλα διαφόρων τύπων επηρεάζεται από τις αντιλήψεις ασφαλείας για εσωτερικές ή εξωτερικές απειλές και από την τιμή και το εισόδημα, που καθορίζουν τι μπορεί να αντέξει ένα κράτος. Στη συνέχεια, τα κράτη επιλέγουν εάν είναι πιο αποδοτικό από πλευράς κόστους η ανάπτυξη και η παραγωγή των όπλων στην εγχώρια αγορά ή διαφορετικά την ανάπτυξη και την παραγωγή τους σε συνεργασία με άλλες χώρες, είτε αν θα αποκτήσουν δικαίωμα στο να παράγουν συστήματα που έχουν αναπτυχθεί αλλού ή τέλος να εισάγουν τα οπλικά συστήματα που επιθυμούν. Διαχρονικά οι αλλαγές στις αντιλήψεις για την ασφάλεια οδήγησαν στην αμφισβήτηση της στρατηγικής ανάγκης για μια εγχώρια αμυντική βιομηχανική βάση, καθιστώντας τα έθνη παραγωγούς πιο πρόθυμα να εισάγουν, κάτι που ανάγκασε τις αμυντικές εταιρείες να ανταγωνιστούν σε μια ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένη αγορά εμπορίου όπλων. Στις αγορές εμπορίου όπλων, η στρατηγική αλληλεπίδραση δεν

συμβαίνει μόνο μεταξύ εγχώριων εταιρειών και κυβέρνησης, αλλά και μεταξύ ξένων εταιρειών και κυβερνήσεων διότι οι ξένες πωλήσεις μπορεί να επηρεάσουν τόσο τα κέρδη της εγχώριας επιχείρησης όσο και την εγχώρια ασφάλεια, καθώς και μεταξύ διαφορετικών κυβερνήσεων. Οι χώρες παραγωγής χρησιμοποιούν διάφορα μέσα για τη ρύθμιση του εμπορίου όπλων. Αυτά είναι είτε έλεγχοι των εξαγωγών όπλων, είτε βιομηχανικές πολιτικές όπως επιδοτήσεις της παραγωγής, της E&A καθώς και των εξαγωγών. Οι έλεγχοι εξαγωγών δύναται να διαχωριστούν σε ποσοτικούς και ποιοτικούς. Οι ποιοτικοί ή ποσοτικοί έλεγχοι των εξαγωγών, εάν εφαρμοστούν σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους απόκτησης των στρατιωτικών προϊόντων, με αποτέλεσμα τη μείωση της κατανάλωσης όχι μόνο όπλων αλλά και άλλων αγαθών.

Σύμφωνα με μελέτες που αναφέρονται στην παρούσα εργασία, οι χώρες που ανταγωνίζονται στην εξαγωγική αγορά έχουν μονομερή κίνητρα να παρέχουν εξαγωγικές επιδοτήσεις ή επιδοτήσεις E&A προκειμένου να αυξήσουν το μερίδιο αγοράς τους. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα λιγότερη ασφάλεια και λιγότερη ευημερία τόσο για τις χώρες εξαγωγείς όσο και για τους αποδέκτες.

Γενικότερα, αποδεικνύεται η πολυπλοκότητα που συνεπάγεται η μελέτη του εμπορίου όπλων. Όπως αναλύθηκε στην παρούσα εργασία:

- Η φύση της αλληλεπίδρασης των εξαγωγέων στον καθορισμό των ελέγχων των εξαγωγών και των εξαγωγικών

πολιτικών αυξάνει τα οφέλη του συντονισμού τόσο στον έλεγχο των εξαγωγών όσο και στις βιομηχανικές πολιτικές.

- Η αποτυχία συντονισμού σε μία από αυτές τις δύο πολιτικές τείνει να αυξήσει τα κίνητρα για απόκλιση από μια συμφωνία για συντονισμό στην άλλη πολιτική, υπογραμμίζοντας επομένως τη σημασία μιας ενιαίας προσέγγισης στη ρύθμιση του εμπορίου όπλων.
- Οι διαφορές στις αντιλήψεις για την ασφάλεια των εξαγωγών, η μεροληψία στο εσωτερικό και τα χαρακτηριστικά του ανταγωνισμού μεταξύ των εξαγωγικών εταιρειών ενδέχεται να κάνουν την εφαρμογή των ελέγχων των εξαγωγών ακόμη πιο δύσκολη.
- Εφόσον μειωθεί η προσπάθεια που καταβάλλουν οι εξαγωγικές εταιρείες για την παραγωγή όπλων υψηλότερης ποιότητας, ενδέχεται να αποτραπεί η επιδείνωση που πηγάζει από την αβεβαιότητα.
- Η ρύθμιση από την πλευρά της προσφοράς δεν θα είναι αρκετή για να αποτρέψει τη διάδοση όπλων μεταξύ αρχικά μη παραγωγών χωρών, ακόμη και αν οι έλεγχοι από την πλευρά της προσφοράς μπορεί να έχουν θετικό αντίκτυπο στην ευημερία των εισαγωγέων.
- Ορισμένα από τα μοντέλα που αναθεωρήθηκαν παρέχουν μια λογική για την εξέλιξη των αγορών εμπορίου όπλων τις τελευταίες δεκαετίες.

Για την παρούσα εργασία αντλήθηκαν δεδομένα από το Διεθνές

Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης, SIPRI. Τα στοιχεία αυτά αφορούσαν τις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 28 για τη χρονική περίοδο, 1992- 2021.

Οι ΗΠΑ ξεχωρίζουν με διαφορά στις εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων κατέχοντας το μερίδιο του 37,83% των παγκόσμιων εξαγωγών για την χρονική Περίοδο 1992- 2021. Την ίδια περίοδο η Ρωσία κατέχει το 20,29% ενώ οι χώρες της ΕΕ κατέχουν το 27,88% των εξαγωγών. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση πρώτη χώρα σε μερίδια είναι η Γαλλία με 7,76% επί των παγκόσμιων εξαγωγών και δεύτερη η Γερμανία με 6,76%. Η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων εξαγωγών, παρουσιάζει ιδιαίτερες διακυμάνσεις. Ξεκινάει το 1992 με υπεροχή των ΗΠΑ. Εκείνη τη χρονιά οι ΗΠΑ κατέχει το 58,17%, η ΕΕ το 21, 06% και η Ρωσία το 10,76%. Μέχρι το 1994 η ΕΕ έχει ανοδική πορεία ενώ ΗΠΑ και Ρωσία μειώνουν το ποσοστό των εξαγωγών τους. Το 1998 τα μερίδια εξαγωγών των ΗΠΑ ξεκινάνε σχεδόν κατακόρυφη πτώση, ενώ της Ρωσίας ομαλή άνοδο. Οι ευρωπαϊκές εξαγωγές μειώνονται ελάχιστα, αλλά το ποσοστό τους φαίνεται σταθερό καθότι μειώνονται οι παγκόσμιες εξαγωγές λόγω της πτώσης των ΗΠΑ. Το 2001 σταματάει η πτώση των μεριδίων εξαγωγών των ΗΠΑ και συνεχίζει με ομαλή πορεία, παρόμοια και σχετικά κοντά στα μερίδια αγορών Ρωσίας και ΕΕ. Αυτή η πορεία συνεχίζεται μέχρι το 2018 όπου τα μερίδια εξαγωγών της Ρωσίας παρουσιάζουν πτώση ενώ των ΗΠΑ και ΕΕ άνοδο.

Στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια να αποτυπωθεί η διαχρονική εξέλιξη της αμυντικής βιομηχανίας, συνδυαστικά με το διακρατικό εμπόριο οπλικών συστημάτων καθώς και τις παραμέτρους που δύναται να ρυθμίσουν αυτή την τόσο ιδιαίτερη αγορά. Είναι εμφανές ότι η αμυντική βιομηχανία αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή βιομηχανίας με ξεχωριστά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες. Αντίστοιχα και το εμπόριο οπλικών συστημάτων χαρακτηρίζεται από ιδιαιτερότητες και πολυπλοκότητα. Παράλληλα αναλύθηκε η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων στις ευρωπαϊκές εξαγωγές συμβατικών οπλικών συστημάτων των τελευταίων 30 ετών. Η κυριαρχία των ΗΠΑ στον συγκεκριμένο τομέα είναι αδιαμφισβήτητη, αλλά οι χώρες της ΕΕ που επικρατούν στις εξαγωγές οπλικών συστημάτων αποτελούν ισχυρό ανταγωνιστή σε μία άκρως δυναμική και μεταβαλλόμενη αγορά.

Βιβλιογραφία

- Alonso - Garcia, M., & Paul, L. (2007). Arms Trade and Arms Races: A strategic Analysis. *Handbook of Defense Economics, Volume 2*, σ. 8.
- Anderton, C. H., & Carter, J. R. (2009). *Principles of Conflict Economics: A Primer for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Batchelor, P. (1995). The Economics of South Africa's Arms Trade. *discussion paper #3*. University of Cape Town: Centre for Conflict Resolution.
- Blume, A., & Tishler, A. (2000). Security needs and the performance of the defense industry. *CIC Working paper No. FS IV 00-04*.
- Bove, V., & Brauner, J. (2016). The demand for military expenditure in authoritarian regimes . *Defense and Peace Economics*, σσ. 609–62.
- Bove, V., & Nistico, R. (2014). Coups d'etat and defense spending: A counterfactual analysis. *Public Choice*, σσ. 321–344.
- Brauer, J. (1998). The Arms Industry in Developing Nations: History and Post-Cold War Assessment. *Military Expenditures in Developing and Emerging Nations*. London: Augusta State University.
- Brauer, J. (2000). Potential and actual arms production:

- implications for the arms trade debate. *Defence and Peace Economics* 11, σσ. 461–480.
- Brauer, J. (2007). Arms Industries Arms Trade and Developing Countries. *Handbook of Defense Economics, Volume 2*, σ. 977.
- Brzoska, M. (1995). Spread of Conventional Weapons Production Technology. *Arms and Technology Transfers: Security and Economic Considerations Among Importing and Exporting States*.
- Brzoska, M. (2004). The economics of arms imports after the end of the Cold War. *Defence and Peace Economics* 15, σσ. 111–123.
- Buzan, B., & Herring, E. (1998). *The Arms Dynamic in World Politics*. Lynne Rienner, Boulder. London: Lynne Rienner.
- Cabestan, J.-P. (2001, 6 22). France's Taiwan Policy: A case of shopkeeper diplomacy. *The Role of France and Germany in Sino- European Relations*, σ. 16.
- Cavicchia, G. (2003). The dismantling of the Argentine defense industry. *From Defense to Development? International Perspectives on Realizing the Peace Dividend*, σσ. 101–120.
- Chalmers, M., Davies, N., Hartley, K., & Wilkinson, C. (2002). The economic costs and benefits of UK defense exports. *Fiscal Studies* 23, σσ. 343–367.

- Dunne, J. P., Perlo-Freeman, S., & Smith, R. P. (2008). The demand for military expenditure in developing countries: Hostility versus capability. *Defence and Peace Economics*, 19(3), 293–302.
- Dunne, J., García-Alonso, M., Levine, P., & Smith, R. (2003). Concentration in the international arms industry. *University of the West of England Discussion Paper No. 03/01*.
- Dunne, P., & Lamp, G. (2003). *Defence Industrial Participation: The South African Experience*.
- Dunne, P., & Surry, E. (2006). Arms production. *SIPRI Yearbook 2006*.
- Dunne, P., García-Alonso, M., Levine, P., & Smith, R. (2005). Military procurement, industry structure and regional conflict. *Discussion Paper 0502, University of Kent*.
- Dunne, P., García-Alonso, M., Levine, P., & Smith, R. (2005). Military procurement, industry structure and regional conflict. *Discussion Paper 0502*. University of Kent.
- Flores, A. Q. (2011). Alliances as contiguity in spatial models of military. *Conflict Management and Peace Science*, 28(4), 402–418.
- Fordham, B. O., & Walker, T. C. (2005). Kantian liberalism, regime type, and military resource allocation: Do democracies spend less? *International Studies Quarterly*, 49(1), 141–157.

- Franko, J., & Dagnino, R. (1992). Membership in the first world geostrategic club: Possibilities for Brazil. *Defence Analysis*, Vol. 8.
- García-Alonso, M. (1999). Price competition in a model of the arms trade. *Defence and Peace Economics* 10, σσ. 273–303.
- García-Alonso, M. (2000). The role of technology security in a model of trade with horizontal differentiation. *International Journal of Industrial Organisation* 18, σσ. 747–772.
- García-Alonso, M. L. (2007). Arms trade and arms races: A strategic analysis. *Handbook of Defense Economics*.
- García-Alonso, M., & Levine, P. (2005). Arms export control regimes, export subsidies and the WTO exemption. *Scottish Journal of Political Economy* 52, σσ. 305–322.
- García-Alonso, M., Levine, P., & Morga, A. (2004). Export credit guarantees, moral hazard and export quality. *Bulletin of Economic Research* 56, σσ. 311–328.
- George, J., & Sandler, T. (2017). Demand for military spending in NATO, 1968–2015: A spatial panel approach. *European Journal of Political Economy*.
- Golde, S., & Tishler, A. (2004). Security needs, arms exports, and the structure of the defense industry determining the security level of countries. *Journal of Conflict Resolution* 48, σσ. 672–698.

- Guay, T., & Callum, R. (2002). The transformation and future prospects of Europe's defence industry. *International affairs*.
- Günlük-Senesen, G. (1993). *Turkey: The Arms Industry Modernization Programme*. Oxford: Oxford University Press.
- Gupta, S. D. (2001). Corruption and military spending. *European Journal of Political Economy* 17, σσ. 749–777.
- Hartley, K., & Sandler, T. (2003). The future of the defense firm. *Kyklos* 56, σσ. 361–380.
- Hunter, L. Y., & Robbins, J. W. (2016). Military spending and electoral systems: A reconsideration. . *Armed Forces & Society*, σσ. 51–74.
- Ingram, P., & Isbister, R. (2004). *Escaping the Subsidy Trap, Why Arms Exports are Bad for Britain*. BASIC, Saferworld and Oxford Research Group.
- Kauder, B., & Potrafke, N. (2016). The growth in military expenditure in Germany 1951–2011: Did parties matter? *Defence and Peace Economics*, σσ. 503–519.
- Kirkpatrick, D. (2004). Trends in the costs of weapon systems and the consequences. *Defence and Peace Economics* 15, σσ. 259–273.
- Krause, K. (1992). *Arms and the State: Patterns of Military Production and Trade*. Cambridge: Cambridge University

Press.

Krause, K. (1992). *Arms and the State: Patterns of Military Production and Trade*. Cambridge: Cambridge University Press.

Krause, K. (1992). Arms Imports, Arms Production, and the Quest for Security in the Third World. *The Insecurity Dilemma: National Security of Third World States*.

Kulve, H., & Smit, W. (2003). Civilian-military co-operation strategies in developing new technologies. *Research Policy* 32, σσ. 955–970.

Laffont, J. (1995). Regulation, Moral Hazard and Insurance of Environmental risks. *Journal of Public Economics* 58, σσ. 319–336.

Levine, P., & Smith, R. (1995). The arms trade and arms control. *The Economic Journal* 105, σσ. 471–484.

Levine, P., & Smith, R. (2000). The arms trade game: from laissez faire to a common defense policy. *Oxford Economic Papers* 52, σσ. 357–380.

Levine, P., Sen, S., & Smith, R. (1994). A model of the international arms market. . *Defence and Peace Economics*, 5(1), σσ. 1–18.

Mantin, B., & Tishler, A. (2004). The structure of the defense industry and the security needs of the country: A differentiated products approach. *Defence and Peace*

Economics 15, σσ. 397–419.

Markusen, A. (2004). The arms trade as illiberal trade. Στο J. Brauer, & J. Dune, *Arms Trade Offsets: Theory, Policy and Case Studies*. (σ. Chapter 5). London : Routledge.

Markusen, A., DiGiovanna, S., & Michael, L. (2003). *From Defence to Development?* Routledge: London.

Nordhaus, W., Oneal, J. R., & Russett, B. (2012, 7 13). The Effects of the International Security Environment on National Military Expenditures: A Multicountry Study. *Cambridge University Press*, σσ. 491–513.

Pamp, O., & Thurner, P. W. (2017). Trading arms and the demand for military expenditures: Empirical explorations using new SIPRI-data. . *Defense and Peace Economics*, σσ. 457–472.

Pamp, O., Dendorfer, F., & Thurner, P. W. (2018, 8 22). *Arm your friends and save on defense? The impact of arms exports on military expenditures*. Ανάκτηση 09 29, 2022, από Springer Nature: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11127-018-0598-1>

Pearson, F. (1994). *The Global Spread of Arms*. Westview Press.

Plümper, T., & Neumeyer, E. (2015). Free-riding in alliances: Testing an old theory with a new method. *Conflict Management and Peace Science*, σσ. 247-268.

Roth, A. (2017, 6 27). *Bruegel*. Ανάκτηση 11 1, 2022, από The size and location of Europe's defence industry:

<https://www.bruegel.org/blog-post/size-and-location-europes-defence-industry>

Sandler, T., & Hartley, K. (2001, September). Economics of alliances: The lessons of collective action. *Journal of Economic Literature*, σσ. 869-896.

Sanjian, G. (2003). Arms transfers, military balances, and interstate relations. Modeling power balance versus power transition linkages. *Journal of Conflict Resolution* 47, σσ. 711–727.

Shefi, Y., & Tishler, A. (2005). The effects of the world defense industry and US military aid to Israel on the Israeli defense industry: A differentiated products model. *Defence and Peace Economics* 16, σσ. 427–448.

Smith, R. P., Sola, M., & Spagnolo, F. (2000). The prisoner's dilemma and regime-switching in the greek-turkish arms race. *Journal of Peace Research*, σσ. 735-750.

Smith, R., & Tasiran, A. (2005). The demand for arms imports. *Journal of Peace Research* 42, σσ. 167–182.

Smith, R., & Udis, B. (2001). New challenges to arms export control: whither Wassenaar. *The Nonproliferation Review* 8, σσ. 81–92.

U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security. (2005). *OFFSETS IN DEFENSE TRADE*. U.S. Department of Commerce Bureau of Industry and Security.

Vasiltsiotellis, D. (2020). *Defense Industry: A Comparative*

Analysis. Πάτρα: Hellenic Open University.

Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία. (n.d.). Ανάκτηση 5 3, 2022, από

<https://www.haicorp.com/el/company-el/timeline-el>

Κόλλιας, Χ. (2017). *Οικονομική της Άμυνας*. Εκδόσεις Τουρίκη.